

Karin Boye

Ur funktion

En e-bok från Litteraturbanken.se (The Swedish Literature Bank), baserad på följande tryckta utgåva: Albert Bonniers förlag, Stockholm 1940.

UR FUNKTION

När de gifte sig, hade han lovat sig själv att bära henne på händerna.

Vad som gjorde honom så aktsam var väl framför allt hennes utseende. Hon var liten och spenslig, med små smala fina händer och en späd nacke, som hon höll så rak, att det på något vis verkade rörande. Man trodde nästan inte på de raska rörelserna och det snabba, beredvilliga leendet hos en organism av så bräcklig läggning.

Trots det var det kanske mer hennes styrka än hennes svaghet, som från början betagit honom. De svåra åren medan hennes mor låg sjuk hade både omsorgen om hemmet och ansvaret för den sjukas vård vilat på henne, och bara med tillhjälp av en flicka som kom och gick skötte hon allting vid sidan av sitt kontorsarbete. Som gammal bekant i familjen kom han då och då på besök och konstaterade, att allt var lika välordnat som förr och att småsysterarna, trots sin allvarliga uppsyn, också strålade av välmåga precis som i gamla dagar. Det mest beundransvärda var i alla fall hennes sätt under hela denna tid: spänstigt, lätt, nästan som om hon var tacksam för att hennes dolda krafter en gång verkligen togs i anspråk. Och samtidigt upprörde det hans ridderlighet, att allt detta skulle vila på just hennes skuldror, att en ung bräcklig flicka som hon skulle tvingas mäta sina krafter med sjukdom och död.

Om det var hans beundran eller hans ridderliga beskyddarinstinkt, som bildade grunden för nya känslor, är väl svårt att veta. Båda delarna kanske. I varje fall fick modern, innan hon dog, glädjen att lägga dotterns öde i händerna på sin käre Lennart, sonen till en av hennes döde mans bästa vänner.

Han lovade sig, som sagt, att bära sin hustru på händerna. Redan när de flyttade in i sin lilla våning, visade han hur obeveklig han var i den frågan. Bodil ville helst att de skulle ta emot båda småsysterarna i sitt hem, men han sade bestämt nej.

- Tänk på att du har två ansträngande år bakom dig, sade han. Och om inte du vill tänka på det, så måste jag göra det.

Hade han vetat, hur trasslig hans ekonomi skulle komma att ställa sig, så hade han kanske aldrig vågat ta ansvaret att gifta sig nu. Han hade inte vetat vad ett hushåll gick till. Inte som om Bodil skulle vara anspråksfull, sådant var inte hennes väsen - men det var naturligt, om hon njöt av att för första gången i sitt liv ha råd till något mer än livets nödtröft. Han ville inte störa hennes nöje. Kanske han till och med ibland understödde hennes blygsamma lyxbegär - det var så roligt att se hennes glädje över vackra kläder, praktiska småsaker, glada sällskap.

- Vad det är synd att du ska ha så mycket att göra! suckade hon, när han som vanligt försvann in i sitt arbetsrum på kvällen.

Han drog sig tillbaka till sina populärvetenskapliga tidningsartiklar. Inkomsten för dem fick ersätta den sparsamhet, som han inte hade hjärta att be henne om.

Inte förrän hans ställning förbättrades, fick hon veta något om allt detta. Då hade han äntligen fått den lektorsplats han så länge gått och hoppats på.

- Nu kan vi väl unna oss den där motorbåten som vi har talat om? frågade hon.

Han kunde inte annat än berätta, hur svårt han haft det att hålla ihop ekonomin under den tid som gått.

- Det blir lättare nu, sade han, men vi kanske skulle försöka hålla oss på den levnadsstandard vi redan har.

Bodils min var så full av häpen skräck, att han nästan blev en aning besviken. Var det möjligt, att lyx och nöjen verkligen betydde så mycket för henne? Det hade han aldrig trott. Men å andra sidan var det väl inte mycket att bli besviken för: inte ligger det något märkvärdigt i att en ung kvinna vill njuta av livet, det är ju bara naturligt. Hon hade i alla fall inte sagt något, och hon skulle aldrig göra honom förebråelser för att han inte var rik, så mycket visste han.

Men Bodil satt i sin tänkvrå och borrhade in huvudet i kudden. Vad han förtjänade kom han till henne med, lustiga små anekdoter berättade han från skolan, vackra kläder nästan tvingade han henne att köpa, så mycket hon orkade, men sina bekymmer behöll han för sig själv, dem delade han inte med henne. Var det att följas åt i nöd och lust? Varför trodde han henne om så litet?

Alldeles som detta att han inte ville de skulle ha barn. Hon ville, men inte han.

- Men det är ju inget fel på mig! hade hon utbrustit, då de talat om saken.

- Liten, svarade han och lade armen om hennes axlar, inte är det något fel på dig, men du är en liten bräcklig fågelunge, som livet ska behandla skonsamt. Jag skulle aldrig kunna förlåta mig själv, om jag kom att göra dig något illa. Och sådant kan gå illa för den som är liten och bräcklig. Det är ingen barnlek, kan du väl förstå!

Så slog hon sig till ro och tänkte, att någon gång skulle han väl ändra sig.

Nu undrade hon, om han kanske egentligen haft ekonomiska skäl för sin vägran. Om det ändå hade varit det! Men hon hade på känn, att han där hade talat uppriktigt. Han var för rädd om henne. Han ville akta henne. Men hon ville inte aktas! Hon ville leva! Och ändå borde hon ju känna sig tacksam.

Hon borde också känna sig tacksam för att han hade skonat henne från de där penningbekymren, tills de väl var över. Men hon var inte tacksam, hon var bara olycklig.

När han nu kom hem med ett moln över pannan och något visst nervöst, knyckigt i rörelserna, kunde hon gå fram till honom, stryka honom över håret och fråga: Är det pengar ?

Då skrattade han - hon tyckte det lät ansträngt - och svarade:

- Nej, liten, pengar har vi inget trassel med nu, sedan jag har fått lektoratet och vi lever sparsamt. Jag har faktiskt inga bekymmer alls numera. Ser jag så ut? Kan man tänka sig, vad jag då måtte gå och förstå mig! Nej du, nuförtiden är jag absolut glad och nöjd. Kunde man vara annat, med en sådan liten hustru och ett sådant litet hem?

Och så grep han henne om livet och tog en sväng i sin livsglädje, men hon märkte, att det kostade honom möda. Och då blev hon nedstämd, och så blev han uppskruvad, och alltihop skorrade.

Han lärde sig, hur svårt det är att vara ridderlig och skonsam, hur svårt det är att hålla alla bekymmer borta från sin hustru, utan att hon märker något.

I själva verket hade han bekymmer igen, fast inte i fråga om pengar. Den här gången gällde det skolarbetet.

Rektorn och han hade aldrig trivts med varandra, därtill var de för olika. Hittills hade de varit hövliga och gått ur vägen för varandra, men nu hade det kommit till en saklig sammanstötning, som gav genklang i hela lärarkollegiet.

Det gällde en synnerligen grov förseelse, en rad stölder, som blivit begångna inom skolan och länge utgjort en ouppklarad gåta. Med ens löstes så gåtan genom att den skyldige greps på bar gärning av städerskan. Det var en av skolans lärjungar, en blek trettonåring, en av de skygga och inåtvända, som ofta var ouppmärksam på lektionerna men då och då kunde ge förvånansvärt intelligenta svar. Kollegiet stötte och blötte pojkens moral i alla tänkbara avseenden. Rektorn fann handlingen vittna om en redan genomrutten karaktär; människosläktet har också sitt avfall, förutbestämt redan i sitt frö, sade han, och man gör bäst i att inte försöka hålla det uppe på konstlad väg, det hämnar sig; alltså relegering, utan nåd. Yngsta lärarinnan, Karin Enroth, talade några stammande ord om pojkens sorgliga hemförhållanden. Detta befanns riktigt i så måtto som hans styvmor var from på ett asketiskt och bigott sätt och hans far påstods vara en mycket sträng man - men den sortens tråkighet borde åtminstone inte inverka menligt på de uppväxande barnens *moral* - snarare tvärtom - även om den nedsatte deras livsglädje. Lektor Lennart Helsing hade särskilt fäst sig vid det märkvärdiga ändamålet med pengarna. Det visade sig nämligen, att pojken köpt tjockt fint skrivpapper, anteckningsböcker i mängd och en massa blyertspennor för de stulna summorna. Kunde det anses normalt? Låg det kanske något annat under hans handling än det brukar under en vanlig stöld? För övrigt, i vilket fall som helst - kan en trettonåring, som stjal, verkligen betraktas som en förfallen individ, en färdig brottslingstyp, som ingen makt kan göra något åt, som bara kan kastas på sophögen?

En storm uppstod kring pojken Andersson. Den manstarkare skaran samlades kring rektorn, och den riktade angrepp efter angrepp inte bara mot sin motståndares pedagogiska principer, utan också mot hans bristande moraliska sundhet. Några få gav mer eller mindre förbehållsamma medgivanden åt en modernare psykologi, men det skedde med största ängslan och helst mellan fyra ögon. Det enda stöd Lennart Helsing hade var egentligen hos fröken Enroth, hon uppträdde öppet fastän blygt som hans bundsförvant, och det gjorde honom gott in i själen att var morgon möta hennes trotsiga, uppnästa lilla ansikte i lärarrummet. Hennes stora klarblå ögon hade en sådan lustig blinkning, som om hon innanför all sin blyghet var djupt övertygad om att hon i alla fall visste bättre än de där petrifikaten.

Men det tar på en att gå i sitt dagliga arbete kämpande för en förlorad sak och omgiven av kamrater som fördömer och missaktar en. Att vara illa ansedd går en gärna på nerverna, även om man inte vill erkänna sitt beroende av andras omdöme. Lennart hade börjat sova dåligt. Till en början lyckades han dölja det, men en vacker dag blev det upptäckt, och Bodil blev orolig.

- Lite överansträngning, sade han. Det blir så frampå vårarna. I sommar, när jag har vilat upp mig, blir det bra igen.

Det blev en skön sommar. De for till västkusten och badade och solade sig på heta klippor och kände sig som nya människor med frisk aptit på livet.

För Lennart var det skönt att få spänna ifrån ett slag, och han kände på sig, att han nog skulle behöva de krafter han samlade. Inte tänka på människor och problem! Bara vara som en strandväxt, ett havsdjur, bara känna välbefinnandet i sin kropp och det återvändande vegetativa lugnet i sina nerver. Bara hämta andan.

För Bodil kom det dagar och nätter, då allt föreföll henne meningslöst. Hon var inte överansträngd, behövde egentligen inte vila, men låg här och njöt och svällde av styrka. Vad skulle hon med den till? Hennes liv var som en prinsessas, där fanns inga moln, inga svårigheter – ibland önskade hon, att en jordbävning skulle skaka urberget, så att hennes krafter sattes på prov. En kväll, då de satt i en glödande solnedgång, blev det henne övermäktigt, så att hon frågade:

- Kan du säga mig, vad det är för nytta med att jag lever?

Han kramade henne en aning förskräckt. Vad var detta för griller?

- Du lever för att jag ska få dyrka dig, svarade han.

Hon lutade undergivet sitt huvud mot hans pullover. Han var bra rar! Men för första gången kände hon sig på något underligt sätt kränkt av hans dyrkan.

Skolan började på nytt, och Lennart tog nya tag, med nya friska krafter. Förra året var glömt och borta, drunknat i soldis och saltsmak. Men allteftersom dagarna mörknade mot vinter, dök det upp igen. Det händer mycket i en skola, viktiga saker, viktiga för barnen också när lärarna inte tar det så allvarligt, och Lennart kunde inte sticka under stol med sina åsikter, när han tyckte, att bruk och slentrian var fördärliga. Då visade det sig, att åtskilliga av kamraterna helt enkelt inte räknade med honom längre annat än som ett slags underligt ungt original med tokiga idéer. När han upplät sin mun, ställde de om sig från deltagare i en diskussion till åskådare på cirkus, för att sedan återgå till sitt eget meningsutbyte som om inget störande hade inträffat.

Först skrattade han. Sedan kände han sig ensam. En enda stod fortfarande vid hans sida: fröken Enroth. De båda började bilda ett litet kollegium i det större kollegiet – de utbytte erfarenheter från sin egen synpunkt, lånade varandra böcker och var upproriska tillsammans.

Hemma hade han alldeles släppt alla samtal om sitt arbete. Han kunde inte dra upp en trådända utan att på ett eller annat sätt nysta sig fram till den ledsamma stöldhistorien i fjol, och det skulle utlöst för mycket bitterhet, det skulle blottat hans såriga punkter och hans misslyckanden. Det var inte av fåfänga han undvek ämnet, egentligen skulle han inte begärt bättre än att Bodils små fina händer hade strukit bort förödmjukelsen från hans panna, där sorgerna så småningom började mejsla ut den ena rynkan efter den andra. Men hon skulle ta det för hårt, hon höll av honom för mycket. Han ville hålla henne utanför livets beska orenlighet. Bodil var för luftig och skir för den jordiska gyttjan.

Och Bodil smög sig tätt intill honom och smekte honom försiktigt, hela tiden med en stum obesvarad fråga i ögonen. Hon kände, att något var galet, men det ville han inte kännas vid.

Man kan känna sådant. Ingen kan förklara hur, men det ligger i luften. Kanske man uppfattar små märkliga tecken, så små, så obetydliga, att de är märkbara också för ens eget förstånd. Naturligtvis behöver man inte vara stum, naturligtvis kan man också säga rent ut: Jag vet, att du är bekymrad, jag känner det, du gömmer något, och jag vill ingenting hellre än dela det! – – – men när man så många gånger har försökt och den andre ingenting vill erkänna och ingen förändring inträffar, vad hjälper det då! Då besväras man mindre med att vänta – och till väntan behövs det också krafter, mycket krafter.

Läsåret gick, och sommaren kom. En dag upptäckte Lennart en annons om ett ledigförklarat lektorat i en norrländsk stad. Lite tråkigt att lämna sin hemstad förstås, men ändå – att komma ifrån stickord och hånleenden och missaktning och intriger ... Han skulle nog ha utsikt att få det. I första ögonblicket andades han ut i en stor befrielse – bara bort! Strax därpå var det något i honom som gjorde invändningar. Skulle han verkligen? Det fanns mycket som höll honom kvar. Den vana vägen till skolan och hem, klassrummet och bönsalen, barnen. Och framför allt: det glada kamratskap han ändå hade funnit hos *en* av sina kamrater – den kamp de båda kämpade – – –

Men han var tvehågsen. De plågade honom nästan till det outhärdliga.

Bodil hittade honom med tidningen i hand, fundersamt stirrande ut i luften.

- Hur är det fatt? frågade hon.

Han började tala om det lediga lektoratet. Vad tänkte hon om den saken?

Hon såg absolut oförstående ut. Det fanns ju inget rimligt skäl att lämna en plats, där han hade det bra, för att ge sig ut mot okända öden. Han hade väl bara kommit att tänka på det för att det just gällde hans ämnen. Man kunde inte ta det annat än som skämt.

- Kanske du har rätt, svarade han stillsamt. Jag tänkte bara – nå ja, det kom bara för mig, att det kunde vara bra det med. Men du har nog rätt.

Långsamt och alltjämt med tidningen i handen började han gå inåt skogen på sin vanliga kvällspromenad. Om han nu tog Bodils svar som ett omen? Han ville det gärna. Hur en del av honom än längtade efter att undkomma, kunde och ville inte hans bättre och starkare del lämna en post, där han ändå tyckte han hade ett nödvändigt arbete att utföra. Han var så högtidligt glad över sitt beslut, det var som en seger. Om han ändå hade haft någon att tala med! Bodil kunde omöjligt förstå honom, eftersom hon ingenting visste om hela förhistorien. Han ville haft Karin Enroth här, hon som var hans medkämpe, hon skulle förstått honom nu.

Men på förstukvisten satt Bodil ensam och såg månen gå upp bakom skogen. Den såg så black och onödig ut i den ljusa sommarkvällen. Hon kände en underlig tom förtvivlan sluta sig omkring henne. Där hade Lennart försvunnit i tankar, som kanske var mycket viktiga för honom, vad visste hon – och vad skulle hon någonsin få veta! Han skulle komma tillbaka igen och gå igen och komma tillbaka igen och ändå alltid vara lika långt borta. I kväll kände hon för första gången med hopplös visshet, att hennes väntan var förgäves, att Lennart redan hade glidit ifrån henne på allvar, långt långt bort.

SYSKONGÅRDEN

Uppför trädgårdsgången till prästgården kom en ung kvinna gående, långsamt som om hon bar på en börda, och en som hon inte var stolt över. Såg man närmare efter, kunde man också urskilja vad det var som tyngde henne: det syntes, fast nätt och jämnt, att hon väntade ett barn, utan att hon bar någon guldring på fingret.

Prästfrun, som stod nere bland krusbärsbuskarna, såg henne komma och gick emot henne. Inte heller hon var så vidare gammal, fast redan rätt fylig, med en blid, nästan förlägen vänlighet i sitt väsen. Hon hade väntat den andra, de hade talats vid förr, och det var med alla tecken till intresse som hon bjöd gästen stiga in och stängde dörren, sedan hon sagt till om kaffe.

Det var svårt att komma i gång i den ömtåliga frågan. Äntligen sänkte den främmande huvudet och

sade:

- Han säger ingenting.
- Men kan inte Lisa själv säga något då?

Åter blev det en lång paus. Sedan kom det undergivet:

- Jag tycker liksom inte jag kan ställa sådana anspråk, jag.

"Hon menar väl därför att hon är så djupt fallen", tänkte prästfrun, och blyg som hon var, rodnade hon lite över sin egen häftighet, när hon förtrytsamt svarade:

- Tycker Lisa, att Lisa har burit sig så mycket värre och syndigare åt än Lars då?
- Nej - ånej, inte för det.
- Varför skulle Lisa då sota ensam för vad ni har brutit båda två?

Tankegången var Lisa främmande. Hon teg.

- Men Lisa sa, att han förut talte om giftermål?
- Ja, nog fattade jag det så. Han talte om - han talte om att jag skulle flytta över till Vässlinge.

Skuggan av ett småleende flög över hennes ansikte vid den fantastiska tanken, kanske mer för att nu inför prästfrun markera tillbörlig blygsamhet. Sanningen att säga hade hon nog tagit det på allvar då - men det var väl för stort tänkt.

- Och det gör han inte nu mer?
- Han har blivit så annorlunda. Han är som en annan människa, jag känner inte igen honom.

Och det skymde en våt dimma för Lisas ögon, som stirrade rådlösa och förvirrade ut i förvandlingarnas värld.

- När blev han så förändrad då? frågade prästfrun, mer för att något säga, men svaret kom snabbt och säkert:
- Det vet jag nog. När jag första gången talade om det här - om barnet, då var han som han hade varit hela tiden. Det var då han ville vi skulle gifta oss och bo på Vässlinge.

Hon måste fram med näsduken nu. Bakom hennes tårar låg så mycket, som prästfrun inte gärna kunde känna till: syrendofterna kring torpstugan i juni, det smidiga skuggspelet av en ung manskropp, när den svingar sig in genom fönstret i den ljusa vårnatten, en djup röst, berusad av den första kärleken, och hela den känsla av ny viljekraft och ny självständighet och seger över alla gamla skrankor, som äventyret ger, när det kommer till två unga människor för första gången. Månader av en lycka utanför vardagen och vanan - och sedan det plötsliga: borta, förbleknat, det var inte sant.

- Sen, fortsatte hon snyftande, var han förbytt, jag vet inte vad som kom åt honom.

Prästfrun måste tänka på vad hon hört om Vässlinge och hur lite det egentligen stämde överens med föreställningen om en kärleksberusad ung man. Vässlinge gård låg avsides och ägdes av fyra syskon. Äldst, åtskilligt äldre än de andra, var Maria. Henne såg man sällan ute i bygden; hon var fastvuxen

vid gården, där gick hon och vakade över alla sysslor med ögon som ingenting undgick. Så länge syskonen var små, hette det om stora syster: "En sådan duktig människa! Vad hon spar och sliter åt de små!" - Men allteftersom tiden led och syskonen växte upp, började ryktet fara illa fram med Maria: "En sådan snål kätting! En sådan elak, härsklysten, stenhård ragata!" Om hennes girighet gick historier, som man kunde skrattat åt som åt andra snåljåpshistorier, om de inte vittnat om en så förlamande makt över människor och inte varit så fulla av viskande fruktan och fasa. Vässlinge var namnet på en god gård - inte utan Marias förtjänst - men också ett namn av kall skugga, av ängslan, av slit och av gnidighet.

I den skuggan växte tre syskon upp: Berta, som var lite velig - det hade hon blivit av rädsla för Maria, påstods det - och bröderna Lars och Elias, tjugutvå och nitton år, båda bortkomna bland folk, ängsliga och osjälvständiga som små barn. Och denne Lars var det, som hade gått friarvägar till den vackra Lisa i Lilltorpet och blivit far till hennes barn? Visst var det lösaktigt, och prästfrun bad i sitt stilla sinne om förlåtelse för sina syndiga tankar - men nog tyckte hon i alla fall, att det var mer än man skulle trott honom om. Hade han verkligen, om också bara för en tid, gjort sig fri från sin äldsta systers spöklika inflytande och gått egna vägar, till och med gjort upp egna planer?

- Jag ska tala med Lars, sade hon. Eller ändå bättre, jag ska be kyrkoherden göra det.

Kyrkoherden satt och läste brev, när hans fru senare på kvällen kom in till honom för att överlägga i fallet Lars. Han steg upp och började vandra från ena hörnet av rummet till det andra, medan han sög på sin pipa och såg allvarsam ut.

- Det är en bekymmersam gård, Vässlinge, sade han. Lars är inte den ende där, som går orätta vägar.

- Du menar systemen, Maria? Det pratas mycket om henne.

- Så länge det bara är prat, kommer det mig inte vid. Människor har obarmhärtiga tungor. Jag menade inte henne. Jag menade den yngste, Elias.

- Elias! Honom har jag då inte hört något ont om.

- Sätt dig ner, så får du höra.

Han fortsatte sin vandring från hörn till hörn, då och då med avbrott mitt på golvet för att rota i pipan, allt under det han berättade med låg röst.

- För någon tid sedan kom en ung man hit i en samvetsfråga. Han är närmaste granne till Vässlinge gård. Han hade varit till marknads för att sälja en ko och en kalv och farit i sällskap med Elias i Vässlinge. När de skulle hem på kvällen, märkte han, att pengarna, som han hade fått för sina kreatur, var borta, och ingenstans kunde han finna dem. Så måste de väl vara stulna - men att leta rätt på pengar, som har blivit stulna på en marknad, är inte så lätt. Den enda det inte föll honom in att misstänka var reskamraten, Elias. Pojken hade varit så själagläd över att få följa med - han hade aldrig varit till marknads förr - och det fast han själv inget ärende hade och inga pengar att köpa för. Hela vägen dit var han stormande lössläppt - det var väl friheten, som överväldigade honom, vetskapen om att en hel dag få slippa ifrån trycket där hemma och slå sig lös i sällskap med en glad granne. Att han sedan visade sig nedslagen och modlös på hemvägen kunde man ju med allt skäl tillskriva hans medkänsla med kamraten efter stölden.

- Inte förrän senare började grannens misstankar väckas, och det på ett ganska underligt sätt. Elias, som förut sällan brukade besöka honom och alltid i bestämda ärenden, dök plötsligt upp på alla lediga stunder - de är nog inte många på Vässlinge, kanske han smög sig ifrån arbetet också ibland -

bara för att erbjuda sina tjänster och ta ett handtag där det behövdes. Det var inte utan att det verkade sjukt, som när en människa har dåligt samvete och vill göra bot. Han hade också en skygg blick i ögonen och verkade aldrig riktigt glad. Nå, det är man kanske inte heller på Vässlinge. Men så fick grannen dessutom höra på omvägar, att Elias hade skaffat sig en klocka på marknaden. Redan att han inte hade visat den för sin kamrat var ju underligt – men särskilt som grannen alldeles säkert visste, att Elias inte hade haft några pengar att köpa för, så förstod han, att hans misstankar var riktiga. Nu kom han alltså till mig och var orolig för hur han skulle göra, om han rentut skulle beskylla Elias för stöld och tvinga fram en bekännelse, eller om han bara skulle vänta och se. Jag sade honom vad jag tänkte och vad jag fortfarande står fast vid: att en överrumpling inte har något värde, för den kan likaväl verka som skrämsel, och så förhårdar han sig kanske i sin synd i stället för att befria sig från den. Men om det är så som det ser ut, att samvetet nu håller på att arbeta inom honom, så ska vi låta det göra sitt arbete färdigt, tills han vinner seger över sig själv. Skulle han inte vinna någon seger, skulle de mörka makterna vara lika starka som de ljusa, så får man väl pröva överrumplingen då – lite senare.

Prästfrun satt och tänkte.

- Du ska tala med Lars, sade hon, och vad det än har för verkan, skulle jag gärna själv vilja hälsa på där i Vässlinge en dag. Jag vill se Maria. Jag vill se, om hon har en starkare vilja än jag. Jag vill se de mörka makterna på nära håll.

Lars infann sig på kyrkoherdens kallelse, men det kom inte mycket ut av samtalet. Han tummade för läget sin mössa och gjorde inga invändningar mot kyrkoherdens förebråelser. Det enda han envist höll fast vid och upprepade var detta: "Vässlinge är för fattigt att föda en till."

Jo, han förstod, att han blev tvungen att betala för barnet, men inte att gifta sig med Lisa. Vässlinge var för fattigt att föda en till. Nej, han hade aldrig lovat gifta sig med henne, sade hon det, ja så, men hade hon några vittnen på det då? Jo, nog skämdes han för vad han hade gjort, både mot Guds bud och mot Lisa, men inte blev det ogjort för man gjorde en dumhet till. Vässlinge var för fattigt att föda en till.

Det var som om han satt och läste upp en läxa. Genom honom talar en annan, som är starkare, tänkte kyrkoherden. Där hjälpte varken goda eller onda ord, han måste släppa sitt sockenbarn utan att ha uppnått något.

Men prästfrun gjorde sig i ordning en av de följande dagarna och gick den långa vägen upp till Vässlinge.

Dagen var gråmulen och blåsig, och det gjorde väl sitt till för att ge gården ett ohemtrevligt och kusligt utseende, där den låg utan ett träd i närheten, fult byggd och ganska förfallen. Ingen människa syntes till. Då hon knackade, öppnades dörren av den svagsinta systemen, och först sedan hon länge hade väntat i ett ödsligt "bästa rum", som luktade instängt och obebott, närmade sig långsamma, tunga steg, och hon stod ansikte mot ansikte med den fruktade Maria.

En högväxt, bred skepnad med åtstramat svart hår. Det knotiga bleka ansiktet, den smala hopknipna springan som föreställde mun, men ännu mer den glanslösa blicken och de orörliga dragen kom henne att verka död. En gengångare, som styrde de levande med den skräck, vilken utgår från något som rör sig och talar fast det håller på att multna.

Den lilla prästfrun bad en bön i sitt hjärta, men kände sig inte mycket styrkt. Hennes röst darrade, då hon började framföra sitt ärende om Lars.

Den knotiga kvinnan fann det tydligen helt naturligt, att hon skulle ha den slutliga

bestämmanderätten, då det gällde Lars giftermål. Avmätt, långsamt svarade hon med samma ord som Lars använt i prästgården:

- Vässlinge är för fattigt att föda en till.

Och med en liknöjd blinkning som en vilande katt tillade hon:

- Det är stort nog för oss, men för litet för en främmande.

"En främmande" sade hon om sin brors hustru, ty det var ju i den egenskapen Lisa skulle flytta dit. Hon kunde inte vidga den trånga kretsen som var "vi" ens ett enda steg. Hon hade låst sig inne och kastat bort nyckeln. Prästfrun kände sig som en stackars svag apostel, utskickad till alltför starka och förhårdade hedningar. Kvinnan där var en förstenad kvarleva från en hård hednisk urtid, en förvriden rest av de gamla nordiska ätternas sega sammanhållning mot utomstående. Och henne hade hon gått ut för att besegra. Likaväl kunde hon ha stigit ner i graven för att kämpa mot döden.

Maria i Vässlinge slöt sina knotiga fingrar i luften med ett grepp som om hon ströp något levande.

- Vad man har är det bäst att hålla fast, sade hon med sin långsamma, kalla röst.

Prästfrun ryste. Hon fick plötsligt för sig, att så måste den andra ha suttit, så måste hon ha gripit, så måste hon ha sagt en kväll, då yngste brodern kom i sin samvetsnöd och bekände sin ogärning och sökte råd. Gud tröste den som växer upp under en sådan makt!

Då hon gick med oförrättat ärende, blev hon stående nedanför trappan och såg sig omkring. I skuggan av förstubron upptäckte hon någon, som stod och täljde meningslösa spånor. Det var Elias. Han kunde knappt ha ledigt från sysslorna så här dags och så här års, så hade han väl smugit sig ifrån då för att få tala med henne. Hon sade högt:

- Ja, om jag nu kom ihåg vägen bara!

Han mumlade något om att visa henne. Så gick han tyst före, och hon följde efter.

Utan att ett ord hade växlats mellan dem, kom de fram till gärdesgården kring Vässlinge ägor. Där stannade han, och hon stannade också.

- Nå, ska inte Elias följa mig ett stycke på väg? frågade hon.

Han svarade inte. Det syntes på honom, att han nog ville, men samtidigt kastade han en blick tillbaka mot gården, som om han kände sin systers ögon tvärsigenom skogsdungen.

Då tog hon honom i hand.

- Elias ska säga vad det är som trycker honom, sade hon, för jag ser nog, att det är något, och jag vill hjälpa Elias, om jag kan, eller kanske - om någon annan kan det genom mig.

Det började rycka i hans barnsliga ansikte, hans grepp blev så hårt att det gjorde ont, men så släppte han med ens hennes hand, vände henne hastigt ryggen och började springa tillbaka.

Hon gick hem med en tröstande känsla av att även om hennes huvudsakliga ärende ändat med nederlag - och det kanske var väl det, för Lisa - så var detta andra med Elias snarare en seger. Hon hade fått ge honom ett stöd, han kunde inte helt och hållet som Lars ge sig in under systemens inflytande igen, han skulle komma tillbaka till henne, så snart han kämpat ut sin kamp och tiden var mogen.

Ett par dagar senare, då hon kom hem från några besök i socknen, möttes hon av sin man. Han såg allvarlig ut.

- Elias i Vässlinge är död. Överkörd av tåget. Han måste själv ha lagt sig över skenorna.

Hon sjönk ner på en stol, och hennes hjärta stod stilla. Så hade den saken också slutat med nederlag - de mörka makterna hade segrat också där. Elias hade inte kunnat bli kvitt sina samvetskval, men inte heller bryta sig ut ur trollkretsen.

Så begrovs Elias i Vässlinge i all tysthet, eftersom han uppenbart var en självspilling.

Men söndagen därpå, när kyrkoherden steg upp i predikstolen, var det första ansikte han urskilde Marias i Vässlinge. Stolt och rakryggad i sin svarta sorgdräkt och med den rättfärdiges lugn över det knotiga, bleka ansiktet satt hon där och stirrade på honom, och han tyckte nästan det låg som ett hån i mungiporna. Då greps han av en helig vrede och började åska. Han gick ifrån ämnet så som han sällan gjorde och dundrade mot dödens tjänare Mammon, som binder människorna i en trång krets, där de går som djur i bur utan att möta varandra. Livets krafter, nerlagda i vårt hjärta av Skaparen, driver oss ut: kärlekens stora makt, som driver man och kvinna att övergiva fader och moder för att bygga en ny värld tillsammans, och samvetets stora makt, som är medvetandet om samhörighet med vår nästa, vem han än må vara, skyld eller oskyld, vän eller fiende - de driver oss ut till varandra, de tvingar oss till liv, där Mammon stänger vägen och låter oss förtvina och vissna till lik. Ve över eder, I Mammons tjänare, I dödens tjänare, I som förgiften de gåvor som skulle ge liv, så att de blir till synd och fördärv och död ...

Långsamt, kallt, lugnt lämnade Maria kyrkan, då gudstjänsten var slut. Inte ett drag hade förändrats i hennes döda ansikte, inte en skälvning hade farit genom hennes förstenade gestalt. Men Lisa från Lilltorpet, som skamsen suttit nere vid dörren, svept i sin döljande schal, kände plötsligt en hand i sin, då hon stod ute på kyrkbacken. Det var prästfrun.

- Lisa, sade hon, jag tror i alla fall att vi kanske får vara glada åt att den lille som kommer inte behöver växa upp på Vässlinge. En dryg börda fattigdom kan man nog bära, och en dryg börda skam med, kanske - men på Vässlinge tror jag att de onda makterna har vuxit sig för starka för oss lite var.

Lisa såg upp med en tacksam blick, och prästfrun nickade och gick vidare. Hon kom ihåg, hur vackert syrenerna brukade blomma vid Lilltorpet, och tänkte på att hur fattigt där än var satte de alltid ut en kärve åt fåglarna om julen.

STOLTHET

- Sätt dig, sade Karl-Volmar, så ska jag se efter, om det finns lite konjak kvar.

Kamraten satte sig. Det såg inte särskilt hemtrevligt ut i Karl-Volmars kula. Kalt hade där alltid varit, och för det mest hade man kunnat se, att ägaren inte hade mycket sinne för de yttre tingen. Kanske det skulle så vara, eftersom Karl-Volmar var skald. Sådana får man ju förlåta en del, sägs det. Karl-Volmar fick man förlåta en hel del. Hade det för övrigt stannat vid yttre oordning och bristande känsla för hemtrevnad, skulle det väl inte gjort så mycket. Men Karl-Volmar kunde faktiskt sprida åtskillig inre otrevnad också, när han var ur gängorna.

Bertil Sjöstrand var rätt van vid båda sorterna, och ändå höll han av sin gamle lundakamrat. Han kunde konsten att skratta i mjugg och för övrigt vänta, när ingenting annat hjälpte, tills de onda

makterna hade släppt taget. Som han visste, vad som gömde sig på botten av Karl- Volmars väsen, översåg han gärna både med häftiga lynnesutbrott och med konstig, sammanbiten tystnad, som förr eller senare brukade tina upp och ofta fick sin förklaring. Det gjorde honom bara ont, att den andre skulle ha så mycket inre stormar att gå igenom – själv lät han aldrig såra sig och blev inte heller så över sig orolig.

I dag tycktes Karl-Volmars tillstånd vara något värre än vanligt. Han stirrade på ting som inte befann sig i rummet och slöt munnen hårt omkring ord som han inte fick eller inte ville säga. Hans sätt var vilt och förtvivlat, hans rörelser var ryckiga.

- Det är inte mycket kvar, sade Karl- Volmar och satte fram den lilla resten konjak. Söp i går, förstår du.

- Ensam?

- När ingen kom så! Ska du ha eller ska du inte ha?

- Jo tack, slå i du.

Karl-Volmar svor långa ramsor utan synbar anledning. Sedan tömde han glaset och sjönk tillbaka i slö dysterhet.

Det dröjde länge, innan Bertil tordes fråga något. Sedan gick han rakt på sak och hörde sig för:

- Vad är det egentligen med dig, Karl-Volmar? Du bär dig åt som en nackad tupp.

Karl-Volmar svor en ramsa till och förklarade, att det var han också.

Sedan var det tyst igen.

- Tala, människa! sade Bertil. Tala om Gud eller om döden eller om recensenter eller om biff, men tala!

- Om döden då! - Känner du Sigge Berelius?

- Lite på avstånd. Ungefär som du, förmodar jag.

- En bra karl, är han inte?

- Det är jag övertygad om.

- En förbannat bra karl. Jag träffade honom för en vecka sen så där. En förbannat bra karl. En karl med framtid också.

Bertil vägde stolen mot väggen för att framkalla en illusion av fåtölj och tänkte efter. Han försökte framkalla Sigge Berelius' bild för sitt inre öga. Ett blont hår, som stod rakt upp över ett sällsynt sympatiskt ansikte – en solbränna, som stämde väl överens med en rak och ändå ledig hållning och ett friskt trevligt leende – det var de detaljer, som en efter en trädde fram på bilden. Berelius kunde väl vara jämnårig med Karl-Volmar, trots att han såg mycket yngre ut, men han hade valt den mindre törneströdda affärsbanan och hade nått en ganska god ställning, innan Karl-Volmar ännu hade skaffat sig ens ett namn, långt mindre några pålitliga inkomster. Nekas kunde inte, att Berelius från början hade haft bra förspänt, inte bara med lysande universitetsbetyg, utan också och framför allt med ytterst förnämliga relationer. Hade han inte varit så genomsympatisk, skulle ingenting legat hans kamrater närmare än en smula avund. Nu gjorde han i stället alla människor vänligt stämde

med sin öppna enkelhet och friskhet.

- Allt jag vet om honom är bra, sade Bertil slutligen efter en lång paus.

Då lutade sig plötsligt Karl-Volmar med pannan mot bordet och började dunka i bordskivan med knytnävarna.

- En förbannat bra karl, en förbannat bra karl, upprepade han med ett raseri i röst och rörelser, som illa passade till orden. Och säg sen, att de inte passar för varandra! Han är skapt för henne från begynnelsen! Och jag däremot ...

- Vilka? frågade Bertil förvånad. Har du blivit tokig?

- De båda förstås - Hervor och han! De är skapta för varandra, säger jag! Vad skulle hon med mig, som bara plågade och pinade henne med mina nerver och konstigheter! Nej, säger jag, hon ska ha en stilig sportig karl med pengar på banken och muskler, men inga nerver ...

- Hervor? sade Bertil. Du menar väl inte att Hervor ...?

- Jo min själ menar jag det! Varför skulle jag inte mena det! Det är ju de båda som passar ihop! Har du aldrig kommit att tänka på det?

- Har Hervor sagt det?

- Hon! Nej. Det skulle aldrig Hervor göra.

- Nå, vad är det då för dumheter! Har du gått och blivit svartsjuk på Berelius utan skäl?

- Svartsjuk! Se på mig - tror du det här är ett anfall av svartsjuka! Jag kunde bli svartsjuk på vilken karl som helst, som jag visste var sämre än jag, i något enda avseende, aldrig så lite - nå ja, om du nödvändigt vill kalla det för svartsjuka så - men det är så mycket mer, förstår du. När jag såg, hur de smålog åt varandra, för det som en stöt genom mig: din gamle syndare där, som förstör Hervors liv med dina konstigheter, här ser du den som kunde göra henne lycklig! Ja, jag vet, vad du tänker säga, hur jag kan veta om hon är kär i honom - nej, det kan jag inte veta, och det kan ju vara att jag har tagit fel på det - men om jag drar mig tillbaka nu, så varför skulle hon inte ta honom, när hon var fri? Säg inget, nej, säg inget än, du vet inte vad det har kostat mig att göra vad jag har gjort.

- Gjort? sade Bertil och stirrade på honom. En fårskalle har du alltid varit, men har *du* nu gått och brutit med Hervor?

- Vad hade jag annat att göra? Du känner Hervor. Skulle hon lämna mig för Sigge Berelius, tror du? Inte Hervor. Just *därför* att han är glad och frisk och rik och har framtid och just *därför* att jag är tokig och sur och fattig och ingen framtid har, just därför, säger jag, skulle hon aldrig, aldrig i livet, lämna mig och ta Berelius. Det skulle gå hennes stolthet för när. Du som känner Hervor, har jag inte rätt, kanske? Förr skulle hon slita hjärtat ur bröstet än erkänna att hon ville bli av med mig.

- Du har romantiska föreställningar om Hervor. Vilket inte hindrar att du kan ha rätt. Nu börjar jag förstå dig. Men tror du inte hon genomskådar dig?

Karl-Volmar såg upp med ett leende, som var slugt mitt i sin förtvivlan.

- Du tror väl inte jag har lagt fram mina skäl för henne? sade han. Ånej. Jag har skällt ut henne, har jag. Sagt att hon var tråkig, ointressant, att jag var led på henne. Ja, inte ett ord om Sigge Berelius,

förstås. Men jag sa, att jag hade hittat en annan liten tuttenutta, som var lika god som hon. En kvinna, som får ett sådant rått brev som det var, hon *kan* inte komma tillbaka, om hon har en gnista stolthet. Och Hervor är stolt, det har jag redan sagt. Jag vet ingen, som är så stolt som hon. Nästan högfärdig. Men det är det allra värsta, förstår du: att tänka sig, hur hon måste känna sig nu när hon har fått det och tror det är sant - hur vidrigt hon måste tycka att alltsammans är - både nu - och allt det som har varit - som var det vackraste i mitt liv - och vilket kräk, vilket utstuderat kräk hon måste tycka jag är - men det måste väl gå över - jag önskar bara att det var om tjugu år, jag orkar inte vara med om det *nu*, och inte de närmaste åren. Men det var absolut enda utvägen - och när det känns som värst, tänker jag att det liksom är en botgöring för alla de gånger jag har plågat henne och varit outhärdlig och obegriplig mot henne. Jag ville ju göra henne fri, och om det inte bara skulle bli en gest, så fick det ju lov att ske på det här viset. Det förstår du nog. Eller tycker du det är *för* hjärtlöst?

Bertil kände, att hans ögon var fuktiga. Nej, sannerligen, det var ingen gest, det här. Mannen där hade offrat det dyrbaraste han ägde, och på ett sätt som minst av allt kunde ställa honom i någon ädel martyrdager. Gamle Karl-Volmar, hederlige, fine, ridderlige Karl-Volmar! Hans enda bekymmer var, att det skulle göra för ont i den han hade offrat sig för.

På en lång stund kunde Bertil ingenting säga. Sedan reste han sig och räckte kamraten handen.

- Tack ska du ha, Karl-Volmar! sade han. Du är faktiskt en av de få karlar jag känner. Nog för jag skulle önska det blev bra igen mellan dig och Hervor, för en bättre flicka får du aldrig - men ändå - har en karl mod att göra vad du har gjort, så har ingen annan rättighet att lägga sig i. Var och en måste vara kung över sitt eget öde.

Karl-Volmar följde honom ut. Han följde honom ett bra stycke på väg också, eftersom ensamheten där hemma var för full av spöken.

Då han kom hem, satt Hervor i hans rum.

- Hur har du kommit in? frågade han bestört.

- Väntade tills någon gick in genom porten. Nyckeln hit in hade jag ju kvar.

Nu hade han hunnit samla sig för den roll han måste spela. Han visslade och försökte se cynisk ut.

- Ja jag kommer från lilla Gullan jag, sade han vårdslöst och slängde av sig hatten.

- Jag vet det. Jag mötte dig och Bertil Sjöstrand på gatan, fast ni inte såg mig. Jag har för resten skuggat dig de här dagarna, så jag vet precis hur du har stängt in dig och precis hur orakad du har varit och precis hur full du såg ut redan på förmiddagen. Så nog har du varit hos lilla Gullan alltid.

- Det angår dig för resten inte vilket, snäste han.

- Angick det mig inte, skulle jag inte ha gjort mig besvär. Och du kan tacka din lycka, att jag inte var en liten gås, som gick direkt och hoppade i sjön, plums.

Det gick som pilar av eld genom honom, när han såg på henne. Rak och brinnande satt hon där med sitt svarta hår kring ett intensivt spänt, viljeladdat ansikte, där munnen lyste som ett smalt rött streck mot det genomskinligt vita. Helst hade han velat falla ner i en hög framför hennes tåspetsar, men då skulle hela hans offer ha varit förgäves. I stället var det hans plikt att fortsätta såra henne med en avskyvärt busaktig ton, som hon mindre än någon annan människa på jorden hade förtjänt.

- Vet du, att du är en bracka? frågade Hervor allvarligt.

- Rör mig inte vilket. När det är slut så är det slut.

- Du ska inte inbilla dig, att jag ett ögonblick har trott på Gullan, så det är inte därför du är en bracka. Utan därför att det finns *en* sak, en enda, som man har rätt att fordra av dem som står en närmast. Det är sanningen.

Han grymtade något som var menat att låta avvisande och hånfullt men inte hade avsedd effekt.

- Ett barn eller en dåre kan man inte låta välja själv, fortfor hon. Dem leder man. Men en jämlike leder man inte. En jämlike låter man välja själv. Därför säger man sanningen till den man anser för en jämlike. Men så högt satte du inte mig. Förstår du mig?

Nu glömde han sin roll för att försvara sig. Han kunde ju ändå inte låta henne tro, att han hade menat att behandla henne som en underlägsen varelse.

- Det kan väl vara tvärtom också! sade han. Jag säger inte att det var så i mitt fall, men det *kunde* vara det att man ville ge någon fri, som man vet är för stolt att ta emot en gåva - om man - om man inte - - tvingade den - -

Hans huvud sjönk. Han hade velat tala opersonligt, men rösten förrådde honom. Nu var hans hemlighet ändå tillspillogiven. Offret hade varit förgäves.

- Se där, sade hon. Var det inte just vad jag trodde? *Och det är det jag tycker är brackigt.* Du är för stolt att ta emot vad du trodde skulle vara ett offer av mig, en barmhärtighetsgärning. Det håller jag dig räkning för, Karl- Volmar! Men har du inte tänkt på, att jag kanske också är för stolt att vilja *tvingas* till vad det än är, om det så är vad du tror är bäst för mig? Varför ska *du* bedöma vad som är bäst för mig? Du förklarar mig omyndig, när du bestämmer över mig, genom att ljuga.

- Jag ville ju inte att du skulle få veta något, mumlade han. Det bästa hade varit, om du hade gift dig med Sigge Berelius - att han är kär i dig ser ju vem som helst, och du skulle bli mycket lyckligare med honom än med mig.

Han tystnade. Hon såg ju saken från en helt annan synpunkt. Hon kunde inte förstå honom. Han hade menat hennes bästa, och hon var sårad i sin stolthet. Det var fasligt invecklat.

- Karl-Volmar, sade hon och gick fram till honom, tog honom i hand och förmådde honom att möta hennes blick. Karl-Volmar, hör på mig. Om jag lovar dig, heligt försäkrar, att jag aldrig ämnar utsätta dig för en sådan vanära, som barmhärtighet är, när det är fråga om kärlek - att jag aldrig ämnar vara så feg, att jag inte säger rentut vad jag verkligen tänker och känner i det som rör oss båda två - om jag lovar dig att aldrig försöka välja för dig och spela försyn för dig - tror du mig då?

- Visst tror jag dig, sade Karl-Volmar motvilligt. Du har väl egentligen aldrig ljugit för mig heller.

- Nej, och jag tänker inte sticka under stol med, om jag bryr mig det minsta om Sigge Berelius, var lugn för det, eller om jag stannar hos dig med motvilja, eller om jag vill göra en uppoffring. Först tänker jag fråga dig, om du också verkligen vill ta emot den, ja det tänker jag, Karl-Volmar, det andra tycker jag är oförskämt!

- Nog trodde jag du var stolt, Hervor. Men det är en helt annan sorts stolthet än jag tänkte mig - en helt annan sorts stolthet än man är van att tänka sig hos kvinnor. Jag som trodde att du aldrig skulle hälsa på mig mer efter det brevet ...

- Säg, Karl-Volmar, vill du tro mig? Vill du lita på mig? Vill du låta mig stanna hos dig, när jag nu

säger, att det inte är spår till uppoffring?

Han försökte svara, men det blev bara ett otydligt mummel. I stället tog han ett fast tag om henne, som om han var rädd för att hon skulle försvinna igen, och lutade kinden mot hennes hår, medan han slöt ögonen.

BLOMNINGSTID

Liksom för att riktigt tillgodogöra sig de sista minuterna av sitt besök i det trevligaste av alla vardagsrum kröp fru Ridell ihop ännu mer i sin stora öronlappsåttöj framför den öppna spiseln, där man nyss hade stekt äpplen framför elden. Hennes ögon vilade på de två, som satt ett litet stycke därifrån i lampans vita ljuskrets, modern med sin stickning, dottern med sitt skissblock. Svårt att säga, vad som gjorde det stora, låga rummet så förtjusande. Kanske de många trevliga vråna - kanske den kultiverade och personliga stilen över minsta småsak - kanske också den lugna och varma gladlyntet, som strömmade ut från de båda där vid sitt arbete.

- Kära Lisen, mumlade hon sömnigt ur sin öronlappsåttöj, jag har det så bra, så jag vill rakt inte ut i regnet och blötan. Jag vill stanna här hos er. Ni är världens lyckligaste familj, vet ni det?

- Kanske det, sade fru Lisen och log över sin stickning. Peppar peppar, för resten. Man kanske inte skulle ha det så bra. Man förtjänar det inte.

- Vad du pratar, mamma! sade Annika förebrående och såg upp från skissblocket. Vem förtjänar det så bra som du! Du som är det raraste som finns!

- Hu! sade fru Ridell och kikade ut från sitt gömsle. Hör ni vad det blåser och regnar! Och nu ska jag ut!

Just nu drev en by mot fönstret, det smattrade och skvalade. Utanför stod kvällen sen och mörk, och glesa lyktor lyste upp villastadens bottenlösa vägar. Alla ryste till vid ljudet av regnet mot rutan - och rysningen ökade ytterligare deras känsla av värme och trevnad. Liksom pelargonerna innanför de översköljda rutorna var man ljuvligt skyddad och fredad för allt ont.

Från övre våningen hördes ett lätt knarrande. Fru Ridell lyssnade: det var steg, som gick fram och åter, fram och åter. Det måste vara den yngsta dottern, Kerstin, som strax efter teet dragit sig tillbaka till sitt rum.

- Vad hon är orolig där uppe! sade fru Ridell.

- Ja - det är hon verkligen, sade Lisen Dunker efter en kort tystnad. Kerstin är en orolig ande. Det är kanske ungdomen - det går väl över.

- Ja men mamma - aldrig har jag varit sån? invände Annika. Och du vill väl inte påstå, att jag inte har varit lika ung som Kerstin?

Fru Dunkers enda svar var först ett leende, sedan, då leendet hade dött bort, en suck. Fru Ridell reste sig.

- Ni får hälsa Georg så mycket! sade hon. Stackare, att hans sammanträde ska dra ut så på tiden.

I samma ögonblick ljud stampande på förstukvisten och skrapande på torkmattan utanför. Strax

därpå hördes nyckeln i låset, och Georg Dunker steg in, regnvåt och glad. I de grå ögonbrynen satt stora droppar och glittrade i skenet från lampan, och hans ansikte, upphettat av den piskande blåsten, lyste upp, då den varma tryggheten här inne slog emot honom. Han flängde av sig de våta ytterkläderna och steg in som till fest. Fru Ridell kunde inbillat sig, att det var hennes närvaro, som gjorde kvällen så glad. Det gjorde hon nu inte, för hon kände familjen – men överflödigt kände man sig aldrig här, och ingenstans var det så lätt att vara som hemma. En stund till måste hon stanna och dela Lisens och Annikas glädje över att ha husfadern där igen.

En kort stund senare knarrade trappan under lätta långsamma steg. Bland ytterkläderna i den mörka tamburen rotade någon som tydligen ville göra så lite väsen av sig som möjligt. Just för att denna någon var så tyst och försiktig, lystrade hela familjen, och Georg Dunker ropade:

- Ska du gå ut, Kerstin?

- Ja, jag tänkte gå ut och gå ett slag, svarade en kylig och liksom avlägsen flickröst.

Ingen hade något att invända, men man såg på varandra. Från den stillsamma och osynliga familjemedlemmen i tamburen tycktes en kall fläkt nå dem. "En ängel går genom rummet", tänkte fru Ridell, men måste genast själv göra den invändningen, att om detta var en ängel, så var änglar ganska beklämmande väsen.

Då Kerstin kom hem igen, hade Annika redan gått och lagt sig i deras gemensamma rum.

- Du får gärna tända, jag har i alla fall inte somnat än, sade hon, då systemen försökte klä av sig i mörkret. Kerstin tände. Hennes ansikte flammade rött efter promenaden i det vilda vädret.

- Vet du, det kan vara så skönt ibland att gå i regn och blåst, sade hon liksom urskuldande. Man blir en smula lugnare. Kanske man behöver någon att slåss med.

Annika låg och kisade mot ljuset.

- Sover du bättre nu om nätterna? frågade hon lågt.

Kerstin skakade på huvudet.

- Men säg inget åt mamma, bad hon. Det oroar henne bara.

Då mörker och tystnad åter sänkt sig över rummet, låg Annika en kort stund och funderade över familjens olycksbarn, skuggan över idyllen, nervknyttet Kerstin – hon som tog allting så tungt och var överkänslig för livets smärtsamma sidor. Men bara en kort stund, sedan somnade hon.

Det mörka halvåret öppnade sig som en svart tunnel, slök alla de resande och släppte åter fram dem i dagsljuset, när det började lida mot vårkanten. Annika var trött och så pass nere som hennes glada lynne tillät. Hon hade haft ledsamheter på Konstakademin för några intriganta kamraters skull.

Då hon så kom hem en eftermiddag, mötte henne modern med blekt och ängsligt ansikte.

- Var lite tyst! bad hon dottern. Georg mådde så illa, han kom hem i dag mittunder arbetstiden ...

Annika besvarade hennes skrämde blick. Utan att någon hade nämnt dess namn, reste sig ett spöke mellan dem: i Stockholmstrakten hade på sista tiden förekommit flera fall av epidemisk hjärnhinneinflammation.

- Har du skickat efter doktorn? frågade Annika. Samtidigt som hon såg modern nicka, tillade hon:

Var är Kerstin?

- På föreläsning på högskolan. Jag vågar inte tänka på hur hon ...

Doktorn kom och utlät sig mångtydigt. Han förordade, att den sjuke flyttades till sjukhuset med ambulans. Just som ambulansen höll utanför på vägen, var också Kerstin framme vid grinden, stannade ett ögonblick och fortsatte långsamt uppför grusgången.

Fru Dunker kom emot henne redan på förstukvisten.

- Far är sjuk! sade hon, och i sitt upprörda tillstånd omfamnade hon Kerstin, något som hon annars aldrig kom sig för med. Var inte rädd, var inte rädd, det är kanske inget farligt alls ...

Men hennes flämtande andhämtning och feberaktiga rörelser talade ett annat språk. Då grep Kerstin med ett stadigt tag om hennes skälvande händer och sade med mycket lugn, mycket fast röst:

- Så, lilla mamma, det här kan vi inte göra något åt! Vi får väl tåla oss och se! Kom in nu och sätt dig ett slag!

Fru Dunker såg upp i sin yngsta dotters hårda blå ögon med tacksamhet och kanske också en liten smula skam. Hon kände, hur hon i djupet av sitt hjärta inte begärde bättre än att som ett litet barn få överlämna sig åt dessa fasta händer och denna fasta röst ... Men hon var inte barn, hon var mor och måste ordna och bestämma. Hon skulle följa med Georg till sjukhuset, och hon var alldeles färdig, så när som på en sak, som hon hade glömt och inte kunde komma på. Kerstin upplyste henne om att det var hatten.

Uppe på sitt rum satt Annika förstenad och såg efter den bortrullande ambulansen. Hon vände sig inte om, då hon hörde Kerstin komma in.

- Vet du, att det är söndag i morgon? frågade Kerstin. Tilda vet ingenting, och mamma kom sig inte för med att ordna med något. Vi måste skynda oss, innan affärerna stänger.

- Kan du tänka på middagsmat nu? frågade Annika dovt.

- Jo du, det kan jag, och nu sätter du genast på dig hatt och kapp och följer med, för du har mer sakkunskap än jag på det området.

Likgiltigt lydde Annika. Under vägen tvangs hon i alla fall av systemns lugna saklighet att rycka upp sig, så att hon åtminstone svarade och iakttog vanlig behärskning. Det var ändå hon, som måste ta sig samman och beställa vad man skulle ha, för hon hade bättre än Kerstin reda på vad som gick åt i hushållet. Men bra skönt var det att ha Kerstins ögon över sig hela tiden.

Modern kom hem sent på kvällen, och det blev inte mycket sagt, förrän man gick och lade sig. Annika hade svårt att somna. Äntligen måtte hon ändå ha slumrat till, för hon for upp ur en helt annan tillvaro och konstaterade, att Kerstin i tofflor och morgonrock gick tvärsöver golvet och bort till dörren, som hon öppnade på glänt.

- Vad är det? frågade Annika yrvaken.

- Det lyser ur mammas nyckelhål, svarade systemen. Hon ska sova. Får jag tända och ta fram mina tabletter?

Så fort det var gjort, släckte hon åter och smög sig ut, men stängde inte dörren riktigt efter sig.

Annika satte sig upp och lyssnade till de båda rösterna, som nådde henne, utan att hon kunde urskilja orden - den ena jämrande och skrämnd, den andra övertalande och lugnande, själv orubbligt lugn och blid. Slutligen tystnade rösterna, bara den jämrande höjde då och då några enstaka ljud. Då allt varit stilla en lång stund, kom Kerstin åter insmygande.

- Hon sover, sade hon. Behöver du kanske också en tablett?
- Det tror jag inte. Jag sover hur ledsen jag är.
- Det är bra, sade Kerstin gillande och kröp ner under täcket.

Sedan det hemska budet hade kommit från sjukhuset, att det verkligen var hjärnhinneinflammation, följde dagar och veckor som en mardröm. Den sjuke fick inte ta emot besök, endast per telefon kunde man göra sig underrättad om hans tillstånd. Fru Lisen Dunker var aldrig riktigt närvarande i sitt hem, trots att hon ständigt vankade omkring överallt, i trappor och rum. Hon hade alltid haft svårt att komma ihåg saker och ting - nu glömde hon allt. - För karantänens skull stannade de båda flickorna hemma, och Tilda i köket lät buden sätta sina varor på långt avstånd utanför kökstrappan. Annika var borta liksom modern. Det var inte precis minnet som svek henne, men hon tycktes ha mist all företagsamhet. Då olyckan slår ner som en blixtnedslag över världens lyckligaste familj, kommer plötsligt allt att se så meningslöst ut. Kerstin ensam var full av handling, full av kraft, som också räckte åt de andra.

Då den rödgråta Annika satt ensam i skymningen inne i deras rum, kunde Kerstin komma in, lägga handen på hennes skuldra och stå så en lång stund alldeles tyst. Hon hade aldrig varit smeksam, Kerstin, och var det inte heller nu. Hon hade aldrig haft lätt för att finna vackra ord och hade det inte heller nu. Men hela hennes väsen utstrålade en seg, stillsam tapperhet, som drog upp de andra ur det formlösa.

En kväll, då fru Dunker och Annika båda befann sig i vardagsrummet - modern satt vid fönstret med händerna oroligt plockande i knät, dottern stod lutad mot väggen och följde med ögonen visarnas långsamma gång över den gamla moraklockans urtavla - kom Kerstin in med en bok i handen.

- Jag har hittat en sådan förtjusande bok, sade hon. Vet ni vad jag föreslår, nu när vi får hålla oss hemma om kvällarna? Jo, att en av oss läser högt, medan de andra handarbetar.

Fru Dunker smålog vemodigt, men för att inte göra Kerstin ledsen samtyckte man. Kerstin började läsa själv. Hon hade ett jämnt och redbart sätt att läsa, och boken var i sig själv fängslande nog. De andra hörde på över sina handarbeten, i början förstrött, sedan intresserade.

- Jag är så trött i halsen i dag, förklarade Kerstin en kväll, sedan hon läst en stund. Nu kan du fortsätta ett tag, Annika. Jag måste för resten stoppa ett par strumpor.

Annika tog vid. Hon var för otålig i sin läsning, flög över raderna, stakade sig, stammade och läste fel. Till slut blev det för mycket för fru Dunker. Hon hade i sin ungdom gått i Dramatens elevskola och visste, hur man egentligen borde behandla svenska språket.

- Du slarvar, Annika, sade hon. Ge mig boken, så får du fortsätta med din välsignade jumper.

Och de båda flickorna lyssnade med uppriktigaste beundran och allt livligare intresse till fru Dunkers dramatiska sätt att föredra de laddade samtalen. Då klockan slog läggdags och man lade bort boken, lyste två skära rosor på den gamla damens kinder och hennes ögon hade fått glans.

- Jag riktigt skäms, sade hon, men jag har faktiskt haft ett sådant nöje av det! Lova att jag får läsa en

bit i morgon också!

- Ja, om jag får laga dina nattlinnen i stället! sade Kerstin. Och det fick hon.

Så kom fru Dunker en morgon in till sina döttrar, som i vardagsrummet väntade på den dagliga rapporten från sjukhuset.

- De - de säger, att han är utom all fara nu, sade hon tonlöst.

- Mamma! skrek Annika till med fasa i rösten. De hade aldrig talat om saken, hon och Annika. Ännu mindre hade läkaren sagt något åt det hållet. Men båda hade tydligen ändå haft klart för sig, att hjärnhinneinflammation brukade sluta med döden - eller sinnessjukdom. Fru Dunker hade dagar och nätter igenom hållit en förfärlig tanke på avstånd, en som trängde sig på men som inte fick tänkas till slut: "Vilket skulle du helst vilja ...?"

Då Annika skrek till, hade Lisen Dunker riktat sina ögon mot Kerstin, i en vild förhoppning att åtminstone inte hon skulle förstå det hotfulla glädjebudskapet. Men Kerstins min sade, att också hon visste. Ett snabbt, dödligt allvar gick som ett ryck över hennes unga ansikte och var borta igen. Ingen sade något, och tystnaden i det soliga rummet var tryckande, själva moraklockans ticktack var fullt av skrämsel, där den mätte den korta fristen mellan dem och framtiden.

Det första som sades kom från Kerstin, med hennes lugna jämna röst:

- Sa de något om när han skulle få komma hem?

- Nej, svarade modern kort, och hon kunde inte hjälpa, att hon tyckte Kerstin var hjärtlös. Vem kunde veta, om han alls skulle komma hem mer, trots att han var räddad till livet? Och om han kom - hur skulle det bli?

Första gången de besökte honom, var det hon och Kerstin som reste in. Annika vågade inte. Ute i korridoren grep fru Dunker sin dotter i armen och sade med kvävd röst:

- Gå in först, Kerstin. Jag kan inte. Jag vet ju inte ...

Dotterns långa smärta gestalt dök in genom sjukrumsdörren, medan Lisen Dunker sjönk ner på en bänk, utan en tanke i sin hjärna, utan att se och utan att höra. Men bara en kort stund efteråt stod Kerstin åter bredvid henne, strålande över hela ansiktet, fastän tårarna strömmade över kinderna.

- Du kan lugnt gå in, sade hon. Han är alldeles som vanligt, fast förfärligt matt. Du får inte vara inne länge.

Doktorn bekräftade, att Georg Dunker hade gått igenom den hemska sjukdomen utan annat men än en lätt lomhördhet, som sannolikt också skulle ge med sig så småningom. Så ovanlig som familjen hade föreställt sig var denna lyckliga utgång tydligen inte.

Men den kvällen bröt Kerstins styrka samman för första gången. Hon fick ett våldsamt gråtanfall, och det var Annika, som nu fick trösta och vara tillflykt. Liksom de romerska diktatorerna nedlade Kerstin Dunker sitt kortvariga välde, så fort farans tid var över.

En vacker sommarkväll åtskilliga månader senare var familjen samlad i trädgården tillsammans med den trogna grannen fru Ridell. Borta vid knuten stod Georg Dunker, försjunknen i sin vackra blommande delphinium, och man passade på att förundra sig över hans spänstighet. Så gled samtalet, som så lätt hände, in på de förfärliga veckorna i våras.

- Och du, Kerstin, sade fru Ridell, du som var så otroligt modig och duktig, har jag hört - trodde du verkligen hela tiden, att det skulle gå så bra som det gick?

- Det vet jag inte, sade Kerstin förlägen. Nej, det trodde jag nog inte alls egentligen. För resten vet jag inte vad jag trodde. Det var ju inget att tro, man kunde ändå inget göra. Annat än gå tvärsigenom.

- Ja, sade Lisen Dunker och smålog mot fru Ridell, det finns så underliga - plantor i Vår Herres hage. De vanliga sorterna, som är du och jag och många andra, de behöver sol och värme, om de ska slå ut. Men så finns där andra, som har bra nog mycket mer komplicerade fordringar för att kunna blomma.

Kerstin rodnade. Hennes korta glansperiod hade givit henne ett självförtroende, som hon förut saknat, och det hade tinat upp henne och gjort henne mer tillgänglig och meddelsam. Förr i världen skulle hon då aldrig kunnat svara så som hon nu gjorde:

- Ja - nu vet jag åtminstone, att jag vill bli något *påfrestande*. Inte vet jag riktigt vad, det klarnar kanske så småningom - men det får i alla fall inte vara för lätt.

ELLA GÖR SIG FRI

- Allt, allt kan jag uthärda, sade Ella med en röst, som var trött till döden. Men att han dessutom föraktar mig - det är det allra bittraste. Det gör allting så meningslöst.

Den andras kornblå ögon blev alldeles runda av indignation.

- Nej vet du, det rågar då måttet, utbrast hon. Det var det starkaste jag har hört på länge. Föraktar dig!

De båda kvinnorna satt mittemot varandra framme vid fönsterbordet. Den ena, hon som var hemma här, blek och tunn, med det mörka håret slätt benat över sitt väl formade huvud och med händerna vilande över ett handarbete i knät. Handarbetet var en skjorta som skulle lappas, och händerna var inga vita brodöshänder utan seniga och ganska barkade, vana att ta i med lite av varje. Den besökande satt där i hatt och blå promenaddräkt. Hennes säkra hållning ända ut i det ljusa hårburret lät ana en självständig kvinna.

- Jag kan tala om för dig, sade den självständiga, att Arvid flirtar med andra.

- Det behöver du inte tala om för mig. Visst flirtar han med andra. Det har han alltid gjort. Men det bryr jag mig inte så mycket om.

Det var tyst ett ögonblick.

- Och så låter han dig arbeta för sig på det sättet! Inte nog med din plats, sen ska du ta extraarbete också för att han ska ha till sina supgillen och annat!

Ella bara smålog på sitt bittra sätt.

- Vore det jag, skulle jag kört i väg honom för länge sen! Varför ska just diktare få lov att bära sig åt hur som helst? Jag har för all del all högaktning för Arvids begåvning, fast inte tror jag han är något *snille* precis - och även om han vore det, kunde han väl uppföra sig som en hygglig människa? Och

så förakta dig till på köpet! Varför håller du egentligen till godo?

Ella gjorde en trött åtbörd med huvudet.

- Tänk så bra du skulle ha det utan honom att släpa på! Din plats har du, och tänk vad det skulle räcka för dig ensam och bli över! Fritid skulle du ha, och varför inte resa bort också, tänk vad du skulle kunna ställa det bra för dig.

Åtskilligt mer sades, Astrid var den som förde ordet. Hon ojade sig och manade till uppror utan att låta sig nedslås av det klena resultatet. Ella klagade egentligen inte, hon bara suckade trött och smålog beskt. När Astrid slutligen skulle gå, vände hon sig om i dörren och bekräftade än en gång sina ord:

- Inte för jag vet, om du är en idiot eller ett helgon - kanske båda delarna. Ett är då säkert: den karlen kan tacka sin skapare, som har fått dig till hustru. Synd bara att det skulle bli ett sånt kräk som Arvid. För han förtjänar dig inte.

Ella återvände till sin skjorta med ett leende, men det var inte riktigt samma bittra och undergivna leende som förut, det var uppmjukat och tacksamt, som om hon ändå fått en liten belöning för sin långa tunga uthållighet. I hennes tankar dök bilden av modern upp, sådan hon satt där i sin stora stol i går, då Ella hälsade på henne: tunn och tård av livets sorger och ålderdomens värk, men klar i ögonen och ännu med samma stränga drag kring munnen som hon haft redan på den tiden Ella var ung flicka. Ja, sträng hade hon alltid varit, mot sig själv och andra. "Vad man har tagit på sig, får man bära", brukade hon säga. Hon hade själv haft åtskilligt att bära, stackars mor.

Som barn hade Ella aldrig riktigt förstått vad det var för fel på far, bara att det var något. Det märktes på mor, att hon visste det, och det märktes på far också, att han visste det. Hela hans väsen gav henne rätt. Han var glad, han var vänlig, från början var det mycket liv omkring honom, men det trubbadades av så småningom, och Ella hade en känsla av att han försökte gömma sig i vråna utan att lyckas. Mors klara ögon genomträngde alla vrår och avslöjade obarmhärtigt allt som man gjorde fel, även om hon inte sade ett ljud. Lite senare fick Ella den uppfattningen, att far var en sådan som man drog en smula på munnen åt, inte välvilligt utan föraktfullt, och i verkligheten såg hon också många gånger det leendet på sin mors läppar. Hur det kom sig visste hon inte, men det fanns ingenting hon var så rädd för som det leendet. Hellre skulle hon velat lida vad som helst än bli utsatt för det. Med pinsam noggrannhet rättade hon sig efter mors föreskrifter, hon som de andra syskonen. Alla var de lika rädda för den lilla stränga, tystlåtna kvinnan, som blivit en makt genom sitt överlägsna leende. Först under den tiden då Ella gick och läste, inträffade en händelse, som gav mor rätt på ett ännu mer iögonfallande sätt: det var när far en gång kom hem drucken. Han hade aldrig gjort det förr, men det var väl ändå det man liksom hade gått och väntat på. Ella såg tillbaka på den långa spänningen mellan föräldrarna som på ett slags rättegång, där anklagelse och försvar låg höljda i ogenomträngligt dunkel, men där äntligen den kärande parten genom långa år av uthållighet hade lyckats få det avgörande beviset i sin hand. Far var fälld. Moraliskt sett hade han varit det länge nog, nu var han det också på något sätt juridiskt.

En enda gång hade Ella allvarligt gjort mor emot, det var när hon gifte sig med Arvid, och nu skulle hon då aldrig kunnat förklara, hur hon den gången blev i stånd till ett sådant uppror - men det hade varit som ett rus. Så, när ruset hade förflyktigats något och vardagen började, märkte hon plötsligt, att framför henne och Arvid låg en likadan osynlig bok med debet- och creditsida för vardera, och hon hade blivit förskräckt. Vilken av dem skulle till slut ha rätt, vilken skulle ha orätt? Så fanns det i själva verket ingenting angelägnare för henne heller än att föra den boken till ett gynnsamt slut för henne själv, att göra rätt för sig - så mycket mer som mor hade varnat från början. Hon ville inte stå där som en som sprang ifrån sina plikter. "Vad man har tagit på sig, får man bära."

Sömnaden sjönk ner i hennes knä, och bilderna från barndomen och ungdomen drog förbi. Till en grå väv smälte de ihop, nästan alltid hade där varit något tungt att bära, nästan alltid någon motbjudande plikt att fylla. Men redan det hade varit en lättnad, att mor hade gillat eller åtminstone inte ogillat vad man gjorde. Så hade hon följt alla sina barn genom livet. Också där hon inte varit med, hade hennes bild varit levande och närvarande. Och en gång, när hon inte längre fanns i livet, skulle hon ändå fortsätta att leda deras handlingar in i minsta enskildhet, så som hon med fast hand ledde dem under barnåren: "Naturligtvis gör du som du vill. Vad jag tycker, det vet du." Naturligtvis. Och så blev det som mor tyckte.

Det var redan långt lidet på dagen, då nycklar rasslade, dörren öppnades och Arvid kom in. Han steg fram till Ellas plats och ställde sig att se på, hur hon sydde. Ella såg ut som om ingen hade kommit in i rummet. Hon sydde bara något fortare, och över munnen vilade ett ironiskt drag, som om hon visste med sig, att hon just nu höll på att samla glödande kol på någons syndiga huvud.

- Det var rätt, sade Arvid, arbeta på du, tills jag skäms och omvänder mig i mitt dåliga leverne. Men jag kan säga dig, att så mycket tråd finns inte, som du då får sy opp.

Visslande krängde han av sig kavajen och drog på sig sin gamla arbetsrock. Han satte sig till skrivmaskinen borta vid andra fönstret för att fila och skriva ren en novell, som han hade färdig. Längre hade han emellertid inte hållit på, förrän han rusade upp och slog sin knutna näve i bordet.

- Hymlande ragata! skrek han ursinnig. Hela rummet är ju förpestat, äckligt, inte kan jag arbeta i den här atmosfären!

- Ska jag sätta mig i kokvrån och laga dina skjortor? frågade Ella kallt.

- Du ska slänga dig i slaskhinken, så jag slipper se dig! svarade han med förtvivlan i rösten. Tänk så rå han är då, den otäcka karlen! I motsats till lilla Ella, som föredrar att verka med långsam kvävning, den lilla fina människan!

- Vill du ha middag? sade Ella och reste sig.

- Inte om du ska laga den! Hellre svältdöden! För resten har jag redan ätit.

- Du ursäktar kanske, att jag i alla fall tar mig en smörgås, sade Ella. Jag hade nämligen väntat på dig med middagen.

- Jag ursäktar! fråste han och satte sig till skrivmaskinen på nytt, medan hon gick ut och tog sig en bit mat.

- Ja, jag har extraarbete i kväll, så jag måste strax gå tillbaka, sade hon. (Det var också alldeles sant, hon skulle aldrig tillåtit sig att säga en lögn.)

- Nu väntar du förstås, att jag ska falla på knä och tacka dig för ditt uppoffrande sinnelag, du som sliter ut dig för min skull, etcetera etcetera, svarade han argt. Men det gör jag inte. För du har inget uppoffrande sinnelag. Du har bara en önskan att ta död på mig med skuldkänslor.

- Hur kan du! mumlade hon förtvivlat, medan hon gjorde sig i ordning att gå.

Klockan var nio, då hon gick hem igen genom de mörka gatorna. Tröttheten och mörkret sövde henne i en mjuk halvsömn, och minnena, som redan på förmiddagen strömmat över henne så rikligt, tycktes fortsätta att flöda. Men nu var det hågkomster av annan karaktär, som dök upp, sådana som hållit sig undan i förmiddags. Det var bilderna av hennes och Arvids första kvällar tillsammans.

September hade det varit, mörkt som nu, men varmare. De hade gått längs stadens utkanter, längs moderna nybyggen och koloniträdgårdar, där de sista daliorna blommade i lyktsken. Det ljumma mörkret, tröttheten, de ovana omgivningarna hade sövt henne till ett drömtillstånd som nu, och från den underlige mannen vid hennes sida gick strömmar av liv. Han var något nytt och ledde henne in i något nytt. Tingen var nya, världen var ny. De grönmålade spaljéerna kring kolonistugorna, övervuxna med rosenbönornas gulnade bladverk, skuggorna som djupnade under de blacka och enstaka lyktornas ljus, den dävna lukten som förkunnade höst, allt andades en ny och underbar äventyrlighet. Hon höll på att slita sig loss från allt och våga sig ut på hav av okänd härlighet. Just i kväll överväldigade allt detta henne med en särskild bitterhet – att alla dessa löften skulle slockna i småaktighet och osämja, att Arvid inte skulle hålla måttet ... Och på samma gång sprang en hetsig längtan upp inom henne att än en gång i livet få kasta loss, vara ny, vara fri, vara det oskrivna bladet ...

- Det har gått för långt, mumlade hon för sig själv med ett bistert tonfall. Man är väl ändå inte skyldig att uthärda vad som helst!

Och ännu längre in tänkte hon med lättnad: Kanske ändå! Kanske jag får uppleva en ny frihet!

I stället för att gå raka vägen hem, hade hon tagit av uppför den lilla branta gatan, där modern bodde. Och vart skulle hon annars gått? Hon kände, att hon stod vid en skiljeväg. Vem kunde hjälpa henne annat än den som varit hennes ständiga samvete? Hela sin räkenskapsbok skulle hon slå upp, modern skulle själv döma, om inte måttet var rågat nu. Sade hon: "Inte än!" – då hade hon ännu inte fyllt sin plikt intill slutet, då skulle hon gå tillbaka och fortsätta. Men sade hon: "Det är nog!" – då visste hon äntligen, att hon kunde kasta bördan. Gatan bar brant uppåt, men hon gick lätt. Hon gick ju till den enda, som kunde göra slut på hennes tvivel, den vars dom hon var villig att underkasta sig, den inför vars ögon hon alltid levde sitt liv.

Så var hon framme. Porten var stängd så här dags, men eftersom det ännu lyste i fönstret, kunde hon väl våga knacka på. Den gamla öppnade fönstret och såg ut i mörkret. Långsamt urskilde hon dottern, som låste upp med nyckeln som räcktes henne och tyst steg in i det lilla gammaldags rummet, där hon satte sig till rätta i sitt vanliga hörn borta vid kakelugnen. Modern hade inte bäddat sängen än, hon hade suttit och virkat, då dottern störde henne med sin knackning.

Nu, då de båda satt där mittemot varandra, lät hon virkningen vara och såg på dottern med sina klara ögon. Ella uthärdade blicken. Hennes själ var kvald, hon ville ju ingenting hellre än få råd och stöd i sitt handlande, och för det ändamålet var det bättre, ju mer de klara ögonen såg. Men för första gången i sitt liv hade hon en känsla av att deras klarhet bedrog, att de stirrade förbi det som fanns där inne i rummet, förbi henne själv och ut mot något annat, som upptog dem mer.

- Jag sitter här och tänker på er barndom, sade modern, innan Ella ens försökt komma i gång med några förtroenden. Inte hade ni bara bra anlag, inte. Och hur skulle ni också kunnat ha det? En mor må aldrig så mycket besluta sig för att fostra sina barn otadligt – alla barn har ju ändå två föräldrar. Ja, du också, lilla Ella. Tänk, att du alltid ville ha de största kakorna för dig själv. Men det har jag arbetat emot. Det fick du veta från början, att det var fult. Och för din mors skull lade du bort det också. Och Jan kom hem från skolan och hade lärt sig fula ord. Det glömmer jag aldrig. Den kvällen grät jag och blygdes över mitt eget barn. Men det fick jag också bort, med tålamod och en stark vilja. En stark vilja, det hade jag, och det behövdes. Ja, jag har kämpat om mina barn som en lejoninna, och till slut vann jag också seger i vad jag föresatte mig. Ert moders arv tog överhanden, men det var endast och allenast tack vare min sega strävan, som aldrig slappnade. Var skulle ni varit utan den?

Ella satt och såg, hur den gamla rotade med blicken i de försvunna åren för att finna sådana segrar

att vara stolt över, och plötsligt kom det över henne ett slags medlidande med modern. Att sitta så och gräva i det som ändå var förbi! Måste hon verkligen jämt och ständigt säga till sig själv, att hon ändå hade gjort nytta, att hon ändå hade något att vara stolt över, att hon i alla fall var en bra människa? Visst var det rörande, ja - men rörande så som en stor svaghet är rörande. Hon ville haft en stark människa framför sig, en som genomskådade sitt barn för att hjälpa henne. Men den gamla gumman, som satt där med sin virkning, kunde inte genomskåda henne, hon orkade inte ens se henne riktigt, därför att hon var mycket för upptagen av sig själv. Det hade Ella aldrig sett förr. Men hon hade väl aldrig förr sökt hjälp på ett så hjälplöst sätt.

Nu blev den gamlas röst bitter.

- Och ingen hjälp hade jag, tänk ingen hjälp hade jag, sade hon. Jag har fått hjälpa alla, men mig har ingen hjälpt. Alldeles ensam var jag, så nog fick jag stå i och slita. Och nu sitter jag här och är slut. Men jag har åtminstone gjort rätt för mig - jag önskar alla kunde säga det.

Ella nästan skämdes, att hon så här inför modern satt och tänkte på sitt. Men det gjorde ju den andra också. Och så starkt som den gamla var koncentrerad på sina egna oförrätter och sin egen rätt, skulle dottern aldrig våga sig fram med sina bekymmer, det kände hon. Det tog emot, och det skulle inte tjänat någonting till. Hennes gudom hade svikit henne. Och vad värre var: hennes gudom hade sjunkit från sin upphöjda plats för alltid och blivit en svag, svag människovarelse.

Med ens tyckte Ella, att hon var alldeles ensam i världen. Den gamla kvinnan, som hon hade varit så rädd för och så angelägen att inte misshaga, hade plötsligt vikit undan långt bort till ett likgiltighetens land, och vad hon sade och rådde till varken skrämde eller värmde. Det är underligt att stå mitt i världen och vara alldeles ensam.

Hade hon verkligen kommit för att höra sin mors råd och lyda dem? Varför? Hon var ensam. Ingen människa kunde säga till henne: "Du är skyldig att härda ut." Lika litet som någon kunde säga: "Jag löser dig från dina plikter." Hon själv kunde besluta som hon ville. Det fanns ingen anledning att fråga någon annan.

En stund lyssnade hon till den gamlas klagan och självberöm, men bara med ett halvt öra. Så kysste hon henne flyktigt på kinden, en kyss av trött medlidande, och gick hem fylld av ensamhet och av frihet att handla som hon fann för gott.

Arvid låg på ottomanen och läste helt fredligt i en bok. Han såg upp och nickade, då hon kom in. I själva verket skulle det gjort henne detsamma, i vilket tillstånd hon funnit honom. Det som skulle sägas, det måste sägas.

- Arvid, sade hon lugnt och satte sig på ottomanen vid fotändan. Arvid, jag vill skiljas.

Han lade boken ifrån sig, men låg kvar och såg på henne. Där fanns ingenting av hans vanliga hån i blicken - han hade hört, att hon menade allvar.

- Ja, sade han. Ja - det förstår jag.

Han sade ingenting mer, låg kvar och stirrade, tyst och allvarlig. Hon gitte heller inte säga något, utan gick in i sovalkoven och klädde av sig. Om en stund hörde hon, hur han bäddade åt sig på ottomanen där ute.

Morgonen därpå blev det tyst frukost, tyst och knapp. När de hade ätit, satte de sig till rätta med tända cigaretter för att tala allvar.

- Ja, vi ska väl skiljas då, sade Arvid. Egentligen inser jag, att jag har burit mig ganska tarvligt åt. Ganska tarvligt. Egentligen inser jag också, hur mycket du betyder för mig.

- Strunt i det där, sade Ella, plötsligt generös, nu när hon skulle bli fri. Det går helt enkelt inte mer.

- Nej - nej, det förstår jag! instämde han, och rösten var så full av hänsynsfull ånger och dold ångest, att tårarna steg upp i Ellas ögon. Det hade alltid varit en av Arvids mest förtjusande sidor, att han i plötslig, uppriktig ödmjukhet insåg vad han gjort för ont och betraktade saken helt och fullt och rättvist ur den andra partens synpunkt. Just nu förstod hon på nytt något som hon på sista tiden haft svårt för att fatta - varför hon en gång hade förälskat sig så gränslöst i just den människan, som på sätt och vis inte ens kunde räknas som riktigt fullvuxen.

- Men innan vi går ifrån varandra, vill jag säga dig något, sade han och tog hennes hand. Jag vill säga dig, att allt det där pratet om att du var äcklig och att jag föraktade dig och så där, det var inte alls sant. Inte i grund och botten. För nog kunde du vara svår ibland, led på ett specifikt lömskt och hycklande sätt - ja förlåt mig, men det är sant. Men egentligen visste jag alltid vem du var. Och jag höll av dig.

Han svalde och teg. Hon satt och hörde på honom, som man hör på en främmande. För ett dygn sedan skulle hans ord ha upprört henne - dels sårat henne, dels också lagt balsam på de öppna sårn. Nu hade alla sår ärrat sig på en natt, och det blev inga nya. Om han föraktade henne eller högaktade henne betydde inte längre så värst mycket. Hon var ensam.

- Du vet nog inte, vad det har betytt för mig under de här åren, att du har funnits till - och funnits till för mig, fortsatte han. Jag tror jag skulle sjunkit till botten annars.

Det sista kom nästan som en viskning. Ella väntade, att han i nästa ögonblick skulle be henne stanna kvar och hålla honom uppe i fortsättningen också.

- Jag ville inte, att du skulle gå din väg och tro, att allt det där fula jag sa var min verkliga mening om dig, sade han efter en stund. Du måste veta vad jag verkligen tänkte.

Han steg upp och började gå hit och dit i rummet. Under tiden talade han om, hur han tänkte ordna det för sig: först kinesa hos en god vän, som bodde i en annan del av stan, sen söka efter någon lägenhet i en förstad, där det var billigt. Det var ju självklart, att hon skulle bo kvar här, de hade ju levat på hennes pengar på sista tiden.

Hade hon inte varit så ensam - hade hon varit kvar i sitt förra retade tillstånd, där hon bara sökte efter förolämpningar att notera i skuldboken och också fann dem överallt - då skulle hon säkert nu också trott sig märka en dold lättnad i hans röst, en opassande tydlig iver att göra sig kvitt allt det som varit, och blivit djupt sårad. Men nu satt hon som en främling och hörde, att han behärskade en stor ångest inför ensamheten bara för att inte tynga henne med ännu en börda. Den mannen var på många sätt en tvivelaktig figur; men på ett sätt var han en god människa, på ett helt annat och djupare och mindre beräknande sätt än hon själv någonsin hade varit.

Men inför det som han inte hade sagt greps hon av oro. Han hade alldeles rätt i att han utan henne skulle sjunkit till botten. Ändå var det strängt taget inte hon, som gjort några ansträngningar att hålla honom uppe. Snarare hade hon drivit honom bort och ut genom sitt olidliga rätthaveri och sitt olidliga tålamod. Han själv hade hållit sig uppe med tanken på henne. Om hon nu släppte honom? Men man fick inte tänka så, man behövde inte tänka så, en vuxen människa måste ju stå på egna ben. Man har ingen skyldighet att vara barnjungfru åt en vuxen karl.

Han började packa ihop sina tillhörigheter. Mycket ville han inte ta med sig, bara det som var

oumbärligt. Men redan det tog honom en sådan tid att ta reda på, och hans sätt att stjälpas ner det i väskan var fruktansvärt. Om hon ändå kunde få hjälpa honom? Men han skulle säkert tyckt illa om det, som en tillrättavisning, nu när han just behövde känna sig fri och självständig.

På sätt och vis skulle han i alla fall sjunka till botten, för det igenom henne med skärande visshet. Inte moraliskt. Vad han än hade för sig, skulle hans ambition som diktare hålla honom uppe på ett plan, där ett borgerligt dygdemått som moderns inte räckte till. Men praktiskt och ekonomiskt skulle han gå till botten. Och det stod klart för henne i en blink, vilka följder det skulle dra med sig på alla områden - vilka besvär det skulle förorsaka, vilket hinder i hans arbete det skulle utgöra, hur mycket tid han skulle spilla på det, hur mycket förtvivlan, hur mycket resultatlös kamp. På den klippan skulle hans författarambition stranda. Han behövde henne, även om han ingenting sade.

Som om han hade känt en varmare fläkt i luften, vände han sig med ens om och såg på henne. Hans blickar mötte hennes, bedjande, vilsna. Så gick han fram och tog hennes händer mellan sina, medan han sade, lugnt, lågt, med nedslagna ögon:

- Du, Ella, om jag riktigt, riktigt föresätter mig att bli en annan människa, tror du inte vi skulle kunna försöka tillsammans bara en liten liten tid till?

Hon svarade inte, och han släppte hennes händer och vände sig bort.

- Ånej, sade han resignerat, jag har väl behandlat dig för illa. Du kan inte, det förstår jag. Du ska inte tro, att jag inte begriper det.

I samma ögonblick han verkligen hade bett att få stanna kvar, blev oron outhärdlig inom henne. Tänkte han tvinga henne till barmhärtighet? Hon kände till hans bättringsförsök. En liten tid gick, sedan kom återigen ett av de sårande uppträderna. Och just nu sade han att han högaktade henne - men om en månad skulle han ösa sitt bittraste förakt över henne. Varför skulle han inte då mena sina onda ord lika uppriktigt som sina goda nu? Han menade dem! Och hon var fri. Hon brydde sig inte om vad han tänkte. Han kunde inte tvinga henne till en barmhärtighet, som ändå bara skulle varit en vacker gest.

Och ändå! Hon smålog. Vad skulle det i själva verket kunna göra henne hädanefter, om han föraktade henne på nytt, om han sade fula saker till henne? Han var inte vuxen. Det skulle inte nå henne. Nu var hon färdig att skratta åt sig själv, som verkligen hade fäst sig vid vad han sade eller inte sade. Lät hon honom nu stanna, så var det bara därför att hon inte ville, att han skulle dras ner mer än nödvändigt, inte ville, att han skulle hindras i sitt arbete av en ensamhet, som han inte kunde stå ut med, inte ville, att han skulle snärja in sig i hopplösa triviala bekymmer. Vad han sedan tänkte om henne, det hörde ju egentligen inte dit. Här satt hon fortfarande som främling, som åskådare, och visste alldeles klart, att den mannen där, som var så svag och så beundransvärd, var henne mycket för dyrbar för att hon skulle vilja ta hans svagheter som en personlig förolämpning.

- Vill du verkligen stanna hos mig? frågade hon småleende.

Han kom fram till henne och insög undrande och begärligt hennes uttryck.

- Nog vill jag ...

- Stanna då, Arvid, så börjar vi på nytt - för femtielfte gången.

Han omfamnade henne tyst, hårt, tacksamt. Det skulle inte bli femtielfte gången, det skulle bli EN NY GÅNG, lovade han sig. Som han hade lovat sig förr.

Men hon satt och tänkte, att åtminstone från hennes sida var det den allra första gången. För hon var ensam, ensam och fri. Och kanske just därför kände hon honom så nära som aldrig förr.

Som på något avlägset och snarast komiskt tänkte hon:

- Stackars mor, i morgon kommer hon väl att gräla på Arvid som förr och förmana mig som förr och tycka att allt är sig likt. Hon kommer aldrig att ana, att faktiskt allting är förändrat.

UPPLEVELSE

Den sommar, som nu bröt in, var Elsas andra som guvernant hos familjen Wassel på Toberga. Och ändå, fast hon kände trakten och hade sett den blomma förr, var hon yr och förvirrad av den nya våren. Hon hade skakats av jordens första uppvaknande, då åkrarna låg brunviolettera och törstiga under en brinnande marssol, hon hade druckit ur skogsbäckarna i ensamma backar, där alla knoppar på kvistarna var bristfärdiga och hon kände ett obestämbar liv sippra och sjuda runtomkring i kala grå och rödbruna stammar. Hon hade stått andlös på skogsvägen och lyssnat till de första trastarna, som svarade varandra genom en våt, dimgrå, viskande vårkväll.

De ensamma vandringarna var hennes dyrbaraste tid, och så mycket kunde hon alltid lämna barnen åt sig själva. I dag hade de varit trötta och kinkiga under lektionerna, men hon kunde inte bli otålig just nu. Hela tiden hade hon sagt till sig själv: det är lördag - i eftermiddag kan jag ta en lång promenad.

Toberga låg tämligen ensligt, skogen stod alldeles inpå, här och där utmed vägen såg man en gård, men någon vandrare mötte man nästan aldrig. Där Elsa nu gick, njöt hon med alla porer av den rena luften och alla dess lukter, njöt av ensamheten, som var full av vänlighet, och njöt av sin egen unga lätthet. Hon gick inte, hon dansade, hon svävade, hon flög. På toppen av backen stannade hon och såg upp i den blå himlen. Mittöver henne var den brinnande högblå som ett hav mellan de kullriga molnens snöstalp, och hon kom ihåg, hur just detta hade hägrat för henne en gång i vintras, då hon låg febersjuk. Det hade varit korta grå dagar, utan ljus, utan färg, och hon hade vridit sig i oro och olust, som man gör när man har feber. Och så, då hon slöt ögonen, hade hon plötsligt sett för sig detta: bländande vita moln under en högblå himmel, och svalorna, som kastade sig i svindlande bågar genom det gränslösa. Och då hade hon vetat: så länge detta finns att vänta på, så länge är livet värt många febernätter och många novemberdagar utan sol.

Längst nere vid horisonten bleknade det blå till turkos. Det liknade en sten hon som barn hade haft i en liten silverring. Men däremellan låg en oskyldig koboltfärg, liksom nyfödd. Ett uttryck kom för henne, som hon läst i något bildande sammanhang och sedan undrat och fantiserat över: "Jenseits von gut und böse." Ville hon föreställa sig något påtagligt bakom de gåtfulla orden, måste det bli just den färgen, en färg från paradiset före syndafallet.

Hon vek av inåt skogen och kom till en undangömd söderbacke, där solen gassade över några unga ekar, ännu klubbigt blanka och grönbruna i lövet. Där satte hon sig i det ljusa blåbärsriset med ansiktet lyft mot solen. Själv tänkte hon sig väl närmast, att hon gjorde så för att bli brun, det såg så käckt ut - i själva verket kunde hennes tillstånd bäst betecknas som ett slags bön. Hängiven solbön, tacksam ömhet mot den gröna gemenskap som omslöt henne - det fördolda källsorlet från unga pulsar och intensiv lycka bara över att andas och vara till.

Då hon kom ner till den sena middagen, var hon fortfarande alldeles yr, och kinderna brände, dels av solen och dels av vårruset. Till en början var hon så uppfylld av vandringen, att hon inte lade någon vikt vid fru Wassels stora nyhet. Att en främmande skulle komma på besök till familjen Wassel, vore

det så en av Sveriges rikaste män, vad hade hon med det att göra!

Men fru Wassels antydningar kom henne att lyssna. Fru Wassel hade en säregen förmåga att suggerera fram en stämning med hjälp av små tonfall och halvsagda meningar utan att komma med några bestämda fakta. Med många "tja" och "så där", åtföljda av talande rörelser med huvud och händer lyckades hon måla en bild för Elsas ögon av en rolös lord Byron, evig resenär och vemodigt världserfaren. En livsform, som Elsa dittills aldrig stött på men som överväldigade henne med en sagoprakt ur Tusen och en natt. Hon fattade, att han hade drivit från äventyr till äventyr under sitt sökande efter livets mening - hur många gömda trädgårdar måste inte ha upplåtits, då han klappade på dörren i muren, hur många springbrunnar i månsken måste han inte hört spela, hur många hemlighetsfulla gryningar måste inte ha dränkt honom i ett vetande bortom frågor och svar. Hon, som tvärsigenom barnens läxrabbel lyckades uppfånga några få klanger, när fru Wassel spelade på flygeln nere i salongen, och redan av dessa få klanger fylldes med solstorm eller väldig stillhet, hon försökte tänka sig, hur det var att ha all världens musik att välja på, de stora metropolernas utvalda konserter, där alla de största mästarnas verk utfördes, och när man tröttnade på dem, hela världens sång, indiska och persiska melodier, ukulele i söderhavsnätterna, afrikansk tamtam. Danser måste han ha sett, som uttryckte folks och rasers själ, och slott, som vuxit fram ur hjärtat på någon gången tidsålder som hemlighetsfulla kristaller. Och knappt mer än som en rysning snuddade den tanken vid henne, den mest uppskakande av alla: vad hade han inte upplevat av kärlek, vad måste han inte veta om hjärtats och sinnenas innersta mäktiga mysterier! Hans tillvaro hade varit ett hav av regnbågsskummande rikedom, som hon aldrig skulle ana en bråkdel av. Men hon var i alla fall mycket glad över att familjen Wassel var nog fördomsfri att låta sin guvernant äta med vid bordet också när det var främmande, och samtidigt var hon rädd, blyg, uppskakad vid tanken på att rätt som det var befinna sig öga mot öga med en sådan sagogestalt.

Då han anlände, den mångomtalade Bernhard Tagerström, var Elsa först besviken över hans utseende. Först och främst hade hon tänkt sig, att han skulle verka yngre på något sätt, trots att hon visste, att han inte var ung längre. Han var inte bara grå vid tinningarna utan också glesnad över hjässan, och ändå var inte det det värsta. I varje fall hade hon tänkt sig en smärt, spänstig gestalt med en gloria av liv omkring sig och livgivande för alla som kom i hans närhet. Tjock var han ju inte precis, men han hade något lättjefullt i hållning och gång som absolut inte kunde kallas spänstigt. Inte lättjefullt som den sköna lättjan en het sommardag, utan helt enkelt slött.

Men redan under lunchen gav den första besvikelsen med sig. Kanske det mer berodde på det festliga bordet än på gästens uppförande; Bernhard Tagerström var fåordig och tankspridd, men bordet var fantastiskt raffinerat på ett sätt som Elsa aldrig förr hade sett. Fru Wassels konstnärliga ådra hade firat en sällsynt triumf. Elsa satt vid nedre bordsändan tillsammans med de båda halvvuxna och hade att passa på, så de fick vad de skulle ha, men hon skötte sina plikter rätt mekaniskt. Det gick upp för henne, att också en så trivial sak som borddukning alltså kan göras till ett äventyr. Och hennes skapande fantasi sattes i våldsamt rörelse - hon såg rum, som hon dekorerade i utsökta färger, med lugna möbelytor, lustiga tyger, smäckra vaser, överflödande blommor. Å, så roligt att vara rik och ha möjligheter till sådant! Var gång hennes blick stannade vid Tagerström, fylldes hon av en avund, som sekunden därpå övergick i svindlande beundran.

Efter lunchen skulle hela familjen bila till Utsiktsberget. I Tagerströms bil åkte herr och fru Wassel och den fjortonårige Gudmund, som annars gick i gossläroverket i staden men var hemma över söndagen. Direktör Tagerström körde själv. Efteråt kom Wassels egen bil, körd av chauffören och innehållande Elsa och de tre yngre barnen, hennes elever. Så körde de fram till Utsiktsberget, och innan Elsas bil hunnit fram, hade de andra redan börjat uppstigningen. Chauffören stannade för att vakta bilarna, och Elsa sprang i kapp med sina elever uppför den snåriga slutningen.

Ett litet stycke från toppen öppnade sig en glänta. Genom det guldgröna späda hassellövet föll

solljuset skälvande över fint vårligt gräs, och åt ett håll var det alldeles gult av nyutslagna gullvivor. Elsa stannade och höll andan.

- Spring ni vidare, det är inte långt kvar, jag stannar här ett slag, sade Elsa till barnen, och de sprang.

Hon stod länge orörlig och glömde allt för stillheten och det skälvande gröna ljuset. Till slut tog hon några försiktiga steg fram mot blommorna och böjde undan gräset. Det var ovanligt praktfulla gullvivor, höga och kraftiga, lysande gula. Elsa kunde inte motstå frestelsen att bryta de saftiga stjälkarna. Hon visste inte hur länge hon hållit på, då hon hörde röster och reste sig upp med en försvarlig bukett tryckt mot bröstet.

Det var den sjuåriga Barbro, som drog farbror Tagerström efter sig. De gick rakt mot Elsa utan att se henne.

- Vart går vi? frågade Tagerström något otåligt. Han pustade och torkade sig i pannan med sin näsduk.

- Jag ska visa var ormarna bor! svarade Barbro viktigt och gjorde en hemsk min.

Just då var Bernhard Tagerström nära att snava över Elsa. Han stannade häftigt och sade: Pardon! - I sin vilda förlägenhet, öga mot öga med den sagoomspunne, kunde Elsa inte hitta på något annat än räkka fram gullvivorna och säga:

- Det är de första gullvivorna, var så god!

Häpen tog han buketten och förde den till näsan, men som han inte tyckte den luktade något vidare, lät han den sjunka igen. I stället för att säga något grep han Elsas hand och kysste den, flyktigt och ridderligt som en tacksam gentleman. Ögonblicket därpå hade Barbro släpat honom vidare, men Elsa stod kvar i lycklig förtrollning.

Fru Wassel lade märke till att Elsa såg en aning exalterad ut vid dinén, men det klädde henne inte illa.

Bernhard Tagerström tänkte inte på guvernanten mer. Han hade kommit in på Sveriges bilvägar och bedömde dem med ingående sakkunskap, om än med en gäspning dold bakom orden, eftersom han redan sagt samma sak minst ett dussin gånger förr. Det fanns egentligen så lite att tala om.

Han var trött av resan, trött av lunchen, trött av utsiktsfåneriet. Han hade sett världens utsikter och alltid inom sig undrat, varför folk i all sin dar hade utnämnt sådant till nöje. Nu satt han och betraktade fru Wassel tankspritt, medan han matade herr Wassel med ord och meningar. Tänk vad den livliga delikata blondinen hade åldrats. Framför allt hade hon fått en sådan oaptitlig hy. En gång hade han nästan varit färdig att bli svartsjuk på sin vän Wassel, nu hade han snarare ett intryck av "Vad vi sluppit äta". Men en sak måste medges: det var sällan som en middag sköttes så oklanderligt i en privatfamilj och sällan som man hade så lite att anmärka på maten och på vinerna. Det kändes nästan tomt att inte hitta fler brister. Varken ätandet eller samtalet roade honom över hövan.

Elsa satt på spänn för att uppfatta den skiftning i hans röst, som hon väntade på. Bortom dessa likgiltiga, trötta tonfall måste det finnas en annan, djupare stämma, en där man hörde ett dovt brus från världens stora hav, som i en snäcka. Eller några flyktiga ord, som plötsligt skulle blotta en mild livsvisdom eller en bitter insikt i människonaturen. Då ingenting sådant kom, försjönk hon i sina drömmar, buren av feststämningen och av vinet, och de tankar som förut bara snuddat vid henne som fjärilar började nu röra sig med starkare liv. Vilka kvinnor hade han kysst på handen, så som

han hade kysst henne? En stor sångerska i Budapest, en landsflyktig rysk furstinna, en kameliadam i Paris? Han hade lyft henne ur hennes avskilda tillvaro, in i en glittrande syskonkrets av äventyrliga existenser, bland lysande fester, hett blod, våghalsiga handlingar, liv, upplevelse ...

Ännu sedan herr och fru Wassel med sin gäst satt sig till träkarlsbordet, medan Elsa dragit sig tillbaka till sitt lilla rum i övre våningen, kunde hon inte låta bli att göra sig ärende ner i hallen för att en minut stå vid dörrdraperiet till salongen och lyssna. Visserligen hörde hon också Bernhard Tagerströms röst, men allt vad den sade var: "Den tar vi, sa polisen!" Hon hörde nog på tonen, att han var medveten om hur djupt han sänkte sig under sin verkliga inre nivå, men det var ändå med en viss besvikelse hon smög sig tillbaka uppför trappan.

Hon klädde inte av sig, utan satt och väntade. Då han gick till gästrummet, måste han gå förbi hennes dörr. I det längsta hoppades hon, att hon då skulle våga sig utom dörren för att möta honom liksom av en tillfällighet. Kanske han då skulle säga något om gullvivorna? Kanske något hon aldrig skulle glömma? Men när hon äntligen hörde hans ganska tunga steg i trappan, insåg hon hur dumt det skulle verka. Så gick hon och lade sig, sedan hon hört honom stänga sin dörr.

Morgonen därpå reste han, avvinkad av hela familjen, sånär som på Gudmund, som redan farit in till sin skola. Då bilen försvunnit i vägkröken, vände fru Wassel sig om för att gå in, och med en suck och en skakning på huvudet sammanfattade hon sina intryck:

- Det är ändå kolossalt intressant med en människa som har sett och upplevt så mycket!

Elsa gav henne en snabb blick, men teg. Fru Wassel visste inte, att en smula hade fallit åt fåglarna från den rikets bord. Elsa själv var den enda, som riktigt kunde uppskatta värdet av vad han hade strött ut - en liten upplevelse av sitt skimrande överflöd åt henne, som aldrig hade upplevt något.

FRÖKEN HENNERS DEL I FRAMTIDEN

Svårt att veta, varför fröken Henner flyttade från sin fredade östermalmsvåning hit till utkanten, där de nya husen växte. Svårt att veta för en gammal städerska, som fortfor att komma en gång i veckan för storrengöring och inte kunde upphöra att förfasa sig över skotten när de sprängde och det hiskliga ljudet av borrharna. Hade frågat portvakten förstås, men vad kunde hon veta? Fröken Henner var nog inte den som nedlät sig till förtroenden, varken hit eller dit. Vänner? Nej, inga, bara då och då avlägsna bekanta, som kom på kort visit och sedan inte syntes till. "Gammal och led och snål och snäsig", sade portvakten. Så sant som det var sagt. Småmuttrande och butter trängde sig städerskan omkring bland de myckna möblerna, som knuffades och trampade varandra på tårna i den nya lägenhetens knappa utrymme.

De hade något förolämpat i sin uppsyn, de gamla möblerna, som om de protesterat mot miljöbytet. Och med rätta: i den svävande luftigheten bland stora, lätta färgytor och väldiga fönster fick schaggfåtöljerna en förlamande tyngd, utom det att deras mossgröna färg framträdde dubbelt så urblekt här som i de gamla skumma rummen de kom ifrån. Atenienner med sina prydnadsaker av porslin och glas - mopsar, svanar, vaser och söta barn - såg rent otrolig ut ansikte mot ansikte med den asketiskt renrakade husfasaden mittemot, man kom att tänka på en museimonter med fynd från en sjunken värld. Vad hade fröken Henner här att göra, hon som smälte så väl ihop med sina gamla möbler och skar sig mot omgivningen minst lika illa som de? Det stod en fossil fläkt omkring henne, där hon gled som en stel skugga mellan levande människor utan att komma i beröring med dem, mellan unga nyinflyttade par, mellan klungor av lekande barnungar, utan att någonsin ha ett ord, ett

leende eller en nick till övers åt en enda.

På bordet vid fönstret stod fotografierna i rader. Liksom möblerna vette de mot det förgångna. Där fanns hoppfulla unga ansikten och barn med en obestämd framtidslockelse i runda drag, men såg man närmare efter på dräkterna, den bleknade färgtonen och den stela grupperingen kring bord och pelare, så märkte man, att det var en framtid, som i verkligheten måste ha gått i frö för länge sedan.

Men där, mitt i den långa raden av fotografier, fanns den som hade mest att göra med fröken Henners flyttning. En kvinna av obestämd ålder, lärarinna skulle man kanske gissa av typen - fröken Henners kusindotter och enda släkting. En natt - det var i den gamla våningen - hade kalla vindar och mörk ångest svept fram genom rummets stillastående luft, och den natten hade fröken Henner gång på gång lyft just det porträttet ur den stora fotografihjorden och för var gång suckande ställt det tillbaka på sin plats igen. Det var den kvällen hon fått bud om sin anförvants död.

Hon kunde inte förmå sig att gå till sängs. Hon irrade omkring i de ensamma rummen, djupt upprörd. Det överraskade henne själv, att denna tilldragelse kunde betyda så mycket. Några starka känslor hade aldrig knutit henne till kusindottern, och på de sista tjugu åren hade de knappt träffats, eftersom ödet placerat dem på vitt skilda platser i landet, och fört en gles korrespondens, eftersom ingendera tyckte om att skriva brev. De kände varandra knappt, och fröken Henner hade heller aldrig haft lust att lära känna denna sin enda levande släkting, helt enkelt därför att människor inte intresserade henne i och för sig. Deras yttre öden och villkor intresserade henne, men då ingenting av vikt hände kusindottern i yttre avseende - hon blev ju inte ens gift! - hade fröken Henner slagit sig till ro i vetskapen om hennes ordinarie plats, hennes goda lön och hennes fläckfria vandel, alltsammans säkra och slutgiltiga fakta, mänskligt att döma.

Men den natten hade hon upptäckt, att den döda ändå i livstiden fyllt en viktig plats i hennes tankar och känslor. Själv gick hon mot vissnande, själv vände hon sitt ansikte mot det förgångna, levde med sina fotografier från förr, bland sina möbler från förr; och samtidigt hade hon sträckt ett skott, ett enda, som hon knappt hade del i och knappt visste om, mot en kommande tid. Det skottet var den sista släktingen.

När storm och ångest går fram över en redan bortvissnad människa, tjuter den inte, som den gör kring ungdomen, den är storm i filttofflor, men ödeläggeisen är hopplösare. Fröken Henner, som inte var van att möta nya och ovanliga situationer eller nya och ovanliga känslor och tankar, stod rådvill och tom inför ett tomt ginnungagap.

Där fanns ingenting, som hon kunde gripa tag i. De bekanta, som då och då dök upp till en kort gästroll, var henne likgiltiga och främmande, och själv insåg hon mycket väl, att de fann henne minst lika tröttsam som hon dem. De trådar, som nödvändigt sammanflätades med hennes egen i det dagliga livets vävnad, bagarbiträdets, specerihandlarens, banktjänstemännens, städerskans, intresserade henne inte. Där fanns ingen människa, som hon kände något personligt samband med.

Då hon så vankade genom rummen, kom hon ihåg en gammal spökhistoria, eller egentligen bara en del av den: hur den döde irrade genom sin hemstad, genom de gator han alltid brukade gå, och ut och in genom sina vänners stängda dörrar, bland människor han känt, utan att kunna nå dem. Han talade till dem, men de hörde honom inte. Han drog dem i ärmen, men de märkte det inte. Han satte sig i deras stolar och ställde sig i deras väg, men det hindrade dem inte att själva slå sig ner i samma stol och obekymrat gå tvärsigenom honom. Frysande och vettskrämd av ödslighet kände fröken Henner, att den döde var hon, det stackars spöket utanför allt sammanhang.

Sent på natten satte hon sig vid det gamla klaffskrivbordet och tömde den ena lådan efter den andra, febrilt, som när man söker sin räddning. Gulnade papper, bleknat bläck, återigen det förgångna,

spökvärlden åt spökena. Men när det grydde, trodde hon sig ha funnit vad hon sökte. Mumlande lade hon en papperslunta till rätta och gick till sängs.

På den utfällda bordsskivan - en ovanlig vårdslöshet av fröken Henner att lämna den så över natten - låg den digra pappersbunten kvar, färdig att studeras vidare. Rättegångshandlingar, inte heller de från i går. Brev från advokaten, redogörelser, anteckningar, intyg, allt snyggt renskrivet och ordnat till evärdligt minne.

Från dessa pappersark hade fröken Henner frambesvurit gestalter att befolka det tomma. I de torra handlingarna hade hon lyckats gjuta liv och betydelse tack vare en känsla, som mången skulle varit böjd att kalla hat, hämndbegär och bitterhet, men som hon själv gav namnet rättfärdighetskänsla. Vad den än kunde göra anspråk på för namn, så tycktes den ha legat slumrande på djupet, men med nog livskraft i sig att vakna vid besvärjelsen och stiga fram för att övervinna skräcken inför tomrummet och slutligen få fröken Henner att somna lugnt som ett barn, då det kramar sin nya leksak i famnen och med ett sista sömnigt ögonkast förvissar sig om att den fortfarande är där och nog kommer att vara kvar i morgon också, när man vaknar.

En process om pengar hade det varit, avslutad för femton år sedan, och fröken Henner hade förlorat den, men aldrig riktigt uppgivit den i sitt inre. För en utomstående kunde det vara kinkigt nog att tala om rättvisa eller orättvisa i ett sådant mål: rättegången glider i sicksack över lagföreskrifter i ena och andra riktningen; båda parterna tror sig från början i sin fulla rätt; när domen slutligen faller, är det efter en noggrann vägning på paragrafernas känsliga våg, och parterna får nöja sig med, att så är det nu en gång bestämt i lagen. Fröken Henner kunde emellertid aldrig nöja sig med det. Hennes hjärta skummade uppbragt mot den orättvisa, som låg bakom domen, antingen den nu var att söka hos en vrång domare eller hos en vrång lag, och för att stadfästa sin inre oböjlighet lät hon renskriva allt hon hade i sin ägo om processen, knöt ett sidenband om och förvarade papperna i sin skrivbordslåda. Må vara, att hon aldrig förr haft anledning att öppna lådan och påminna sig enskildheterna i målet - i alla fall hade hon inte glömt sin oförrätt. Nu, då hon behövde den, steg den fram ur sitt gömställe för att ladda henne med ny livskraft.

Den vinnande parten hade varit ett ungt nygift par, rättare sagt var det ju mannen, som saken egentligen angick, men fröken Henner hade bara sett hustrun. Rent tillfälligt hade en bekant visat på henne en gång på gatan och sagt: "Där går ju fru Krans!" Det var längesedan, men hon mindes ännu ett slätt, barnsligt ansikte, där varken karaktären satt sina spår inifrån eller livets bekymmer utifrån. Hennes man, som inte var mycket äldre, kunde väl inte heller se så värst annorlunda ut. Och redan då hade fröken Henner med en blandning av medlidande och skadeglädje tänkt: "Stackars barnungar, hur kommer era drag att vara märkta en gång, när straffet för det orätt fångna har fått gå fram över er?"

Det var samma tanke, som kom igen den natten, då fröken Henner så ångestfullt sökte efter ett fäste i framtiden. När den dök fram ur sitt gömställe, kände hon med plötslig och tröstande klarhet, att hennes öde ännu inte utgjorde ett avslutat helt, att där ännu fanns en väntan ouppfylld, en fråga obesvarad, något som band henne samman med det kommande. Och alltsedan den dagen hade hon inte fått någon ro för sin önskan att på nära håll bevaka sina intressen. Hon ville vara åsyna vittne till försynens straffdom och rättfärdighetens uppfyllelse. Sedan, men först sedan kunde hon lägga sitt huvud till ro utan att behöva känna sig övergiven och åsidosatt, för då visste hon åtminstone, att hennes öde hade tagits noga på högre ort.

Så hade det kommit sig, att den gamla fröken flyttade till ett hus och en stadsdel, där hon alls inte hörde hemma, där luft och färger, människor och livsformer var henne främmande. Det som drog henne och höll henne kvar var en dörrplåt mitt emot hennes egen, med namnet *Krans* på.

Den enda i huset, som anade, att fröken Henners hela intresse rörde sig kring vad som skedde innanför den dörren, var familjen Krans' något skvalleraktiga hembitråde. Mer än en gång hände det, att den gamla damen kom utfarande, medan Berta höll på att borsta kläder eller skura trappan, och med mild våld drog in henne till en hastig kopp kaffe i köket för att få nya detaljer och synpunkter i fallet Krans. För fröken Henner var detta en nedlåtenhet utan like, hon måste tvinga sig till den, men hon gjorde det med dödsförakt och kunde göra det, därför att hon hela tiden hade målet för ögonen.

I de upplysningar hon fick var det emellertid inte mycket som tydde på en annalkande straffdom. Familjen levde utan överdåd, men ganska välbärgat, tycktes det. Mannen var statsanställd, och kronans kaka är säker. Fred och ro härskade mellan familjemedlemmarna, fränsett de små misshälligheter, som förekommer överallt och snabbt utjämnas igen, fast fröken Henner var gång hoppades att de skulle vara början till slutet.

Den svagaste punkten var barnen. Två pojkar hade de, tolv och tio år. Berta inrapporterade noggrant deras smärre husliga förseelser, och som hon hade fått rätt klart för sig, i vilken riktning den gamla damens önsknings gick, lade hon oförsiktigt nog till en klagan över deras uppförande i skolan, fast hon inte visste något om den saken med bestämdhet; det var helt enkelt att hon ville göra den stackars gamla människan en glädje.

Rektorn vid läroverket blev ganska förvånad, då han en vacker dag fick besök av en gammal dam, som hårdnackat vägrade säga sitt namn, men förklarade sig vara en nära släkting till gossarna Krans och begärde upplysningar om deras karaktär och begåvning. Något skäl att avvisa hennes begäran kunde han emellertid inte finna, och så gav han en kort översikt över deras arbete och deras möjligheter, som han såg dem.

Fröken Henner satt på spänn för att om möjligt spåra upp ett ord, ett tonfall, som kunde röja fröet till kommande olycka. Men rektorn var nöjd med pojkarna Krans. Inte bara officiellt, inte bara för att göra en bekymrad gammal tant glad. I hans röst låg en värme, som inte var att ta miste på. Och han kände mycket bra till dem, han hade haft dem båda två som elever i sina egna ämnen.

Plötsligt lystrade fröken Henner till.

- Han är kanske lite fantastisk, Sture, sade rektorn om den yngste. Fantastisk på ett praktiskt sätt, skulle jag vilja säga. Kanske en specialbegåvning, kanske en uppfinnare, om hans utveckling går som jag tänker mig.

Det blev enda underlaget för fröken Henners vidare framtidsfunderingar.

Fantastisk, hade rektorn sagt, och "om hans utveckling går som jag tänker mig". Men det går aldrig som människan tänker sig, för människan spår ... Och vad kan det inte bli av en fantastisk pojke, om det vill sig illa! En lögnare och skrövlare och förfalskare, en skam för sin familj och ett hämndens redskap.

När pojkarna Krans på mornarna och efter frukostrasten smällde igen dörren efter sig för att rusa till skolan, gläntade ofta en förtorkad hand på dörren mittemot, och ett par skarpa ögon for spejande över den yngstes breda lilla gestalt. Bland alla de visslande, sjungande, skrattande och ropande barnröster, som kom trappan att genljuda, hade gamla fröken Henner lärt sig urskilja Sture Krans röst som den enda hon hade att intressera sig för och lyssna efter.

Minst två gånger i terminen upprepade hon besöket i skolan, och detta fortsatte år efter år. Så stort intresse för pojkarnas skolgång visade inte ens deras egna föräldrar. Efter en hel del funderingar över den egendomliga gamla damen hade rektorn kommit till den slutsatsen, att hon måste vara en

arvtant, som sökte en värdig arvinge bland sina släktingar men tills vidare önskade vara okänd.

- Sture sköter sig allt bättre och bättre, myste han belåtet emot henne, där hon satt i skinnfåtöljen på rektorsexpeditionen.

- Hur så? sade hon. Då har han kanske inte skött sig så bra förut, då?

På nytt myste rektorn över hennes så tydligt sårade ton.

- Visst har han det, sade han. Men nu är det mer än bra. Han har utfört några extra uppgifter i fysik och verkligen lyckats alldeles utmärkt.

Och han lade en ritning på bordet framför henne, signerad "Sture Krans" med en ungdomligt otymplig stil. Hon förstod ingenting av ritningen, den skulle väl föreställa något slags maskin i genomskärning, men hon tog i den försiktigt, nästan vörtnadsfullt, och när hon lade den ifrån sig, uppgav hon en liten suck över att just denna spirande begåvning med så stor sannolikhet skulle vara utsedd till ett förstörelsens redskap. Kunde inte ändå den eviga rättfärdigheten kanske finna en annan utväg?

Med hembiträdet Berta, som fortfarande var kvar hos Krans, växlade hon inte många ord numera. För en tid sedan hade fröken Henner låtit undfalla sig en antydning om hur duktiga gossarna var i skolan, särskilt Sture, och undrat hur det egentligen stämde med Bertas uppgifter. Berta hade försvarat sig med att en rektor nog inte alltid är så sanningsenlig, när han tror han har en släkting till barnen framför sig. På det hade fröken Henner inte svarat något alls, eftersom hon ansåg en rektors sanningsenlighet i sig själv vara höjd över diskussion, men nu förstod hon klart, vad Bertas prat var värt, och hade sedan dess slutat upp med allt närmare umgänge.

En dag - det var åtskilliga år efter det fröken Henner flyttade in i huset - kom emellertid Berta med stora nyheter. Den största för henne själv var att hon skulle flytta. För nu hade det gått galet för familjen Krans! Herrn hade varit dum nog att gå i borgen, nu skulle han få betala stora summor om året under hela sitt liv kanske ... Så nu fick man inskränka sig! Inget hembiträde kunde de ha mer, och Sture kunde inte få fortsätta i läroverket.

Fröken Henner stängde in sig för att riktigt tänka över vad som hänt. Äntligen hade alltså olyckan hunnit familjen Krans. Hon försökte samla sig kring detta faktum och hämta uppbyggelse ur det men kunde inte, för hela tiden stördes hon av en gnagande oro: hur ska det nu gå för Sture? Allt det andra var ju egentligen så oviktigt, men pojken måste få fortsätta i den riktning, dit hans stora, ovanliga begåvning pekade.

En av de följande dagarna återfann rektorn henne på sin mottagning.

- Ja, sade han tveksamt, det är ju storartat av er att vilja bekosta hans fortsatta skolgång. Men det är ju egentligen inte den, som är så dyrbar. Avgifterna är inte höga, och när det gäller en så begåvad elev, skulle vi säkert kunna ordna med en friplats. Men jag tänker mig, att föräldrarna hellre vill få honom ut i förvärvslivet så fort som möjligt, hellre än att han ska göra sig falska förhoppningar, när de ändå inte kan bekosta hans vidare utbildning.

- Hans vidare utbildning - vad vore det?

- Till ingenjör.

- Och vad skulle den kosta?

Rektorn nämnde en ungefärlig summa, som verkligen föreföll henne rundligt tilltagen.

- Ja, sade hon, då är det väl inte att tänka på då.

Och suckande gick hon därifrån.

Men nästa dag satt hon där igen.

- Rektorn kan säga till föräldrarna, sade hon, att det finns en, som lovar bekosta hans utbildning ända fram till ingenjörsexamen, men att den personen önskar vara okänd. Se, jag tänker ju ändå testamentera min lilla förmögenhet åt honom, förklarade hon lite skamset, och när jag nu är så gammal, så gör det ju inget, om han får en del av den lite förr eller senare.

MAMMAS DUKTIGA FLICKA

Hela sjukhuset förvånade sig över hur duktig hon var. Och ändå inte fyllda fyra år än!

Hon hade nyss lagts in som olycksfall, en tämligen ordentlig skada i benet, stackars lilla krake. Modern hade varit med och hela tiden uppmuntrat henne:

- Nu ska Monica visa, att hon är mammas duktiga flicka. - Nu ska Monica visa, att inte brukar hon gråta inte. - Nu ska Monica visa, att hon kan vara lika duktig som lille Åke, när han hade slagit sig i huvudet den där gången, Monica minns. - Å, det går så bra så. - Å, inte är det så farligt inte. - Så där ja, det var mammas duktiga flicka, som inte skrek.

En nästan skrämmande bräcklighet i hela hennes väsen tycktes göra den svåra prestationen ännu mer beundransvärd. Armarna, som låg på täcket, var så smala och tunna, utan all barnlig knubbighet, och huden så genomskinlig med sina åderblå skiftningar, att man nästan kunde fått medlidande med henne utan att hon varit skadad alls. I hennes sätt fanns en nästan värdig tillbakadragenhet, som också hade satt sina spår i ansiktsuttrycket. Barnmunnar brukar ju vara obehärskade och halvöppna som knoppar, men hennes var åtstramad, slutet, så att läpparna såg smala ut i det allvarliga ansiktet. På kirurgiska avdelningens barnsal, där hon låg, kunde glädjen ofta stå högt i tak, även om gråt och indiantjut också hörde till ordningen för dagen. Men Monica deltog nästan aldrig varken i pratet eller i skrattet. Hon svarade snällt, när någon av de vuxna frågade något, men hade visst inte något att säga om sig själv, och log hon någon gång, var det med ett plötsligt sken över hela ansiktet, medan munnen alltjämt låg i skugga, lika slutet och bestämt som vanligt. Då någon av de andra små patienterna skrek, lyssnade hon med ett plågat och ängsligt uttryck. Det var som om skammen föll lite över henne också.

Nu sov hon, och bredvid sängen stod syster Margit och såg på henne. Syster Margit var storväxt och fyllig med ett rödblont burrtigt hår, som stod omkring ansiktet som ett soltöcken, och överallt där hon visade sina fräkniga drag, där blev det en aning ljusare, hur mörkt det än hade varit ögonblicket förut. Stadig, handfast och rask kilade hon genom salarna med en fart, som man knappt skulle tilltrott en person med hennes flegmatiska utseende. Å andra sidan kunde hon också konsten att glömma bort allt annat, när något viktigt var på färde, till och med att detta var ett sjukhus, det vill säga ett ställe där man alltid har bråttom och där jäkt hör till de förnämsta plikterna.

Syster Margit var inte nöjd med Monica. Benet var nog som det skulle, fast det förstås gjorde ont, det läkte sig i alla fall bra och enligt alla konstens regler. Men hela barnet! En spänd sträng var vad hon liknade mest av allt, den arma ungen. Spänd så den kunde brista när som helst. Till och med nu,

då hon sov och alltså borde ligga upplöst och omedveten, kunde hon inte släppa sin spända hållning. De smala händerna låg knutna på täcket, som om hon ännu i sömnen höll något tillbaka, halsmusklerna var sträckta, och uttrycket i ansiktet var lika viljefast och hopknipet som då hon var vaken. Syster Margit suckade.

Just nu förestod en svår stund: middagsmålet. Monica skulle väckas och få mat, och hur duktig hon än var i alla andra fall - där strejkade hon. Inte att hon olydigt satte sig på tvären, sådan var inte Monica. Men det gick inte för henne. Hela hennes kropp, spänd och på sin vakt som den var, vägrade att släppa sin krampaktigt orörliga hållning, vägrade att ta in och ge ut, vägrade att förtroendefullt låta alla plantans och djurets funktioner sköta sig själva. Där hjälpte ingen duktighet. Alla systrarna försökte hela tiden: Och nu så är vi duktiga och äter upp! Och nu så är vi duktiga och tar en stor bit till! - Och ju duktigare Monica gjorde sig, dess krampaktigare blev hennes spänning, och dess omöjligare blev det att svälja en enda bit. Så blev måltiderna den orubbliga ödesklippan, som all god vilja strandade mot. Och hon, som ingenting annat begärde av livet än att kunna vara duktig, riktigt duktig, led tre gånger om dagen en förödmjukelse, vars bittra smak varade ända till nästa måltid. Det blev bara värre och värre. - Och mager som en sticka höll hon sig, den lilla stackarn.

Nu slog hon upp ögonen, som om hon känt, att någon stod och tittade på henne. Hennes sömn var lätt, ett slags halvsömn, där en del uppmärksamhet fortfarande var riktad mot yttervärlden. Kanske den inte var djup nog för att stärka riktigt, kanske var det därför hon behövde så mycket sömn - åtminstone förklarade hon ofta själv ursäktande, att hon var så sömnig så. Patienterna fick ju inte gärna sova under dagen, de kom lätt att ligga vakna om natten då i stället, och barnen utgjorde inget undantag, särskilt som de dessutom hade sin bestämda sovtimme mitt på dagen. Nu var det för övrigt just den dagliga sovtimmen som hade gått, men Monica hade väl glömt bort det. Åtminstone var det första uttryck som flög över hennes ansikte en skugga av ängslan och skam, som om hon kommit på sig med att nu igen bryta mot föreskrifterna. Men då hon såg att det var tant Margit, som stod lutad över hennes säng, ljusnade minen åter till ett slags hastigt, uppmuntrande leende, ett tappert leende, som inte alls gjorde Margit glad, tvärtom.

Hos syster Margit hade mognat ett beslut, medan hon stod och tittade på Monicas sömn. Hon ville se, vart en helt annan behandling skulle leda i det här fallet. Bakom hennes beslut låg inga psykologiska studier eller principer, hon tyckte helt enkelt synd om ungen och hade själv aldrig haft nöje av att ställa omänskliga fordringar på någon, lika litet som hon lät andra ställa dem på henne.

Det gick trögt med middagsmaten, men den här gången ville hon inte anstränga varken sig själv eller Monica. Resultatet blev dåligt. Egentligen var det bara mjölken som gick ner, men den fick hon flera muggar av i stället. Lite misstänksam mot den ovana lättnaden sjönk Monica tillbaka mot kudden och såg bekymrad på syster Margit. Hon hade nog en känsla av att hon inte hade uppfyllt sin lagstadgade bitterhets mått ännu.

Men lite senare på dagen, då syster Margit skulle lägga om benet, då blev det ändå tvivelaktigare, det hela. För så fort Monicas läpp började darra och tårarna började stiga, så lutade syster Margit sig intill hennes öra och viskade:

- Skrik du, Monica. Skrik riktigt ordentligt du. Jag ska säga dig en sak, att för mig får du gråta hur mycket du vill, jag tycker i alla fall om dig precis lika mycket för det.

Frestelsen var för stor. Monica började gnälla sakta, liksom på försök. Det gick riktigt bra. Det var skönt! Och allt starkare jämrade hon sig, mer än hon behövde, mycket mer än hon behövde. Och tårarna kom strömmande, och hon lät dem komma, och hon grät bara mer och mer. Benet var färdigförbundet, men Monica bara grät. Syster Margit frågade helt varligt:

- Det är väl inte benet som gör så ont?

- Nääääääää! tjöt Monica och fortsatte. Hon hade slagit båda armarna om syster Margits hals och snyftade vilt.

Plötsligt hejdade hon det värsta och såg upp med förskräckt min, medan snyftningarna automatiskt gick på som en liten hickande motor. Med snuvig röst tjöt hon ut:

- Är det alldeles säkert att du tycker om mig lika mycket nu?

- Jaa då, alldeles säkert! Du kan gråta hur länge du vill, jag tycker precis lika mycket om dig ändå!

Det kom i gång igen. Det var som att trycka på en knapp. Man kunde tro, att alla de vattubäckar som rann utför Monicas kinder var en översvämning från en stor sjö, som hade samlat och samlat sig någonstans på djupet. Så var det väl också, och det skulle dröja länge, innan den sjön hade sjunkit till en någotsånär normal nivå.

Barnen runtomkring i sängarna spärrade upp ögonen, när den duktiga Monica, hjältinnan, bar sig så mänskligt åt. Så förfärligt konstigt tyckte de i alla fall inte att det var, allesammans hade de varit med om liknande. En liten parvel satte till och med i med ett rent sympatitjutande och lät dubbelt så eländig som Monica själv, men syster Margit tog ingen notis om honom, hon var hos Monica nu, och där ämnade hon stanna tills vidare. Uppskrämd tycktes däremot en annan av sjuksystrarna vara, som tittade i dörren för att se vad som stod på. Då hon såg, att syster Margit var där, drog hon sig visserligen tillbaka igen, men hennes uppsyn skvallrade om bekymmer och häpnad, blandad med en aning ogillande över att inte Margit kunde lugna sådana där hysteriska galltjut.

Då gråten småningom ebbade ut, tycktes också Monica vara på något sätt förvandlad. Av den tappra lilla hjältinnan fanns inte mycket kvar. Där låg en grinig och kinkig unge, som syster Margit inte hade sett förr. Ful var hon med sitt rödsvullna ansikte på den magra halsen, ögonen var halvt igengrodda av all vätan, munnen, den fina behärskade munnen, hade dragit ner sig i mungiporna och stod vidöppen. Mest såg den ut som en blöt röd massa.

- Stanna! sade ungen i gnällig ton till Margit, fast hon inte hade gjort minsta min av att röra sig. Stanna!

Och ögonblicket därpå lika grinigt, med anklagande tonfall: Jag vill ha vatten! - ungefär som om hon hade menat: Jaså, ni låter mig ligga här och dö av törst, det förstås, såna är ni!

Syster Margit reste sig, men hejdades av grinungens erbarmliga: Stanna! Stanna!

- Jag kommer ju alldeles strax tillbaka till dig, jag ska ju bara hämta lite vatten åt dig!

- Nä jag vill inte ha vatten! Stanna!

Margit satte sig igen.

Om ett par minuter igen: Jo, jag vill ha vatten!

- Är det säkert nu då, så jag verkligen ska gå efter det?

Monica betänkte sig en lång stund med en min av leda och missnöje. Sedan beslöt hon sig för att mena allvar, och Margit gick efter vattnet. Då hon kom tillbaka, slog Monica än en gång armarna om halsen på henne och frågade ännu en gång:

- Tycker du om mig *än*, är det alldeles säkert?

- Det är alldeles säkert, du kan vara så lugn, försäkrade syster Margit och besvarade omfamningen. Den gängliga lilla figuren började åter så smått skakas av snyftningar, men nu hade de snarast karaktären av dyningar efter en storm.

Detta var emellertid bara början till en hel lång kinkperiod på flera dagar. Floden hade släppts lös, den gick inte längre att hejda. En lycka var det, att de värsta utbrotten och den värsta grinigheten alltid visade sig, då det var syster Margit som skötte barnavdelningen. För alla de andra systrarna höll ungen sig inom vissa gränser, och ändå frågade de med fasa, vad som hade kommit åt den snälla Monica. Hon hade ju börjat kinka dagen i ända, värre än någon av de andra – just hon, som hade varit en sådan modig liten själ från början – och i början hade ändå benet gjort åtskilligt ont, nu var det ju knappt något att tala om mer. Margit bad dem låta henne kinka sig igenom, närmare kunde hon inte förklara sig. De ryckte på axlarna och uppmuntrade Monica som förr: Försök nu att vara duktig, Monica! Du som alltid var så duktig förr, inte ska du nu grina på det här viset, stora flickan! – Men det hade just ingen verkan. Även om hon hade försökt med all makt, skulle hon inte längre kunnat anstränga sig så där. Det hade gått håll på den fasta fördämningen av vilja, och nu gnagde och gnagde flodvågorna på den, tills det inte var mycket kvar. För resten brydde hon sig ganska lite om vad de andra systrarna sade, hon höll sig till syster Margit. Ofta, särskilt efter svåra kink- och grinstunder, upprepade hon sin gamla fråga: Tycker du verkligen lika mycket om mig *än*? – Och svaret kom ofelbart och övertygande hjärtligt: Precis lika mycket! – Till slut tycktes hon ha blivit säkrare och upphörde att fråga.

Måltiderna hade under tiden i någon mån ändrat karaktär. Första kinkdagen hade syster Margit suttit och tröstat henne.

- Visst är det förskräckligt! hade hon sagt och grinat illa. Jag vet nog hur det är jag, när tuggorna växer i mun på en. Vad ska man med mat till, tänker man.

- Ja – vad ska man med mat till! upprepade Monica, lite förlägen men också förtjust. Så tillade hon allvarligt:

- Men man måste äta. Annars dör man.

- Ja, det är så dumt så! Om man inte äter alls, så dör man. Vad ska vi ta oss till då? frågade syster Margit rådvill. Om vi skulle dela maten riktigt riktigt riktigt smått, så tuggorna inte *kan* växa så mycket, och sen äta hur långsamt som helst, tror du inte vi kan äta *lite* då, bara lite, för inte behöver man så värst mycket för att leva.

Monica suckade. Hon skulle helst velat uppge alltsammans.

Men syster Margit delade maten i små små delar, och med oändligt tålamod avvaktade hon utgången av den mördande långsamma tuggningen. Hela tiden gick hon och stökade i salen och pratade, och till slut, visserligen långt efter alla de andra, hade Monica ändå fått i sig en hel del.

- Det sista slipper vi, sa syster Margit.

Monica var förvånad. I dag hade det knappt märkts att hon hade ätit. Hon kunde visst i alla fall.

Om det var den nya ätmetoden eller om det var tillåtelsen att kinka, som förändrade måltiderna, det var inte så gott att säga. På ett par dar började emellertid matlusten ökas, det blev faktiskt riktigt roligt att äta, och samtidigt som det värsta kinkandet gav med sig, försvann smörgåsarna i Monicas mage med ungefär samma hastighet som i de andra barnens.

- Hon sover också på ett annat sätt nu, sade syster Margit stolt, men hon hade som alltid svårt att riktigt redogöra för hur hon menade.

Monicas mor, som bodde långt ute på landet, kunde inte komma in till sjukhuset mer än en eller högst två gånger i veckan. Hon var en smärt, vacker änkefru med älskvärt sätt och fasta principer, en av dem, som aldrig lutar sig tillbaka i en stol, därför att det förefaller dem vekligt. Själv var hon högst bekymrad över att inte kunna fylla sina moderliga plikter mot dottern bättre - hon hade nämligen också en liten son och kunde varken lämna honom ensam för mycket eller släpa honom med sig jämt. En gång var lille Åke med på sjukhuset för att hälsa på storsyster. Han var en liten robust pojke med soligt humör, och även om modern räknade rättvisa till de förnämsta dygderna och sökte dela både leksaker och kärlek lika mellan sina två barn, kunde ingen undgå att märka, vilken av de två hon trivdes bäst med. Hur skulle det också kunnat vara annorlunda? Allt det trygga och naturliga förtroende till sig själv och världen, som flickan saknade, det hade pojken. Men var gång modern hade varit där, märkte syster Margit en viss nedstämdhet i Monicas väsen. Inte så att hon kinkade mer än annars, men något av samma spända självbehärskning tycktes var gång hålla på att komma tillbaka.

- Tycker du om din lille bror? frågade syster Margit.

- Jaa, mycket! svarade Monica med ett så sentimentalt tonfall, att Margit måste skratta invärtes.

- Nå, tycker du mycket om din mamma då? sade en annan av systrarna.

I stället för att svara strålade Monica upp på ett sätt, som var tydligare än alla ord.

Första gången modern kom på besök, hade hon med sig en docka åt Monica. Hon klädde av och på den, som små flickor ska göra med dockor, men annars visste hon inte riktigt vad hon skulle ta sig till med den. Däremot lånade hon gärna ett litet tåg av trä med flata trågvagnar, där man kunde placera både gods och passagerare. Det gick över täcket, backe upp och backe ner, och gick det inte så fort, så var det bara bra, det visade att vägen var lång och besvärlig. Det gick över berg och genom dalar, bort till främmande länder, och inte så sällan råkade det ut för någon olyckshändelse - sådant händer ju, ett par vagnar stjalper, det är inte så förfärligt sorgligt, och man behöver inte bli rädd, särskilt om man inte själv sitter i.

- Vem är det som reser på tåget? frågade syster Margit, som stannat bredvid sängen och beundrade de små papperstussarna, som inte hade mycken likhet med människor och ändå tycktes sätta Monicas fantasi i betydligt starkare rörelse än den riktiga dockan med riktiga underkläder och ringlande guldgula lockar.

- Är det Monica det här, som ska ut och resa?

Monica rynkade pannan.

- Nej, sade hon mycket bestämt, Monica ska stanna hos mamma. Här står mamma och Monica, här är station.

Så tycktes hon nästan glömma, att Margit stod och såg på, och fördjupade sig i leken på nytt. Den stora papperstussen lutade sig över en av de mindre och frågade:

- Är inte Åke glad nu att Åke ska ut och resa?

Och den mindre papperstussen var förtjust och uttryckte sin förtjusning genom Monicas ansikte. Plötsligt såg hon upp på Margit igen.

- Joo då, Åke är så förtjust att han ska ut och resa, sade hon för att övertyga både tant Margit och sig själv.

- Nu går tåget! - Hon började släpa vagnarna över den motsträviga och gropiga filten. Och i de stillsamma papperstussarnas ställe, vilka hade sin trygga tillflykt uppe i hennes knä, höjde hon själv handen och vinkade åt det vågsamt vacklande tåget.

- Ajö, ajö, Åke! Ajö, ajö! Mamma gråter! (Hon torkade en av papperstussarna uppåt ena smaländan, där ansiktet kunde förmodas sitta.) Monica gråter med!! (Där var den sentimentala tonen igen, som man kunde skratta ihjäl sig åt!) Gråt inte så hemskt mycket, mamma, för Monica är ju här och tröstar dig! Nu gråter inte mamma mer - mamma ser väl hur duktig Monica är, då ska väl mamma vara lika duktig ...

Tonen, som i de tröstande orden fått en flöjtande fågelton av så äkta ömhet, att Margit mest hade lust att luta sig ner och lägga kinden mot det lena barnhåret, övergick i den sista förmaningen till precis samma uppmuntrande allvar, som modern och alla andra använde mot Monica själv. Där fanns inte spår av ironi, men syster Margit kunde inte låta bli att dra på mun. Nu försökte man minsann ge igen vad man hade fått.

- Åke kommer väl snart igen för resten? frågade Margit.

- Nehej! Monica skakade på huvudet. Nehej, inte snart alls. Han reser till - till - Merika. Tant Margit, han var inte duktig alls när han for! (Nu var hans förtjusning nyss glömd i alla fall!) Tänk att han grät så! Men då sa mamma: Nej men Åke då, nu ska Åke vara duktig, säger mamma, titta på Monica vad *hon* är duktig ...

- Men inte behöver han vara så duktig, invände Margit. Du behöver ju inte vara så duktig heller. Nog får han väl gråta, om han är ledsen. Det får ju du.

Jaa? sade Monica frågande och satte upp ett eftertänksamt ansikte. Men så segrade ädelmodet, och hon vände sig beskyddande till den minsta papperstussen, som redan hunnit ett bra stycke bort på sin skakande tågresa:

- Åke får gråta. Jo, Åke får gråta. Monica får också gråta.

Syster Margit såg för sig en hel tragedi, osynlig för omgivningen, omärklig för alla utom för den enda som träffades av den. Inte är det roligt, när ens mamma är det finaste och bästa som finns och man i alla fall vet, att hon tycker mer om Åke, som man nog ibland önskar dit pepparn växer ... I synnerhet om den lille stadige Åke är fri från klenhet och nerver och ängslan och jämt och samt blir uppställd som förebild: Se så duktig Åke är, han som är så mycket mindre, försök nu att vara lika duktig som Åke - - - så kanske mamma tycker lika mycket om dig sen, var den aldrig uttalade fortsättningen på förmaningen. Ett outtalat löfte, som ändå aldrig skulle fyllas. Syster Margit hade velat behålla Monica länge än och låtit henne glömma all Åkes duktighet och alla hårda villkor för outtalade löften.

- Nu har hon ju blivit samma snälla och rara Monica igen, sade de andra sjuksystrarna. Vad kom det egentligen åt henne med ett slag? Och det var då för väl att hon äntligen har börjat få aptit. Ser hon inte faktiskt redan lite rundare ut - fast det är förstås omöjligt på fyra dar.

Men syster Margit myste för sig själv. Det där att Monica skulle vara rundare, det trodde hon då inte så mycket på, men att hon såg så ut i ansiktet, det var säkert. Kanske det bara berodde på att den spända ansträngningen hade givit vika för en vilande trygghet, så att de åtstramade dragen kom i ett annat läge. Fortfarande sov hon mycket och inte sällan på olaga tid, men vem nåndes väcka henne?

Nu var det en djupare sömn, och syster Margit smög sig gärna in och såg till den sovande med ett stolt småleende, som tydde på en känsla av moderlig äganderätt.

Så blev då småningom Monica frisk i benet, först haltade hon helt varligt omkring i korridorerna, och till slut kom dagen, när modern infann sig för att hämta hem henne.

- Jag hoppas Monica har varit mammas duktiga flicka, sade hon stolt, där hon stod rak och korrekt i sin enkla och eleganta promenaddräkt och höll dottern i hand.

Monica såg upp i det fina, behärskade ansiktet och överfors av en skugga av oro. Skuldmedvetet såg hon från den ena till den andra av systrarna. Men de nickade alla vänligt och log. Syster Margit tog mod till sig och sade med en röst, som blev lite grand blyg inför den andras nästan stränga tillbakadragenhet:

- Monica har nästan varit *för* duktig ibland. Man behöver kanske inte alltid vara så duktig. Det kanske kan vara bättre ibland att bara vara som man har lust till.

Modern såg oförstående på henne.

- Det tror jag väl inte, sade hon. Så duktig är nog ingen människa, att det är för mycket. Hur många av oss har en sådan ställning, att hon får ge efter för vad hon har lust till? Jag måste säga, att jag är mycket, mycket glad, om min Monica redan har börjat lära sig det svåraste vi människor har att lära oss: att övervinna sig själv.

Det där är fel, tänkte syster Margit. Men vad skulle hon säga? Hon hade alltid så svårt för att förklara och utreda.

Men när de gick utför trapporna, modern rak och smärt, fyraåringen med en hängiven blick upp på sin vackra och fina mamma, såg syster Margit länge efter dem med en känsla av vemod och ångslan.

ÄGA OCH MISTA

- Får jag se på dig - jag tror du börjar bli vuxen!

Det var menat som vänlighet, men Rolf orkade inte uppfatta någonting som vänlighet, när det kom från det hållet. Far och son såg varandra stint i ögonen ett par sekunder. Sonens min var ogenomträngligt mulen, men över faderns ansikte flög en ryckning av smärta, och Rolf sänkte blicken för att slippa gripas av medlidande. Det var inte på sin plats, det var sannerligen inte på sin plats, inte inför nervryckningarna i något som inte hade liv och utvecklingsmöjligheter längre. Låt de döda begrava sina döda, låt de döda begrava sina döda, ringde det inom honom. Vile mor låta befalla sig av en mumie, så var det hennes sak.

Men faderns hastiga smärta kom inte av någon tanke på Rolf. Det var en egenhet hos de flesta av hans tankar, att de så lätt gled över till något förflutet eller något framtida och så sällan dröjde vid nuet. Då han sagt: Jag tror du börjar bli vuxen, hade ett minne dykt upp, naturligt nog för resten, eftersom orden var en upprepning av något som hänt förr. Kort före Arnes sista sjukdom och död - det var två år sen nu - hade han sagt precis samma ord till honom. Arne, den ende, han som åtminstone inte *bara* var sin mors son utan också hans eget sista, fattiga hopp. Allt hade ödet tagit ifrån honom, ingenting hade det lämnat kvar. Arne hade det tagit, som var hans, och bara lämnat kvar Rolf, som var Ingrids helt och hållet och aldrig skulle bli hans som Arne var det. Och när han nu ordagrant upprepade för Rolf vad som ursprungligen gällde Arne, var det i själva verket bara ett

matt eko, så som hela livet år från år mer och mer blev ett matt eko. Att på allvar jämföra Rolfs släta ansikte med Arnes märkta drag skulle varit en löjlighet - där fanns knappt mer än en liten ansats till den ängslan och det bekymmer, som hos den äldste hade talat till fadern med den andliga släktskapens röst - men det var just den lilla ansatsen, det lätt sammanbitna och återhållna i det barnsligt friska ansiktet, som fått honom att ännu en gång tänka samma tanke och säga samma ord: vuxen.

Det var nu en gång så: att vara vuxen - det var att ha bekymmer. Den bekymmerslöse var den ansvarslöse, han visste ännu inte vad livet var, han var ännu inte färdig. Där hade klyftan vidgat sig mellan honom och Ingrid, där låg första fröet till deras dragkamp om sönerna. För Ingrid hade aldrig blivit vuxen, så gammal hon var.

I smyg kastade han en blick på hustrun, där hon satt och smuttade på sitt kaffe, drömmande som vanligt.

Det är en underlig känsla, när man dag efter dag, år efter år nödgas till allt klarare insikt om att just de egenskaper som lockar starkast hos ens tillkommande är desamma som gör henne omöjlig, när hon väl har blivit ens hustru. Vore det helt nya, oväntade drag som dök upp, skulle det visserligen alltid vara en besvikelse, men inte samma förödmjukelse och inte samma grundval till tvivel och osäkerhet.

Ännu i denna dag, nära de femti som hon var, mor och husmor, hade hon kvar något av luft-ande och genomskinlig låga, det som då hade gjort honom så förälskad och kommit honom att sätta henne på ett annat plan än människors döttrar för övrigt. På den tiden hade han tyckt om att hon drömde. Som något mycket avlägset och obegripligt kom han ihåg, hur han, som annars redan då var en man med kalkyler och bekymmer, hade roat sig med att köpa sällsynta, praktfulla blommor åt sin fästmö för nöjet att få se henne helt förlorad och försjunken i gåvan, borta från sällskapet, blind för vad som hände omkring henne, döv för hans egna frågor till och med. Kanske han inbillade sig, att han själv var realitetsbetonad för två, att det alltid skulle förbli lika spännande att undra över och iaktta ett så främmande väsen som hon och att han till tack för skådespelet aldrig skulle tröttna på att jämna denna jordens vägar för henne - vilket hon sannerligen behövde. Men han hade överskattat förälskelsens uthållighet. Den var ett vansinne men inte ett obotligt, tyvärr - eller lyckligtvis.

Där satt hon, liten och späd, med ett världsfrämmande leende över någon hemlig fantasi. Så vackert, så vackert - och så verklighetsfrämmande! En blomma och en dikt kunde hon finna betydelsefulla, barnens inbillningsvärld med inbillade sorger och inbillade glädjeämnen hade hon delat, som om hon varit ett av dem - men barnens betyg, de kalla siffrorna, som bar på framtiden, hade hon aldrig frågat efter. Ett leende från honom, ett hårt eller vänligt ord, det hade varit viktigt för henne, men aldrig det som år efter år fyllt hans dagar och hans sömnlösa nätter också: kampen för en lite högre lön, en lite högre standard, bättre kläder, bättre mat, bättre utbildning åt pojkarna - till och med en villa på landet, med möbler och allt. De hade ägt det - hon hade tagit emot det självklart och glatt, men som om det varit lek. Han brukade hålla razzia i skåp och lådor för att få henne riktigt ordentlig, och hon skrattade, tills hon blev ledsen över hans ton, men inte över sin egen vårdslöshet. Vad hon hade förstört många timmar för honom med detta, att han måste bära också de bekymmer, som borde vilat på henne! Timmar, som mest togs av nattsömnen, eftersom den vakna delen av dygnet redan förut var så fylld av extraarbete, att han inte hann tänka på annat. Ja, han hade slitit ut sig för henne och barnen. Underligt och avlägset som en dröm, att han hade varit ägare till den vackra villan vid sjön - terrasitputs, värmeledning, blommor och vinbärsbuskar. Att den i minnet föreföll så överklig, berodde väl på att han aldrig hann njuta av den riktigt. Det hade hon och barnen fått göra. Men det var han, som hade arbetat sig till den! Och nu var den i andra händer.

Detta var det allra bittraste: att hon inte heller tog det på allvar. Han hade sett det komma, sett

chefens firma glida utför och alltmer närma sig ruinen, och natt efter natt hade han legat vaken och vridit sig i ångest för den stora katastrofen, som i alla fall *kunde* inträffa, även om den inte var alldeles säker. Visst hade Ingrid uppfört sig som en god hustru borde, till det yttre, visst hade hon givit honom sömnmedel och försökt trösta honom – men där var något som fattades. Hela tiden märkte han, att hon inte tog hans ängslan på allvar. Hon tyckte den var onödig. I stället för att själv inse den reella faran och dela hans oro, ville hon förmå honom att vara lugn. Barnens sorger, som gick över på en timme, dem hade hon förstått och tagit sig an, men den vuxnes vuxna bekymmer, dem förstod hon inte.

- Låt det komma som det kommer, sade hon. Vi kan ju ingenting göra åt det. Det är ju inte alls säkert, att det blir som du är rädd för. Ta det med ro! Alltid klarar vi oss på något sätt.

Han avskydde sådana strutsresonemang, och mitt i eländet var det liksom en liten bitter tillfredsställelse, att han hade fått rätt. Allt hade blivit just så som han var rädd för. Arbetslöshet – vem vill ha en så gammal man på en ny plats? – långa tider av nervslitande svängningar mellan hopp och fruktan, äntligen en liten usel anställning. Villan, det mesta av möblerna – det hade gått. Och här satt de, trångt och fattigt, och hela hans livs strävsamhet hade resulterat i ingenting.

På ett sätt var det naturligtvis storartat av henne att leta fram sina kunskaper i språk och börja med översättningar. Vad det annars blivit av dem, vete gudarna. Och ändå, ändå ... Han skulle nästan hellre velat se dem alla i nöd, om han bara hade kunnat tvinga henne till sig in i den verkliga världen. Om hon bara en enda gång hade gråtit över det som gått förlorat, klagat, äntligen förstått, att det var allvar och verklighet – eller om det åtminstone hade varit sammanbiten tapperhet och behärskning, som kom henne att fortfarande stå upprätt och leende – men det var inte tapperhet, det var bristande sinne för realiteter. Hon led inte på samma sätt som han. Hon anpassade sig och njöt av livet ändå. Som ett barn.

Hastigt snuddade hans tanke vid Arnes död. Ja, då hade hon haft tårar, men han hade liksom inte litat på dem riktigt. Det svåraste, grämelsen och bitterheten, kände hon inte.

Kaffet var urdrucket utan att någon sagt ett ord mer. Då reste sig Rolf plötsligt och sade:

- Jag ska säga adjö nu, far. Jag ska resa.

Fadern satt stum, han begrep ingenting. Äntligen frågade han:

- Vad menar du? Vart ska du resa?

- Till Finland. Som frivillig.

- Det – det kan inte vara ditt allvar.

- Far minns nog, att jag talade om det för två veckor sedan.

- Och du minns nog, vad jag svarade: att det inte kom i fråga. Och det håller jag fast vid.

- Tåget går från Centralen om två timmar.

- Jaha, men så visst jag har något att säga till om, så går det utan dig.

- Du glömmer, att jag är myndig.

- Myndig? När du låter dem sätta sådana galenskaper i huvudet på dig, så visar väl det bäst, att du

inte är myndig - inombords åtminstone.

Han hade rest sig för att ge mer eftertryck åt sina ord, kanske också i en impuls att ställa sig själv i vägen, hindra med våld. Men det kunde varit för fem, sex år sedan. Nu stod där framför honom en ung man av ganska imponerande längd och axelbredd, och själv kände han knäna skaka av sinnesrörelse och vanmakt. Honom hade livets bekymmer ätit upp. Han var gammal i förtid.

Båda var medvetna om den tysta kraftmätningen, och båda var medvetna om hur den utföll. Med ostadig röst sade fadern:

- Så länge du bor under mitt tak och äter mitt bröd, kan du inte gärna kalla någonting för ditt. Inte ett skosnöre får du ta med dig. Det är mitt alltsammans.

- Något är väl mitt också, och det har jag då givit honom till skänks! kom det som ett återhållet utbrott från Ingrid, som lugnt satt kvar och såg på deras kamp. Hennes man vände sig mot denna nya motståndare. Hon hade stått i hemligt samförstånd med pojken, det behövde man inte lång stund för att inse. Men de skulle få tid på sig att utkämpa sin drabbning senare. Åter riktade han sig till sonen, och nu var det mer sorg och häpnad i hans röst än häftighet:

- Du lämnar alltså dina föräldrar ensamma. En vacker handling, må jag säga. Du bryr dig inte om, vad det blir av oss. Du har inte alls tänkt på hur vår ålderdom kommer att ta sig ut.

- Du får ursäkta, far, jag orkar inte räkna och räkna längre. Här har räknats och räknats, så jag börjar hata allt som kan mätas med exakta mått. Det är som det inte fanns annat. Och ändå är det - det där andra - som är livet ...

- Men om vi ska frysa och svälta på vår ålderdom, så är det inte livet?

- Se där, står du inte och räknar tjugu år framåt - tjugu år - medan - medan ...

- Jan lille, jag har ju mina bröder, lugnade Ingrid.

- Och dem ska vi tigga om livsuppehållet, menar du? För resten, vem vet om de lever då? Men det tjänar ingenting till att tala med barn. Ingen av er är vuxen. Ni som tror, att livet är sagor och drömmar! Det har du ärvt efter din mor, Rolf.

- Jag måste gå nu.

- Jag förbjuder dig gå.

En helt knapp sekund tvekade Rolf inför den röst han hittills varit van att lyda, även om det skett med inre protest. Sedan gick han stadigt och lugnt ut genom dörren. De hörde honom hämta den packade väskan och sätta på sig ytterkläderna i tamburen. Ingrid reste sig, gick ut och stängde dörren efter sig. Jan sjönk ner i en stol och satt kvar utan en rörelse, medan han lyssnade på de stillsamma ljuden därutifrån, då de båda, mor och son, tog avsked av varandra. Han kunde ingenting göra, han var förlamad.

Då Ingrid kom in igen, rödgråten, sedan dörren stängts efter sonen, satt han fortfarande kvar på samma plats. Han svängde på hela stolen, så att han såg henne i ansiktet.

- Jag som trodde du var pacifist, sade han.

Det hade alltid varit en tvistepunkt mellan dem. För Jan var det självklart, att likaväl som han betalte

sin kommunalskatt för att polisen skulle hindra inbrott i hans fattiga våning, så betalade han också kronoskatt för att hären skulle hindra andra ännu mäktigare tjuvar från att komma och ta vad han hade del i och rätt till. Men självklart skulle Ingrid inta den mest verklighetsfrämmande hållning som var tänkbar. Detta var första gången han förebrådde henne för att hon *inte* höll fast vid den.

- Hur var det, fortsatte han i samma ton, då hon inte svarade - hur var det, trodde du inte på en andlig makt, som inte kunde dödas med våld och inte kunde försvaras med våld? Var det bara prat det? Du kom kanske på andra tankar, när din kelgris inte behagade dela dina åsikter?

Hon skakade på huvudet.

- Jag tror inte jag har kommit på andra tankar, sade hon. Men jag förstod, att han måste gå, för sitt samvetes skull.

- Ja, det låter vackert. Men svara uppriktigt, har du gjort ett enda allvarligt försök att övertala honom till att stanna? Har du sagt en enda gång, hur *du* fördömer hans handlingssätt, hur *du* avskyr vad han finner rätt? Nej, det har du inte, jag ser det på dig, lika litet som du tog mitt parti nu nyss! Du tog hans parti. Tvärtemot dina åsikter. För att han är din kelgris.

Hon svarade inte.

- Verkligen ganska underligt, återtog han, att *du* har blivit en sådan vän av våld och vapen, och *jag* får ta upp dina avlagda synpunkter och försvara dem. Verkligen ganska komiskt.

- Jan, sade hon plötsligt, som om hon bröt sig väg genom all möjlig bråte. Jan, förstår du inte, att det är en större klyfta mellan dig och mig än mellan honom och mig?

- Jo tyvärr, det kan vem som helst se. Det är ju just vad jag säger.

- Men jag menar inte så. Jag menar: den första stora klyftan går mellan dem som *vill* ge vad de har och dem som inte vill.

Det var en anklagelse, men han gitte inte svara på den. Han lämnade rummet, slog igen dörren hårt efter sig, slängde på sig ytterkläderna och gick ut. Den långa förstadsgatan i ända travade han, sedan tillbaka igen, utan att märka var han gick. Vill ge vad de har - vill ge vad de har - nonsens. Ingen människa vill ge vad hon har. De som sade så, de som ville "ge", var sådana som inte visste vad det ville säga att ha och att mista. De var som Ingrid, de tog det på lek. Hon som bara inte kunde hålla någonting fast. Pojkens liv kunde hon slänga åt sidan som en vante, pojken tänkte hon inte på förstås, och inte på honom, Jan, som nu miste det allra sista. Det oåterkalleligt sista. Nu skulle han gå här dag ut och dag in och vara rädd för att Rolf stupade. En spöklik tanke dök upp inom honom: och om nu Rolf stupade - skulle *det* inte kunna väcka henne till verkligheten, tvinga henne inse att det var han som hade rätt? Inse, att man inte frivilligt fick ge bort vad man hade, inte gå omkring och vara bekymmerslös, medan det gled en ur händerna.

Då han kom hem, hade hon lagt sig. Hon var sjuk, påstod hon. Han sade ingenting, hon kunde nog behöva tänka ett slag.

Men då hon nästa dag visade sig ha hög feber, blev han ängslig.

- Varför har du inte sagt till förr? frågade han.

- Jag ville inte det skulle oroa Rolf. Det är ju bara ont i halsen. Halsfluss antagligen. Inte behöver du skicka efter doktorn för det.

Hon kunde inte ha blivit sjuk vid en olämpligare tidpunkt, upprörd som han var förut och nu oron för henne till, och ensam var han med att sköta henne. Var dag utkämpades en hård strid inom honom mellan hans ängslan, som ville få honom att tillkalla läkare, och hans klokhets, som visste att det kostade pengar och förmodligen var onödigt. Men när halssvullnaden hade lagt sig och febern ändå inte ville gå ner, segrade ängslan, och doktorn kom.

- Hjärtat har blivit angripet, förklarade han.

- Är det farligt?

- Det behöver inte vara farligt, om patienten får ligga i lugn och ro. Vi ska väl hoppas att det inte tillstöter några komplikationer.

Han skrev ut ett recept och gick. Jan stod kvar och skakade av ångest.

Självklart skulle det gå så illa som möjligt. Han hade alltså ändå någonting kvar att mista - en sådan dåre han hade varit, som inte insett det förr! För var gång ett slag drabbat honom, hade han tänkt: Detta är det värsta - nu är måttet rågat! Men för var gång hade det funnits mer att ta. Ända tills nu - nu hade verkligen det värsta kommit. Hur långt de kommit från varandra, hur tomt deras samliv blivit, så var det ändå något, inte det stora tomma. De hade varandra, även om de förstod varandra dåligt. Att leva alldeles ensam skulle bli outhärdligt, outhärdligt. Men självklart måste också detta komma, också det värsta, just till honom. Eller - en obestämd skrämsel snuddade förbi honom - fanns det ännu mer? I så fall skulle det nog drabba honom. Alla andra kom undan, men inte han.

Skulle han skicka brev till Rolf? Det hade lång väg att gå, och innan pojken var hemma, kunde allt vara slut. Han kallsvettades och räknade de många dagsresorna norröver.

Natten spred sig redan lyhörd genom förstadens gator, och inne i sängkammaren var luften full av den sjukas tunga andning, medan hennes man satt och vakade och lyssnade.

I det svaga ljuset från den överhängda lampan såg han plötsligt, att hon låg med öppna ögon.

- Jan! sade hon, och det oväntade låga ljudet var så överväldigande för honom som om en storm brutit lös inne i rummet. Varför är du så rädd?

- Inte - inte är jag rädd, stammade han med torra läppar.

- Tror du jag skall dö?

- Nej - nej - naturligtvis inte! mumlade han, men hans ton sade motsatsen. Och fast hon inte svarade utan bara tryckte hans hand, kände han vad som menades med den fasta tryckningen: mod, förtröstan - lika tydligt som om hon sagt: "Ta det lugnt, det klarar sig nog!"

Han hade velat skrika högt i protest mot denna meningslösa optimism, som inte fick finnas just nu. Hur kunde hon! Samma ständiga lättsinne ända fram till dödens tröskel! Eller - trodde hon - - ?

Aldrig förr, inte ens när Arne dog, hade han gripit efter tanken på ett hinsides. Men han kände, att det skulle förändra saken, en enda förhoppning kunde man få rädda, om man aldrig hade fått sitt mått av lycka i denna världen. Det behövdes så lite; bara att hon stödde honom ett ögonblick.

- Säg, Ingrid, tror du på ett liv efter döden? viskade han hest och spejade ivrigt efter ett instämmande. Men hon såg bara tankfull ut.

- Jag vet inte, sade hon dröjande. Jag bryr mig inte så mycket om det, kanske. Det lämnar jag som det är - med fullt förtroende! tillade hon och log ett trött leende. Kan du inte släppa dina bekymmer, Jan? Dö ska vi ju alla. Du med.

Det träffade honom som ett slag. Från den sidan hade han hittills inte sett saken, han hade tänkt på sin saknad efter henne och den orätt ödet tillfogade honom - men inte på att han själv skulle ligga så där - fullständigt hjälplös inför det ovissa, och känna grunden vika och upplösa sig under fötterna, antingen han hoppades på liv eller var rädd för det stora intet.

I det plötsliga isvita ljuset inför denna nya visshet föreföll honom allt mänskligt liv meningslöst. Allting oåterkalleligt förlorat ... Och om han hade haft Arne kvar, och Ingrid kvar, om de alla hade suttit i ring omkring hans säng i den vackra villan vid sjön med hela sommaren på tomten utanför, medan han låg där och kände hur allting gled honom ur händerna, utan att någon kunde hindra det - som hon måste ha det nu - så hade ju alltsammans ändå bara varit svek och bedrägeri. Det var inte bara han, som blivit lurad av ödet, utan alla de lyckliga också, som han hade avundats - allt mänskligt liv var ett enda stort svek. Om inte förr, måste det visa sig i *den* stunden. Då, om inte förr, måste man förstå: inte om någonting, *inte om någonting* kunde han säga: jag har det. Inte om Arne, inte om Ingrid. Han hade aldrig haft henne. Han hade aldrig haft någonting. Ingen hade något.

Torr i strupen sträckte han sig efter vattenglasets på nattduksbordet. Utan att se stirrade han på Ingrid, som åter hade slutit ögonen och låg stilla. Den fasta verkligheten löste upp sig i rök.

Hon var inte ängslig. Ur hennes händer, som aldrig hade kunnat sluta sig och hålla något fast, vad det vara månne, rann livet enkelt och självklart bort, utan annan smärta än kroppens: feberhettan, andnöden. För henne fanns ingen fasa i detta. Hon hade aldrig gjort anspråk på något. Barnslig in i döden. Barnslig? *Barnslig ...?*

Ljudlöst gled han ner från stolen med pannan mot hennes säng. Det var som om hans jag hade glidit trettio år tillbaka i tiden. Än en gång välldes samma heta undran och beundran fram, än en gång såg han porten gå upp till en värld som inte var hans, och samma gamla längtan dit in i den sorglösa tillförsikten grep honom. Ända tills nu hade han gått vilse. Ända tills nu hade han gått i sömnen. Nu, i samma ögonblick såg han henne i full klarhet som då, skulle hon lämna honom. Men det enda ögonblicket var värt mer än alla de gångna åren. Det försonade till och med att hon inte skulle finnas kvar längre.

Han måste ha somnat in i den ställningen, för han vaknade sittande på golvet med huvudet lutat mot sängen. Försiktigt reste han sig upp i det svaga morgonljuset och såg på den sjuka. Hon låg där mycket blek, men andades lugnare än i natt. Var det ett gott eller dåligt tecken? Hjärtat stod nästan stilla i honom, då han började fatta, att det *kunde* gå till bättring. Det *hade* gått till bättring, han visste det. Lätt och varsamt för att inte väcka henne täckte han, över hennes arm med filten, som glidit åt sidan.

Men hon märkte det och vaknade, slog långsamt upp ögonen och log ett nymornat leende.

- Jag tror inte alls jag skall dö, viskade hon. Det känns inte så. Jag är bättre.

Då sträckte han ut en darrande hand mot hennes.

"Du ska leva och lära mig hur man ger", ville han säga. "Hur man har utan att ha och mister utan att mista. Du ska lära mig din syn på vad som är lek och vad som är verklighet."

Men det blev bara ett obestämt ljud. Han böjde sig över sängen och grät.

OMOGEN FRUKT

Just nu hade han ingenting emot konstnärer. En lagom stor spritkvantitet, inte en droppe för mycket, gjorde honom god och glad och tillmötesgående, och ännu hade stämningen inte slagit över omkring honom. Ännu var de högljudda rösterna inte skrikiga, de livliga gesterna inte bråkiga, ännu kunde en blyg och vanlig borgarbracka som han, Börje Renow, välavlönad tjänsteman i uppborðsverket, ta del av den skumma belysningen, den excentriska och sparsamma kuddmöbleringen och de mångahanda dryckerna utan att behöva skämmas över sig själv.

Någon satte i gång grammofonen, och dansen började igen. För dans var ateljén idealisk med sina stora utrymmen. Börje stegade tvärsöver rummet och bjöd upp den dam han hela tiden suttit och tittat på men ännu inte kommit sig för att dansa med, och tillsammans gav de sig ut över golvet.

Hon såg inte alls ut som någon bohem, nej, hon var av en annan sort och en som han tyckte bättre om, med all respekt för herrar och damer konstnärer. Det låg en djup oberördhet över hela hennes väsen, den var inte konstlad, inte medveten ens. Samtidigt som något hos henne, kanske känslorna, kanske könet, tycktes förvarat inom ett skyddande hölje, vinterhöljat om knoppen, och detta gav henne en sval glad säkerhet, var de stora bruna ögonen sprittande livliga och slukade yttervärlden med frisk aptit. Om hon verkade madonna, åtminstone på honom, så var det inte därför att hon gjort den typen till sin och strök under den med romanska ögonbryn och klosterkläder - hon hade inte gjort någon typ till sin, använde sina egna ögonbryn och hade en konfektionsklänning, som påminde om kontor och butik och direkt bröt av mot omgivningen. Snarare var det ett slags självlysande förmåga hos hennes lilla regelbundna ansikte - nej, han kunde inte riktigt säga vad den kom sig av. Hur som helst, mitt bland de andra raffinerade och medvetna gjorde hon ensam ett starkt intryck på honom.

De bytte varken många eller märkvärdiga repliker, medan de sparkade till kuddarna och hakade upp sig i kvistarna på brädgolvet, men ovillkorligen känner man på sig, när sympati är ömsesidig. Så mycket fick han ur henne som att hon egentligen inte hörde till gänget. Hon var maskinskriverska och hade jobb i något tillfälligt företag, en utställning efter vad han förstod, och hit hade hon blivit bjuden genom sin kamrat där, reklamtecknaren Månsson.

Jaså, på det viset. Börje Renow följde hennes blickar och fann en lång mager ljus karl, som inte såg så värst sympatisk ut, lite torr, lite hård, lite hänsynslös.

Om hon tyckte om den här tillställningen? Hon tyckte det var hemskt roligt, alldeles hemskt roligt, tyckte hon.

Nej, från Stockholm var hon inte, förstås. Hon var från Hallsberg. Men hon hade varit här snart ett år nu. Det var bara så svårt att få ett säkert och stadigt jobb. På utställningen hade hon arbetat i två månader snart. Men det varade inte längre än till första november. Fast alltid fick hon väl tag i något annat sen.

Han var småförälskad, som man kan bli på en kväll. När hon plötsligt blev sömning och bröt upp, förklarade han, att just nu skulle han också gå, då fick de sällskap.

- Ja, sade hon tveksamt och såg sig om. Aha, Månsson, tänkte han. Och medan de ännu stod här ensamma med varandra, passade han på att fråga, om han fick komma och hämta henne till bio eller promenad någon kväll. Visst fick han det, hon skrev upp sin adress åt honom.

Han hade haft rätt. Månsson dök upp bland kläderna i tamburen, eller snarare förstun - lång och mager, med pipan i munnen och utan överrock så här mitt i oktober.

De båda männen gick på var sin sida om fröken Norell, som var sömnig och trött och svarade enstavigt. I Månssons närvaro kvävdes dessutom Börje Renows omedelbarhet, så det var efter en tämligen tyst vandring man tog godnatt utanför hennes port.

- Går ni tillbaka? frågade Månsson.

- Nej.

Den andre nickade och försvann genom lyktsken och mörker. Börje stod kvar och såg efter honom. Konstiga människor, att gå tillbaka till spriten och tobaksröken och grammofonmusiken efter att ha sagt godnatt till en madonna. Vem var egentligen konstnären och vem var brackan av dem båda, han eller Månsson? Nej, man kan inte jämföra människa med människa, var och en är något för sig, naturligtvis, men en sak trodde han sig vara säker på: den största tryggheten, den lugnaste hamnen var det han som hade att bjuda en ömtålig och oberörd liten kvinnovarelse.

Dagen därpå, som var söndag, ringde han på hennes dörr, en gång på förmiddagen och en gång på eftermiddagen. Hennes prängtade kort lyste emot honom: VERA NORELL - men ingen öppnade när han ringde.

Måndagen slukade honom med gammal slentrian och nytt övertidsarbete.

De närmaste veckorna tänkte han ofta på sin lilla livliga madonna. Så fort han fick tid, skulle han söka upp henne. Aldrig förr hade han märkt, att han var en så upptagen man. Det dröjde länge, innan han hade en ledig kväll, då han inte var alltför trött.

Den här gången öppnades dörren. Där stod hon. Och så kan ingen spela, och hon kunde det allra minst: hon fick nästan tårarna i ögonen av glädje. Hon måste verkligen ha väntat på honom. Han var färdig att falla på knä på det ganska slarvigt sopade tamburgolvet.

Också en fråga, om hon ville gå med på bio! Han viftade redan med biljetterna till premiären på Röda Kvarn, och hon nästan dansade vid hans sida genom de höstmörka gatorna.

Då de gick hem igen, hade den första snön börjat falla. Inte för att det fanns mycket hopp om att den skulle bli liggande, men det var vackert ändå. Han undrade, om det var av förtjusning över det vita vimlet eller i tankar på filmen de nyss sett som hon stannade mitt på bron och grep tag i broräcket - men så såg han, att hon sjönk ihop och slöt ögonen, och då blev han rädd. Plötsligt upptäckte han, att hennes ansikte var mycket smalare än han mindes det från festen på ateljén, och blekt var det, men det kunde vara lyktskenet. Var hon sjuk?

- Hur är det med er? frågade han darrande. Är ni dålig?

Hon skakade på huvudet.

- Ingenting farligt alls. Det var kanske värmen på bio. Eller också kanske det var reaktionen efter den förfärliga spänningen i filmen? sade hon och såg upp och skrattade. Ett ögonblick kände han sig lättad, men skakade i alla fall allvarligt på huvudet.

- Ni ser ju blek och mager ut! sade han med läkarton. Har ni mist er friska aptit?

Då blev hennes leende sorglustigt, och hon suckade.

- Nej tvärtom, inte är det något fel på aptiten tyvärr ... Jag menar, det är nog bara något tillfälligt, tillade hon i annan ton, som om hon plötsligt märkte att hon försagt sig.

Han rodnade och kom ihåg att det nu var efter första november. Det var till och med åttonde november. Hur hade hon det?

- Jag är ju en bov, sade han. Här släpar jag omkring er, och så har ni kanske inte ätit än ...

Hennes ögon blev större och mörkare för ett ögonblick, och ansiktet fick ett underligt liv. Men det slocknade lika fort som det kommit.

- Tack, jag har ätit, sade hon hastigt.

- Men jag, jag har inte ätit. Kan ni inte gå med i alla fall för sällskaps skull?

Hon slingrade sig, men till slut följde hon med. De gick in på en liten trevlig restaurang och slog sig ner vid ett bord med rosafärgad lampa. Då maten kommit in, kunde han konstatera för sig själv, att hon *inte* hade ätit. Förmodligen inte på länge.

- Nå, har fröken Norell kvar sin förra plats? frågade han oskyldigt under kvällens lopp.

Hon skakade på huvudet.

- Utställningen är ju slut, sade hon. Och sen dess har jag bara haft otur. Men det blir väl bättre, tillfogade hon och skrattade. Den goda maten gjorde henne hoppfull, nästan övermodig.

Då de skildes utanför hennes port, tog han löfte av henne att de snart skulle gå ut tillsammans igen. Det hade ju varit så trevligt. Och medan han arbetade sig hem med snöslasket rakt i ansiktet, såg han hela tiden hennes vackra, bleka, strålände lilla uppsyn framför sig. Nu höll han visst på att bli kär på allvar.

Och hon? Säkert hon också. Hon hade varit så glad att han kom. Hon hade varit så hjärtlig, så obesvärad, så mjuk i sättet hela tiden. Den där Månsson hade naturligtvis en annan plats nu och gick och drog med någon annan flicka där. Så gott var det.

Detta att hon var utan plats gjorde honom både lycklig och olycklig. Lycklig därför att det kunde ge honom tillfälle att pyssla om henne av alla krafter, ge vad han hade, göra sig outhärlig. Det finns mödrar, som känner sig mest belåtna när de har ett sjukt barn att sköta; i hans lycka fanns något av den moderligheten. Men olycklig var han för att där fanns så små möjligheter för honom att verkligen ta hand om henne - inte förrän de blev lite närmare bekanta. Det skulle verka för påträngande annars. Han kunde ju inte gärna blanda sig i hennes dagliga liv alltför mycket, här fordrades takt och finkänslighet.

Men redan kvällen därpå stod han återigen utanför hennes dörr och ringde. Hon öppnade också i dag och strålade upp, fast lite försiktigare. Han hade beslutat använda en faderlig ton, det var den enklaste lösningen och skulle ge honom en viss rätt att spela beskyddare.

- Får jag stiga in? frågade han. Nå, hur står det till i dag då?

- Varsågod! sade hon och öppnade sin dörr. Jo jag tackar, jag mår så utmärkt bra så.

Det var ett litet mörkt, gammaldags möblerat rum, men inte ohemtrevligt. Om det bara inte hade varit så förfärligt kallt! Han frös som en hund, där han slagit sig ner i gungstolen, och själv satt den lilla värdinnan insvept i kofta och kapp.

- Jaha, jag steg helt enkelt på jag, började han. Vågar inte släppa er ur sikte, förstår ni. Tror

nämligen, att ni inte sköter om er riktigt väl. Varför lägger ni inte in en brasa nu till exempel? Kan man inte säga till värdinnan?

Hon rodnade, skruvade på sig och såg orolig ut.

- Jag vill uppriktigt sagt inte besvara värdinnan, svarade hon. Ni förstår, det kan vara nyttigt att stå väl med henne ...

Hyran, tänkte han. Den ska vi väl alltid klara på något sätt. Man ska väl kunna få tag på människan per telefon och stämma möte med henne ute. Högt sade han:

- Onåden komme över mitt huvud. Var finns veden ?

Hon skruvade på sig igen.

- Nej, gör det inte. Tycker ni det är hemskt kallt? Jag har alltid hört att man blir så frisk av att sova i kalla rum.

Han skämdes lite över att mästra en främmande människas levnadsvanor så där och talade inte mer om brasan. I stället gick han över till hennes bokhylla, och samtalet gled in på böcker.

Rätt som det var såg han upp.

- Tycker inte ni också att vi går ut och äter en bit? frågade han. Det lät tafatt, men hur skulle han uttrycka sig.

Den här gången var hon emellertid orubblig. Hon var inte det minsta hungrig, förklarade hon, och man *kan* inte springa på restauranger varenda kväll. Då var det mycket bättre om han ville gå ner i kaféet och köpa några bullar, så skulle hon koka te på spritköket ... Börje stegrade sig först. Han ville så gärna gjort det lite festligare. Till slut insåg han, att bullarna var det enda som skulle bli mottaget, så det fanns väl inget val då.

Men innan han hunnit besluta sig, ringde det, och in steg Månsson med en korg på armen. Efter en tankspridd hälsning packade han upp en halv limpa, ett paket smör, en ostbit och en liten påse socker. Vera följde upppackningen med spant intresse, och i ett vilt utbrott av förtjusning flög hon honom om halsen, glömsk av tredje person. Börje stod och retade sig över Månssons min av viktig triumf. Var det där nu så märkvärdigt? Hade han själv bara varit lite fortfärdigare, skulle allt det där varit överflödigt. Men han hade väl misstagit sig. Han hade väl inga utsikter. Bandet mellan henne och Månsson var nog starkare än han trott.

Strålande vände sig Vera till sin glömde gäst:

- Är det inte hyggligt av honom? Nu behöver ni inte gå. Nu sätter vi fram bordet här, och så dricker vi te, så blir vi varma.

Det förvånade Börje, att Månsson också gick, när han själv bröt upp. Men i grunden intresserade det honom inte. Överhuvudtaget intresserade Månsson honom inte. Vad han ville veta var om någonting redan var avgjort mellan honom och henne. Men det skulle han hellre fråga Vera om.

- Varför får den där Månsson bjuda er och inte jag? frågade han förargad, när hon två kvällar senare åter sagt nej till hans inbjudan. Är det märkvärdigare att jag vill ta hand om er än att han vill det?

Hon såg fundersam ut och hade tydligen svårt att formulera skillnaden.

- Är det närgånget att fråga: hör ni ihop på något sätt? frågade han lågt och skamset.

- Inte som ni menar, svarade hon och såg på honom med sina klara ögon. Men - det är något annat ändå. Vi var kamrater på kontoret där på utställningen - och sen blev han också utan arbete - och han vet ju, att jag skulle göra detsamma för honom och kanske också kan det en dag, vem vet - men ni - ja ni - ni har det inte alls så - - -

- Just därför betyder det ju så mycket mindre för mig än för honom, bad Börje bevekande. Ni behöver inte alls ta det som något förödmjukande. Det är ju alltid brukligt att man bjuder en flicka ...

Hon hade ingenting att svara, men hon slöt läpparna kring något som hon kände på sig och inte kunde uttrycka. Han kände sig illa till mods. Något hade stigit upp mellan dem och grumlat den självklara sympatin, som båda känt från första stund.

Det gäller att inte ge efter, tänkte han. Vara enträgen. Vara påträngande. Vara oförskämt faderligt omtänksam.

Och han handlade efter sitt program. Han kom framemot middagstiden, låtsade inte om hennes avvisande miner, drog henne ut med milt våld, åt middag med henne, gick på teatern med henne, superade med henne. I hemlighet betalade han hennes hyra för en månad - värdinnan svor att tiga, och det verkade också som om hon gjort det - och när hon någon kväll inte ville gå ut, skickade han efter någon liten måltid eller kom själv med ett par innehållsrika kartonger under armen. Det hände att han stötte ihop med Månsson, men då bemötte de varandra med den hyckleriska hjärtlighet, som höves mellan två rivaler och gentlemen. Han hade lovat sig själv att segra i kraft av det större skydd, den större säkerhet han hade att bjuda henne - och han måste hålla i minnet, att hon från första stund hade varit honom bevågen ...

Vad som gjorde honom mer förälskad, mer vilt och hopplöst förälskad än allt annat var hennes sätt att strida mot frestelsen och slutligen besegras. Hon var så oreflekterat ung, så glatt och glupskt och friskt hungrig både i ordets ursprungliga bemärkelse och i överförd mening, och ögonblickets lockelse tog överhand med så sprudlande desperat livsglädje, att det berusade honom. Hennes lössläppta humör gjorde honom kvickare, livligare, lättare än han någonsin varit. Ibland hade han en känsla av att där låg ett slags förtvivlan bakom hennes vilda infall, men hon hade ju ingenting att vara förtvivlad över, allra minst om hon kunde tycka om honom ...

En söndagsförmiddag steg hon på i hans våning. Hon hade varit där flera gånger förr, när hon varit ute och gått och kommit där förbi, och ingen av dem hade kommit att tänka på att det låg något opassande i det. Men i dag, så fort han öppnade, fick han plötsligt en kvävande känsla av att något stod på, något ödesdigert. De satte sig framför en skön brasa i den öppna spiseln - nu hade snön verkligen kommit på allvar - och samtalet kom inte i gång. I hela hennes väsen låg något spänt, som han ryggade tillbaka för. Det kom för honom, på en gång obevisligt och absolut säkert, att hon hade kommit hit för att bli tagen i besittning.

Han borde varit glad, han borde varit stormande glad. Han borde tagit henne i sina armar och skyndat sig att uppfylla sin egen önskan och hennes. Hennes? Hon hade kommit till honom med allvarlig och beslutsam min, som man går till en plikt. Inte i frikostigt övermod, inte i glad självklarhet, inte heller driven av något som var starkare än förnuft och blyghet. Hon hade kommit som gäldenär: hade man sagt a, måste man också säga b. Det var hennes begrepp om fair play och tacksamhet, och samtidigt hennes val av framtid.

Där satt hon, ovanligt tyst och stilla, och såg ut att vänta. Och inom honom snörde något ihop sig, han var förlamad. Klart som om han sett tvärsigenom henne visste han, att han skulle ha förlorat

henne i samma ögonblick han närmade sig. Han skulle inte förlorat henne i yttre mening, men på annat sätt. Kärlekens ömtåliga frukter, som långsamt höll på att mogna för honom och för henne, hade hon plockat av för att räcka honom, innan de ännu var söta och tunga nog att falla av sig själva.

Han kunde se deras framtid. De skulle gifta sig. Hon skulle säkert bli en god liten hustru, tillgiven och glad. Tillgiven, men heller aldrig mer: långt inne i hennes medvetande skulle alltid ligga en fråga, hur livet skulle gestaltat sig, om hon inte varit *tvungen* att ordna sin framtid på det här sättet, om hon överhuvudtaget hade fått välja ... Och glad, men inte på det sättet han hade sett henne och anat henne: därför att hon aldrig hade fått mogna till den heta hängivenhet utan överläggning, som hon mer än de flesta var mäktig. Hade han inte sett hennes väsen i sådan överströmmande härlighet, skulle han inte nu ha gripits av förfäran. Då skulle han väl kanske tagit vad som bjöds och sedan handlat som en gentleman och nöjt sig med tillgivenheten och tyckt att allt var ganska gott ... Men han kunde inte. Han kunde inte göra detta mot henne, och inte mot sig själv.

- Jag har ju alldeles glömt, att jag måste vara långt borta på Söder klockan två! ropade han och sprang upp, och fast hon fick något håfullt i mungiporna, krängde han ytterrocken på sig och hjälpte också henne på med kappan. Det var bäst så, det kunde varit farligt att sitta längre framför elden. Ögonblickets klarsyn är en bräcklig tingest; den kan lätt övermannas av dunklare krafter.

Men under de följande dagarna bröt en ångest fram inom honom. Inte bara nu, inte bara i dag och i morgon var vägen spärrad. Den skulle överhuvudtaget aldrig bli fri, förrän de båda en gång kunde mötas under lika villkor, oavhängiga av varandra. Och det kunde han inte åstadkomma. Antingen det skedde nu eller om en vecka, antingen han bara tog henne eller på knä anhöll om hennes hand - det skulle i vilket fall som helst vara ett brott mot alla hederns och ärans lagar. Vad han tanklöst hade velat hjälpa henne med, hade för henne blivit en tacksamhetsskuld, som tyngde henne. Han hade inget val. Han kunde inte.

Strax före jul överraskade Börje Renow med ett besök hos artisten Månsson.

- Se, jag far ut till en morbror över jul, förklarade han, och jag har tänkt ut, att en tavla kunde vara en gåva som det var någon heder med. Jag förstår mig naturligtvis inte på sånt så särdeles väl, men jag har ju sett en del som ni har gjort ...

Det sista var inte sant. När han stod framför dukarna, kände han sig mer än osäker. Så hiskliga hade han inte tänkt sig dem. Men det roade honom samtidigt att tänka sig scenen, då morbrodern förläget skulle betrakta den där till exempel från alla sidor och tacka så hjärtligt han kunde. Eller skulle han opponera sig? I så fall skulle han, Börje Renow, ta bladet ifrån munnen och låta honom veta vad en gammal perukstock var för något, en sådan som inte förstod sig en vitten på ung konst och nya strävanden i tiden. Tvåhundra var ju också ett hiskligt pris för den där. - - - Men så kom han ihåg, att det inte egentligen var tavlan han menade, och då försvann både hans lust att pruta och hans tillfälliga munterhet.

- Den här tycker jag om, den tar jag bestämt, sade han.

- Då är ni nog inte så bakom som ni säger, menade Månsson och såg glatt förvånad ut. Den där är allt en av de bästa. Vänta ska jag se, om jag har något papper att slå in den i.

Börje kände, att han hatade den andre. Det var mot honom, Börje, inte mot Månsson, som hennes känslor hade trevat sig fram från första ögonblicket. Det var han, inte Månsson, som skulle fått henne att blomma en gång, med hela sitt väsen, med hela sin eld. Men vad hon inte kunde ta emot av honom utan att skämmas och söka gottgöra, det kunde hon dela med kamraten, han som levde under samma villkor, utan att det tyngde henne. Skulle det unnas den andre vad som vägrades

Börje: att se henne mogna - - - nej, han ville inte tro det, han ville tänka sig, att han en gång skulle möta henne igen, under andra förhållanden ...

Men när han gick utför trapporna med tavlan under armen, visste han, att det inte skulle ske. Han skulle komma för sent. Han hade så små möjligheter.

EN DIPLOMAT TAR SIG LEDIGT

Under en kallgrön vårkvällshimmel låg åsar och dalar så bristfärdigt fulla av tystnad, att det kändes som en lättnad, då motorsurret från en bil växte fram längs vägen. Fru Henriksson drog en befriad suck, där hon stod på trappan till sitt turisthotell. Det vardagliga ljudet bådade inte bara en väntad gäst - det förde henne också med ett slag tillbaka till den värld, där hon var hemma och där människan överhuvudtaget är hemma. Rymdens oändlighet, som i ett obevakat ögonblick kan öppna sig över våra huvuden, är inte i längden lämpad för dödliga. Den faller utanför kretsen av det bräckliga tält vi rest oss i universum.

Då hotellets stora, grå buick svängde upp på gårdsplanen och stannade framför trappan, tillhörde hon åter helt och hållet jorden och som en god värdinna, som den vänliga fru Henriksson, tog hon emot gästen, medan portiern hjälpte chauffören ut med tre resväskor av märkbar ålder men också av märkbar kvalitet och brokig internationell erfarenhet.

Gästen, som dubbelvikt kröp ut genom bildörren, rätade upp sig, lång och mager, och andades i den friska luften. Han hade glest, grått hår och ett tårt och förfinat ansikte, tydligt tillhörande en man över de sexti och med ett något pinat uttryck, som oförskyllt skärptes av att ögonen låg påfallande djupt. Fru Henriksson betogs av ömkan inför detta resignerade ansikte. En lång villrådighet fick i detsamma sitt slut, ty hon hade i många dagar gått och grubblat över hur den väntade gästen skulle tituleras. Nu beslöt hon sig för att helt enkelt och hjärtligt säga minister Dedering.

Baltsar Dedering hälsade vänligt men frånvarande, som man gör, när man har huvudvärk, och steg långsamt uppför trappan till sitt rum. Hotellet var välkänt och vimlade av folk under säsongerna, men som man nu befann sig på själva gränsen mellan vinter och vår, låg trappan tyst och tom. Han njöt av att slippa möta någon. I sin ungdom hade han åkt skidor - det var mycket längesen nu! - och då hade han legat här ett par gånger på vintrarna och fäst sig vid stället. Nu efter många år, då han satt på svenska legationen i en av de östra randstaterna och sökte i minnet efter en tillflykt undan sammanbrottet, hade Granliden med sin vackra enslighet dykt fram ur glömskan och lockat starkare än Rivieran, starkare än Sicilien. Det låg närmare, och det var hemma.

Ett möte tycktes i alla fall vara ofrånkomligt. Just då han stod med handen på dörrvredet för att gå in till sig, svängde en ung flicka om hörnet i hallen och närmade sig trappan, tydligen utan att se honom, fast hon gick tätt förbi. Orsaken var inte svår att gissa. Man går inte sin väg fram döv och blind och med ett hemlighetsfullt småleende, om man inte kommer från något som är värt att hållas kvar på bekostnad av både hörsel och syn, och det kan bara vara ett enda, när man är tjugu år. Hennes hår låg uppseendeväckande oordentligt, och kinderna var röda som om hon suttit för nära elden. Baltsar Dedering såg efter henne med en vänlig beundran, som samtidigt gjorde ont. Hon var som från en annan tid, en annan värld. Kunde hon ännu hoppas något av framtiden, så som det såg ut runtomkring i denna världen? Han hade söner, som för inte så länge sedan varit i samma ålder som flickan, och de talade ibland om vad de kallade framtidsplaner, men alltid med samma underförstådda förbehåll som han själv: vi vet, att det är en fiktion, men låt oss då leka vackert och fredligt, medan vi väntar på ödet. Som lyckliga sömngångare hade han aldrig sett dem, och det

skakade honom, att något kunde vara så vackert och så dödsdömt.

Han hade fått ett stort balkongrum åt sydväst. Resväskorna var redan där, lampan tänd, sängen bäddad. Han släckte lampan och gick ut på balkongen.

Det slocknande ljuset från himlen var redan svagt, men bländade i alla fall. Man urskilde ett och annat blekt, lysande vatten mellan de mörka skogsmassorna, annars just ingenting annat än lurviga, svarta konturer, där åsarna avtecknade sig mot det blekblågröna. Luften var för kall för att dofta men fullkomligt ren. Och alltsammans, mil efter mil, höjd bakom höjd, låg alldeles stilla.

Misstänksamt lyssnade han på denna bedrägliga stillhet, den livlösa naturens stillhet, som vi fyller med vår egen längtan efter lugn, medan den ändå bara är tomrummet mellan mänskliga buller - ett tomrum, som utan motstånd kommer att fyllas av surret från bombplan och dånet från krevader - ännu viljelösare än vi själva, vi ragnaröks och slutets människor, som åtminstone fullt medvetet väntar på ödet, medan vi leker vackert och fredligt.

Han gick in, stängde balkongdörren efter sig, tände lampan, ringde och beställde upp te och skorpor på rummet.

Han skulle önskat, att denna ensamhet på ett främmande ställe, utan plikter och band som den var, hade känts lite mera naturlig. Även om själva obundenheten var sällsynt nog i hans liv, så var han ju ändå van vid att byta miljö och anpassa sig efter nya krav. Han hade alltid gjort det med pliktens självklara lugn. Men här, där han inte hade någon annan plikt än att vila, var han orolig som inför ett stort uppdrag. Vad väntade han sig egentligen? Han började gå fram och tillbaka på golvet för att lugna sig, men medan han gick, blev oron bara allt starkare. Det stod klart för honom, att den inte gällde Anna, inte någon av familjen, utan något annat. Ängslan kunde detta knappast kallas, snarare spänning. Som om han kallats hit i något hemligt ärende. Som om detta var en viktig plats i hans liv. Det föll honom in, att han kanske en gång upplevat någon avgörande händelse här på Granliden. Han kunde ha glömt det, och nu började kanske minnet tränga sig upp mot medvetandets tröskel och bända i fogarna. Ett egendomligt och väsentligt minne måste det i så fall vara. Han slöt ögonen och försökte koncentrera sig på vad han ännu kom ihåg av sina intervjuer i trakten, men ingenting viktigt ville komma fram. Han fick ge sig till tåls. Kanske det så småningom skulle visa sig - eller kanske han aldrig skulle få veta, vad det var.

*

Då han morgonen därpå väcktes med kaffe på sängen - vilket han tacksamt avböjde - och dagens tidning - som han darrande kastade sig över - sken solen över skogarna. Med tanke på läkarens föreskrifter klädde han sig för strövtåg i skog och mark och steg sedan ut på balkongen för att pröva temperatur, blåst och annat som kunde vara nyttigt att veta. Solen hade redan länge varit uppe och varmt, och en ånga, ännu något rå, av barr, fukt och vår slog emot honom. Med ett slags plötslig chock kom det för honom, att detta ju egentligen var levande väsens utdunstning. Ögonblicket därpå smålog han åt sig själv. En kuriös tanke var det kanske, men vad fanns det för skrämmande i en näsa frisk luft? Ännu var den ofarlig, den hotade inte att när som helst förvandlas till senapsgas eller fosgen och skulle väl aldrig göra det heller här i obygd. Men medan han tröstade sig så, stod det klart för honom, att den chock han erfarit inte varit rädsla i egentlig mening.

I den rymliga matsalen stod de flesta borden tomma, och summa tre personer hade samlats i ett hörn som en liten pilgrimsflock kring sitt lägerbål i öknen. Åt ministern hade man med tillbörlig vördnad dukat ett eget trist bord, men han bad genast få förena sig med den lilla skaran i hörnet. Fru Henriksson rodnade varmt och lät hastigt flytta hans kuvert, och han hälsade på de båda andra: fru Henrikssons dotter - den unga flickan som han mötte i trappan i går - samt en ung man,

föreställd som doktor Hellman, rödblond, fräknig, bred, med en glad, underfundig mun.

Hur hade han sovit (tack utmärkt), och hur trivdes han här på Granliden, och var rummet till belåtenhet, och betjäningen? Och nu hoppades hon verkligen, att maten skulle smaka honom väl ...

Han stretade emot hennes svall så energiskt hans älskvärdhet tillät. Sanningsenligt kunde han emellertid säga, att han tyckte om att vara här.

- Förr i världen, då jag var här - i min ungdom, före fru Henrikssons tid - brukade jag tänka: När jag blir stor, ska jag slå mig ner här på allvar.

- Och så blev det så, fast inte på allvar, tyvärr, inföll fru Henriksson.

- Nej, fru Henriksson, det blev inte riktigt så, för villkoret är inte uppfyllt. Jag kan gärna bekänna, att jag än i dag brukar säga på samma sätt: när jag blir stor ...

Det var menat som skämt, så mycket fattade alla, och ändå var det ingen som riktigt kunde ta det så - kanske för att den som sade det i grund och botten tog det allvarigare själv än han ville tillstå - eller kanske bara för att han var en högt uppsatt man.

Ja, visst är han ett barn än, tänkte fru Henriksson med tårar i ögonen. En liten gosse, som är tvungen att leka stor och aldrig riktigt får göra vad han vill. Vad han måtte varit tyst och lydig som liten!

Ann-Mari Henriksson såg hastigt och blygt upp under täta ögonfransar. Han försöker betona, att han är som vi, tänkte hon, halvt medlidsamt, halvt föraktfullt. Men han är mycket, mycket gammal. Från en annan tid. Hans livskraft är slut, han har ingen framtid, och därför att han vet det, låtsas han skämta så där.

Han har drömt om att bli något annat än han blev, tänkte Erik Hellman. Undrar vad det kan ha varit? En ledare, som vrider världen rätt igen?

Högt sade han:

- Och hurdan skulle en människa egentligen vara för att kunna kallas - "stor"?

Dedering skakade på huvudet.

- Fråga inte mig, svarade han. Jag åtminstone har inga riktiga föreställningar bakom ordet. Det betyder bara, att man ännu hoppas.

- Men på vad? frågade doktorn.

- Gör förmodligen detsamma. Så länge man hoppas, blir det väl alltid något - inte precis vad man hoppas, men ändå.

Han såg med sympati på den säkre och fräknige unge mannen. Från honom var det flickan hade kommit i går, det bekräftades för övrigt av att de båda aldrig såg på varandra annat än i smyg - han hade alltså en viss del, han också, i det som Baltsar Dedering inte kunde uthärda att tänka på, därför att det var för vackert att vara dödsdömt.

Efter frukosten tog Dedering sin kompass och gav sig ut för att ströva hur det föll sig. Ströva. Han visste, att ordet en gång varit laddat med känslor av lust och befrielse. Nu var de borta, men ännu hade han åtminstone själva färdigheten inne, att tas fram på läkares ordination.

Då han dök in i skogen, frös han till. Den tidiga aprilsoolen brände rätt ordentligt här uppe på höglandet, men i skuggan kunde det inte vara många grader. Utan synbar anledning överfölls han av en ovan otålighet. Vad hade han här att göra, långt borta från allt som egentligen intresserade honom? Ingenting kunde vara omöjligare än att koppla av de dagliga bekymren. Han försökte tänka sig, att han frivilligt skulle lämnat tidningen oläst i morse. På något sätt skulle det varit att koppla av hela sitt sammanhang med mänskligheten, och sådant gör man inte, när man är sextifyra. För en egocentrisk ungdom går det bara alltför lätt. Med en suck kom han ihåg, hur hans gamle vän Johan Torén på den tiden troget traskade vid hans sida i Botaniska trädgården och Gyllenkroksallén och stärkte honom i hans självförebåelser för att det gick så alltför lätt.

- Ja, det är sant, sade han inom sig, jag önskar nästan den tiden tillbaka. De olösta personliga problemen, som du föraktade så djupt, blev de någonsin lösta, därför att vi störtade oss över det allmänna för att tysta ner dem? Nu, ja, nu tiger de. Men du inbillar dig väl inte, att det var en seger? Det var bara en naturprocess. - Du har rätt, kanske lite fri vilja också. Ja, jag kan säga dig en sak: du påverkade nog mitt val av levnadsbana. Det är möjligt, att jag var för lättledd den gången. Jag vet vad du vill säga: att dikta är inget arbete för en vuxen karl. Du sade det då också, käre Johan. Ibland undrar jag, om inte det alltid var min förbannelse: när det gällde att uppge vad jag helst och innerst ville, var jag alltid för lättledd. För resten ska du inte ta åt dig, Johan, du vet lika väl som jag, att var och en har ansvaret för sig själv, och jag kan inte gärna förneka, att det *också* var ekonomiska hänsyn som drev mig - jag var ju ivrig att snart få gifta mig med Anna, naturligtvis, och längtade väl efter familj och hemliv, djupt borgerlig som jag är. Om jag ångrar mig? Inte annars. Det ska du inte tro. Förmodligen har du som jag vid det här laget hunnit inse, att det finaste vi någonsin kan komma fram till är att stupa på en aldrig så enkel post. Men nu, just nu, här, i den så kallade naturen, som du mycket riktigt betecknade som jagkultens sista tillflykt ... Ja, du förstår, jag skulle helt enkelt vilja vila mig. Man behöver det. Men jag kan det inte längre. Hjulet går runt, och jag går runt med hjulet. Jag har ingen inre medelpunkt längre, dit jag kunde dra mig undan - även om det vore en illusion.

Han stannade och skakade på huvudet. Ett drag i vännens bild var åtminstone onaturligt: så länge skulle Johan Torén aldrig låtit honom prata själv. Vid det här laget skulle han redan ha övertygat avfällingen tre gånger om. Det var alltid bekvämt att diskutera med frånvarande.

Vid sidan av stigen låg en död hackspett. Dedering stannade, för första gången uppmärksam under sitt föreskrivna strövtåg. Han hade aldrig känt någon fasa för dödens faktum eller för upplösningen. En elak vän, som kände honom väl, hade en gång sagt, att hade Baltsar Dedering levat på ett annat kulturellt plan och varit en äldre dam med gott om tid, skulle han blivit en framstående begravningshyena. I själva verket tilltalade det hans sinne för självuppgivelse, att också det finast funtade måste gå den kemiska förödmjukelsens väg intill slutet. Formeln "Av jord är du kommen, jord skall du åter varda" grep honom med samma ursprungliga styrka för var gång han hörde den, och inte bara med sin obönhörlighet utan också med en säregen tröst. Längtan efter vila ingick som en medveten beståndsdel i denna tröst, men där fanns också andra, mindre medvetna och mindre oskyldiga. Teoretiskt sett hade Baltsar Dedering aldrig varit en kroppens föraktare, även om han av allehanda krämpor hade drivits in på en rätt asketisk livslinje - och ändå bar han djupt i sitt hjärta och utan att själv veta det på ett stänk av samma hat mot köttet som en gång rasade inom medeltidens självplågare. Om det är sant, vad psykologer i alla tider har påstått, att hatet är avigsidan av en hemlig och olycklig kärlek, så nödgas man dra den slutsatsen, att Baltsar Dedering på någon punkt hade ställt alltför stora fordringar på sinnenas begränsade värld och att den knappast medvetna skadeglädje, som ingick i hans andakt inför döden, var ett sätt att ta hämnd för en besvikelse han lidit. På så sätt kan det också förklaras, att han, som undergivet, ja, med hemlig glädje böjde sig inför den kroppsliga upplösningen, inte kunde försona sig med tanken på det skeppsbrott, som hotade två unga älskandes extas i en värld utan framtid. Hans skadeglädje gällde inte anden, bara materien, som inte hade motsvarat hans krav. Men allt detta låg som sagt gömt så

långt inne, att han själv aldrig ägnat det någon uppmärksamhet, och där han nu stod framför den döda fågeln, var han enbart medveten om en försmak av vila.

Den smög sig långsamt över honom och fyllde hans oroliga lemmar med lugn. Under barndomen, då sömnen ännu aldrig svikit honom, hade han ibland känt sig på samma sätt lyckligt avskild och innesluten, då han kastat av sig kläderna och krupit ner mellan svala lakan. Det var onaturligt, att han nu var en annan.

- Nej, sade han halvhögt för sig själv, jag har inte blivit en annan. Baltsar Dederling är ett misstag. Men jag är densamme än.

Det var som en högtidlig avsvärjelseakt, och det lättade. Hela sin verksamhet och hela sitt liv avsvor han sig, och därmed tycktes han för ett ögonblick lossna ur alla sammanhang.

Sådana fantasier skulle säkert aldrig ha tagit honom i besittning, om han inte befunnit sig i ett sådant underligt och överretat tillstånd. Redan den oförklarliga chocken i morse, då han inandades barrdoften, var tecknet på en process, som han inte ens kunde urskilja och förklara, ännu mindre hejda. Och nu, medan han stod på stigen alldeles stilla och utan tankar - den döda fågeln hade han redan glömt - blev barrdoften åter skrämmande. Han hade bara fått vara med om vindstillan mellan två slag av oro, två helt olika slag, så olika som oron för det man ännu inte kan släppa är olik oron för det man ännu inte kan nå.

Han såg sig om och önskade plötsligt på nytt, att han inte varit ensam. Men det var inte längre ensamhetens tomhet, som tråkade ut honom, utan en mättad ensamhet, som höll på att överväldiga honom. Hastigt vände han om och började gå samma väg tillbaka, så stark var denna nya spökrädsla. Han måste själv inse, att detta var en flykt, och vid närmaste förgrening av stigen hejdades han av sitt förstånd, dels för att se på sin kompass och dels för att visa sig själv, att han ändå var herre över sina nerver. Och där, mitt framför honom, växte en aspunge.

Alldeles nakna sträckte sig de silvergrå stammarna sida vid sida upp mot det brännande blå. Ingen död nakenhet utan levande som naken människohud - slät, spänd, elastisk. Men det som träffade honom hårdast var inte vad som syntes utan vad som bara anades under ytan som oåtkomliga pulsslåg.

Ty ännu var det för tidigt för att det som skedde skulle ligga i öppen dag. Det gav sig bara till känna i omärkliga tecken. Han såg dem nu: små fina grässtrån borrhade sig upp ur tuvorna och lyfte eller bröt igenom de sköra, bruna fjolårslöven, björkkronorna svällde i saftig purpur, på ett ställe såg han till och med ludna blåsippknoppar i mossan - men han skulle inte sett dem, inte fattat dem som tecken, om han inte också dem förutan hade förnummit hela det väldiga vårarbetet omkring sig som en ljudlös, långsamt stigande våg. Genom hans minne drog bilden av den döda hackspetten, och i en glimt tyckte han sig ana milliarder och åter milliarder andra kroppar, de flesta mikroskopiskt små, som just nu multnade och gav igen sina yttersta beståndsdelar, hungrigt mottagna i den sugande underjordsskogen av rotsystem. I en oförklarlig skälvnig av triumf sträckte han på sig och rätade nacken: det var en återspeglning av asparnas uppåtrörelse.

Den kvällen begick han inte mindre än två ljuvligt lättsinniga handlingar. Den ena var halvt en försakelse i hälsans namn - men bara halvt, och kvällen förut skulle den varit det helt och hållet: han bad, att ingen tidning skulle bäras in till honom på morgonen. Den andra kunde försvaras på samma sätt: han underlät att ta sömnmedel. Men han gjorde det inte som annars i klok dosering för att undvika hotande förgiftning och hellre uthärda ett visst antal sömnlösa nätter - utan med en segerstolt och övermodig visshet, att han skulle få sova ändå. Och han fick rätt.

*

Uppvaknandet var underligt. Med ett flämtande andetag satte han sig upp i sängen och försökte reda ut vad han drömt. Förgäves. Han kunde inte ens säga, om det var vackert eller hemskt, bara att det var utanför vanliga mått. Och redan därför hemskt. Och kanske också – redan därför vackert? Men han fick inte tag i det och var tämligen säker på att han aldrig skulle få det.

- Det är märkvärdigt, sade han vid frukosten, när vi inte kan påminna oss våra drömmar. Ibland har man en känsla av att man har upplevt sådant som inte kan uttryckas i ord, inte tänkas i tankar en gång. Som inte lämpar sig för den vakna uppfattningen.

Kretsen blev intresserad. För alla människor har drömmen någon gång betytt ett under och en gåta.

- Ja, är det inte konstigt, sade fru Henriksson. Frampå dagen brukar det dyka upp igen, men när man berättar hur det var, kan man rakt inte få fram vad det var som skrämde en så fasligt eller gjorde en så glad och högtidlig. Hur kunde man själv ta det på det sättet? frågar man då. Det är så konstigt.

- Inte alls, sade den unge läkaren muntert. I vårt vakna medvetande *är* saker och ting vad de är, i drömmen *betyder* de något.

Och han kastade sig in i en utredning av Freuds drömteori, i ordalag avsedda för en blivande svärmors oskyldiga öron. Men han hade på känn, att åhörarna förstod ganska styckevis, och Ann-Mari gjorde invändningar.

- Måste det vara vad vi har upplevat? Kan det inte vara andra minnen? framkastade hon. Jag menar - vi har ju haft så mycket för oss, klättrat i träner och simmat i vatten och allting ...

- Har vi? frågade fru Henriksson med oskrymtad förvåning.

- Inte tant Ulla! försäkrade Erik Hellman och skrattade gott. Nog är det också lustigt, att vi säger vi om sådana obskyra förfäder!

- Inte lustigare än att vi säger vi överhuvudtaget, försvarade sig Ann-Mari en smula stött.

Dedering såg på henne. Kände hon sig så nära knuten till moder jorden och den eviga skapelseprocessen? Eller var det bara ett talesätt som hon hade lärt sig?

- Ett är då åtminstone säkert, sade han långsamt. I sömnen närmar vi oss de stora förvandlingarnas land.

Han stirrade ner i sin tekopp, som om drömmen kunde ha sjunkit till botten där i den klara bärnstensröda vätskan. Orden, som halkat ur honom oöverlagt och mest som en poetisk sammanfattning, gjorde ett alltför starkt intryck på honom själv, och han reste sig från bordet så snart som möjligt.

Skogen var en annan i dag, då han kom ut, redan mer vänlig, mer förtrogen. Ändå skulle han önskat tillbaka spöktämningen från i går. Man skriker och flyr, när man oförhoppandes råkar inom räckhåll för gudarna. Efteråt ångrar man sig, men då är det för sent. Man har inte bara blivit mindre rädd, man har blivit hungrig och törstig efter det som skrämde en i går, men man äger ingen nyckel, ingen ledtråd och har inget annat val än att vänta.

Kvar fanns i alla fall en levande kontakt, som gav honom lugn. Ännu en gång sökte han sig fram till

aspdungen. I dag sov den, svept i solljuset som i ett lent hölje och med en guldgrå skiftning över barken. Hur kunde han, hur kunde någon människa uppfatta denna stillhet som ett tomrum! Levande sömn, tänkte han. De stora förvandlingarnas land.

Aldrig fanns livet till så starkt som nu, innan det slog ut och blev verklighet.

En smärta skar igenom honom med ett vasst snitt, en smärta utan tröst och mening och ändå berusande. En smärta över själva tingens väsen: som om detta de ouppfyllda möjligheternas ögonblick var det högsta att komma fram till. Den heliga orten närmast källan. Löftet.

På ett ögonblick hade han sjunkit tillbaka genom åren ända till en bestämd vår för mycket länge sedan. Vad hade hänt honom den våren? Ingenting annat än Löftet. Han hade gått genom en hage, ganska lik denna, och en plötslig, skarp smärta hade skurit tvärsigenom hans tolvåriga själ. En ljuvligt obotlig och tröstlös smärta. En visshet, att hans förväntan var högre än himlen och djupare än att den någonsin kunde uppfyllas - att hans eget mått var större än verklighetens.

En gång till hade han sedan känt det med samma skärpa. Då var han en ung man och förälskad, och det var sista fullmånatten i augusti, med ett ljus som om alla blixters blåa källa hade svämmat över och höll på att dränka allt. Syrsorna fyllde luften med sitt skirr, han tyckte, att han överallt bröt sig väg genom en fors av ljudande glassträngar, och så, med ett ryck, stannade han och klövs itu av samma knivhugg: detta är ju sken och bedrägeri, det finns ingen uppfyllelse som skulle svara mot detta, mot Löftet.

Och nu: samma visshet. Han kastade sig raklång bakåt mot tuvorna och slöt ögonen. Hjärtat saktade och ökade takten på ett godtyckligt sätt.

Han hade inte fått henne, som han då svärmade för, men han var inte nog dåraktig att tillmäta det någon avgörande betydelse för livet. I Anna hade han senare också varit djupt förälskad, och den gången blev det besvarat. De hade ett långt och lyckligt äktenskap bakom sig, deras friska och vällyckade barn hade vuxit upp i ett gott hem. Ingenting obotligt att ångra, ingenting att önska annorlunda - få människor hade så mycket att vara tacksamma för som han. Knivhugget hade ingenting med detta att göra. Det var ett metafysiskt knivhugg. Det gick till mörkret, och ändå kom det med en så egendomligt värdefull hemlighet, att man för sitt liv ville hålla fast det och förlänga det, hur ont det än gjorde. Där fanns en sida av högsta spänning och högsta triumf, av intensifierat liv, som ett segerrikt språng över till en högre dimension än de kända.

Men det lät sig aldrig hållas fast. Den där månskensnatten hade det räckt länge - nu hade det varat en ögonblick och var redan slut. Medan han låg kvar på rygg med slutna ögon, gick det upprörda tillståndet över i fredliga drömmar.

Häftigt satte han sig upp. En kvist hade prasslat. Han måste ha sovit. Och samma tyngd som i morse, av något okänt och ovetbart, vilade över honom på nytt.

Men inte långt därifrån gick Ann-Mari Henriksson förbi, ung och smärt, snabb och lycklig i sina rörelser. Hon måtte inte ha sett honom ligga där och sova - som väl var, tänkte han en smula skamsen. Men egentligen betydde det ingenting. Allt annat betydde ingenting. Det förfärliga, uppskakande var, att han älskade henne.

Medan hon försvann, svept i samma lena gyllendis som asparna, satt han orörlig och andlös och såg efter henne. Ja, han älskade henne.

Klart som en planritning såg han sin nya situation i två perspektiv. Det ena utifrån: en viss äldre herre, till och med i framskjuten ställning, råkar ut för den inte ovanliga men alltid lika löjliga

halvsenila förälskelsen i en ung flicka. "Löjliga" är rätta ordet - om man inte föredrar ett uttryck med bistrare innebörd. Tur, när den unga flickan redan är upptagen på sitt håll - tur för honom som för henne, men skandal likafullt.

Men i det andra perspektivet visste han, att hela denna synpunkt var sekundär. Den skulle aldrig träda i kraft och giltighet, så länge han ännu hade herravälde över sig själv. Han kom att tänka på vad fru Henriksson vid frukosten sagt om drömmar, som man berättade och som blev obegripliga, när man klädde dem i ord. Ett sådant dött drömskal skulle denna skandal inför världen vara. Den inre kärnan ägde han ensam. I samma ögonblick han försökte omsätta sin dröm i verklighetens handfasta termer, var det inte bara inför världen han var skandaliserad - sådant kan man bära, om det är nödvändigt, och tanken var honom inte ens enbart obehaglig - men också och framför allt inför sitt eget förnuft. Han visste, att han aldrig skulle försöka. Klyftan mellan Löftet och uppfyllelsen hade inte förgäves visat sig för honom på nytt.

Ändå skälvde han som i feber, när han gick hemåt. Ironiskt log han ännu en gång mot sin gamle vän Torén:

- Du ser, jag var inte färdig med jaget. Tre gränser finns det, där det möter oss i hela sin anonyma farlighet: sömnen - kärleken - döden. Gränser till de stora förvandlingarnas land. Eller är det inte jaget? Är det allt det där bortom? Var slutar det ena, och var börjar det andra?

Något tystare än vanligt var han vid middagsbordet, men inte mycket. Han var kluven i två: sextifyraåringen, som skrattade åt sig själv och till och med roade sig med att hålla tygeln stram - och bakom denna aktningsvärda, om än något komiska figur med sitt tunna hår en annan, en tidlös, som tillbad vid en tidlös källa, väl vetande, att utsikten dit in kanske inte skulle unnas honom längre än till i morgon.

Att Anna skulle komma i eftermiddag - hon hade telefonerat, medan han var ute - oroade honom inte.

*

Hon steg ur bilen något tidigare på kvällen än han själv hade kommit. Med en viss ömhet upptäckte han, att hennes hatt och hår råkat en smula i oordning under resan. Det var likt Anna; hennes anlag låg inte åt det eleganta hållet. Hon hade alltid varit för temperamentsfull och för upptagen av väsentligare saker för att gitta ägna sig åt sitt utseende med nöje och tålmod. Anna, kära Anna.

Hon räckte honom båda händerna och såg forskande upp i hans ansikte. Där fanns något som hon inte kände igen, och lätt orolig frågade hon:

- Det har väl inte hänt något?

Han sökte i sitt minne. Nej, det hade ju inte hänt något. Men då han svarat med att skaka på huvudet, tillade han hastigt:

- Om inte att jag har börjat sova mycket och länge!

Hon tryckte nöjd hans händer och följde honom in.

I hennes rum slog han sig ner i en stol, medan hon packade upp.

Hon hade ett särskilt sätt att röra sig, så att det såg lugnt, nästan långsamt ut, medan det i själva verket gick fort och mycket bestämt, utan någon överflödigt vändning eller paus. Han kände och höll

av hennes rörelser som han kände och höll av hennes trygga, varma röst - den var låg och ändå mycket tydlig - och hennes lustiga vana att höja vänstra ögonbrynet för att uttrycka tvivel eller tvekan. Han kände henne så mycket en människa kan känna en annan, och hon honom. Detta var ingen upptäckt som skedde just nu - men den blev ny och frisk av hans egen nya friskhet - rent ut sagt av hans förälskelse i en annan.

Ann-Mari kände han inte. Det är först efter långt samliv man känner varandra. Med ett småleende kom han ihåg vad den unge läkaren sagt med sin säkra röst: "I vårt vakna medvetande *är* saker och ting vad de är, i drömmen *betyder* de något." - Vad man är säker, när man är ung! Fanns det verkligen något, som var vad det var? Anna? I varje fall inte Ann-Mari - hon bara betydde. För honom var hon ett väldigt och heligt tecken och hade blivit det inte minst i kraft av deras första möte - i kraft av det vackra dödsdömda, som han då inte hade mod att tro på men som nu besegrat honom. Och hon som gav liv åt den där augustinatten, hon hade också bara varit en betydelse, en hänsyftning på något okänt; henne själv hade han aldrig lärt känna. Också Anna hade en gång haft en liknande tillvaro för honom, hade kommit som en bild och ett tecken. Och ännu i dag - kunde han vara säker? Glöm inte, viskade en röst i hans inre, att innanför den Anna du känner gömmer sig den verkliga, den namnlösa - hon som vågar sig fram för att möta den kända och namngivna i sömnen, i kärleken och i döden. Den du ser är kanske fortfarande bara en hieroglyf framför dina ögon, om också en annan än då. Hur många lager av drömmar finns det? Han drog en suck och skakade förvirrad på huvudet. Men hon var färdig med uppackningen nu och slog sig ner mittemot honom för att berätta om sönerna där hemma och sönerna ute i världen. Hennes varma röst hade på något sätt blivit betydelsefullare än förr, och vad hon berättade var också betydelsefullare än förr - eller betydelsefullt på ett annat sätt, med mindre bekymmer, vackrare, underligare, kanske också en liten smula mer avlägset. Bengt och Martin, Arne och Tor och Helge - det kom ett stänk av rysning över honom för var och en hon talade om. Han kände dem och kände dem inte. Längst inne, längst bakom var också de hemma i ett annat land - hos sömnen, kärleken och döden.

De gick tidigt till sängs. Men först gick Anna in på hans rum och inspekterade det noga. Sedan hon förklarat sig nöjd, slog hon armarna om honom.

- Vad jag är glad att du sover, sade hon. Nu kan du börja arbeta med gott samvete, när du väl har vilat upp dig.

Han nickade.

- Med gott samvete och på ett nytt sätt. Jag tycker jag har gjort ett slags upptäckt, men jag kan inte förklara den än. En motvikt ...

- Det bästa av allt är, att jag inte behöver vara ängslig för dig längre, fortsatte hon. Vet du, att jag verkligen var det en tid?

- Du behöver inte vara ängslig för mig, svarade han och smekte sakta hennes ansikte med blyga och känsliga fingrar. Mig blir du inte av med.

*

Återigen stod han på sin balkong med en dag framför sig. Var morgon hade han utfört samma handling: slagit upp balkongdörren, stigit ut och andats djupt. I dag blev han medveten om att denna samma handling på de få dagarna han bott här hade växlat innebörd. Första gången hade han stigit ut som en hopplös härskare för att fråga, hur han kunde använda det livstomma allt. Nu stod han där i ödmjuk spänning och väntade bud från levande makter. Hans fruktan hade lämnat honom, eftersom fromheten, som är tillitsfullt villig, inte har rum för fruktan.

Men då han satt mittemot Anna i matsalen – de hade eget bord nu, då de var två, och hade inte kommit ner till frukosten förrän de andra redan var färdiga och borta – greps han av ny ångest. Hon började åter tala om hemmet, om hans arbete, om vänner och bekanta, och i dag var det inte så avlägset längre och inte så vackert. Han kände plötsligt, att han inte kunde stå emot: han måste ut i skogen i dag igen, ensam. Hon hade kommit för tidigt och höll för tidigt emot honom hans plikter och vardagsliv. Ännu var han inte färdig med det andra. Inte en droppe kunde eller ville han uppge av de möten och hemligheter, som hittills fyllt hans dagar här och som redan första kvällen hade skickat oro och spänning före sig, som om det gällde ett stort uppdrag.

Anna bara uppmuntrade honom. Hon såg ju, hur gott de där promenaderna hade gjort honom, och själv blev hon numera lätt andfådd av att gå fort. Han strök hennes hand. Det fanns inte en del av hennes väsen, som inte unnade honom allt. Han kände, att hon skulle unna honom Ann-Mari också, och om han ändå inte ville tala med henne om sina nya erfarenheter, så var det inte av ängslan för hur hon skulle ta dem, utan för att de inte var mogna än. En gång skulle han kunna berätta henne allt. Ganska snart, trodde han. Men inte nu.

Solen sken inte lika ostört i dag, molnen drog ihop sig, och då han kom fram till aspdungen, var himlen grå som aska. Han hade svårt att känna igen sig. Hade alla de nakna stammarna gömt sig i dov och stum sömn, eller var det han, som hade gått vilse och inte hittade vägen till sitt gränsland mer? Till och med dofterna tycktes svaga i den mulna kylan. Ängsligt letade han sig fram till stället med blåsipporna. Ett par av knopparna hade till och med slagit ut, och ändå var det som om han inte längre såg dem på samma sätt – som om synförmågan, den inre och verkliga, låg domnad. Andemakten, som av nåd uppenbarade sina under, hade förvandlats till en lydigt konstaterande tjänare: ja, det var blåsippor – ja, de hade slagit ut – och sedan då? Mer? Ingenting mer.

Sjuk i hjärtat återvände han till stället, där han somnat och sedan vaknat vid att Ann-Mari gick förbi. Han vågade inte önska henne tillbaka, han var rädd. Med en gubbes ögon skulle han uppfatta, att det var ett nått flickebarn, men tillbedjans kraft hade vikit ifrån honom. Han var Baltsar Dederling, en rätt alldaglig ämbetsman på gränsen till ålderdom, och inte den namnlöse och tidlöse där bakom.

Och ändå ville han sova här som då. Kanske han innerst inne trodde, att undret skulle komma igen, eller kanske han bara förtvivlad tog sin tillflykt till ett annat mysterium, som han visste skulle ta emot honom, fast det vakna och medvetna hade övergivit honom. Ett faktum var, att han kände sig outhärdligt sömnig.

Denna gång vaknade han långsamt och med en otrevlig frosskakning. Marken hade sannolikt varit för kall, fast han inte märkt det. För övrigt, vilken idé av en gammal man att lägga sig och sova ute i skogen! Om han nu blev sjuk, hur skulle han förklara sammanhanget för Anna?

Då han kom hem, mådde han ganska illa. På kvällen hade han hög feber och håll i ryggen. Doktor Hellman konstaterade lunginflammation.

Under de töckniga dagar som följde, sade han flera gånger:

– Att jag skulle dö nu, just nu!

Men det var mer förvåning än besvikelse i tonen. Hans hustru, som sett och älskat honom genom resignationens alla stadier, undrade över hans nya uttryck, som inte längre liknade resignation. Hon tackade inom sig naturens barmhärtighet, som in i den sista och slutliga uppgivelsen ändå har råd att trösta med hägringen av en ny horisont.

SPÅRVAGNEN OCH PARADISET

Det var en lång, grå, jämförelsevis respektabel gata i ett av de fattigare kvarteren i en storstad - säkert en av världens tristaste gator, tänkte en man som gick där och kände sig förtvivlad.

Han föraktade sig själv för att han tänkte så och kallade sig vid det fulaste namn han kunde hitta på: romantiker. Fattigare gator fanns det, snarast var denna att betrakta som ett steg uppåt ur nöden. Den talade om ökade lyckomöjligheter för ett större antal människor. När han lyfte blicken, borde han inte stönat så högt som om han sett in i det tröstlösa intet.

Nästan vem som helst av dem han mötte kunde sagt honom, att han inte hade några skäl till förtvivlan. Så gott som alla här hade större skäl än han och knogade ändå vidare utan att släppa taget. Han hade inte hustru och barn att försörja, kunde slösa och svälta som han ville, utan ansvar. Och han var inte bunden av fabrikslavarnas järnhårda tvång, kunde ställa undan och ta fram sitt staffli och sina penslar när han hade lust. Ändå gick han här som om han bar all världens olycka och såg ingen glädje någonstans.

Ett ögonblick hade han lust att böja in på en sidogata och ta en omväg fram till sitt mål, men övervann sin feighet. Ja, feighet, vad var det annat, lust att fly från verkligheten - han kände nog igen sin gamla frestelse. Så tvang han sig att gå rakt fram och tvang sig till och med att svälja hela den gråa gatan med blicken, tills han äntligen stod vid en oansenlig port, där en läkares namnskylt var uthängd.

Tätt bredvid låg en liten brödbutik, och genom fönstret såg han in på almanackan, som hängde på väggen.

- 11 juni 1883, mumlade han tankspritt.

Så långt hade tiden gått, och ändå var det som det var. Kanske han själv var blind, kanske utvecklingen mognade fortare än han anade. Om han blivit född femti år senare, skulle han då kunnat genomskåda, varför han stod här nu och var olycklig? Han slog bort den absurda tanken.

Så gick han uppför trappan och ringde på läkares dörr, och en sjuksköterska öppnade.

- Mottagningstiden är slut, sade hon. Var det något brådskande?

- Det är ingen patient, det är en bekant, sade målaren och nämnde sitt namn.

Ur den skumma korridoren kom en liten senig, bred gestalt emot honom. Gaslampetten på väggen kastade ett vasst ljus efter honom, så att han såg ut att vara omgiven av en något fadd gloria; då han vände på huvudet, glänste ljuset i hans mörka helskägg, och målaren fick en snabb vision av kristusbild. Men då ansiktet hunnit fram i dagsljuset från dörröppningen, gav den spetsiga näsan och de skarpt krökta ögonbrynen en lika hastig illusion av Mefisto. Det klack till i målaren och pulsarna började dunka. En tavla? En tavla av hans vän fattigdoktorn som Kristus och Mefisto? Sådan var han ju, cynisk fiende till alla idealistiska illusioner och uppoffrande vän och hjälpare för de fattiga. En tavla, äntligen, han som inte kunnat måla på månader! Men då doktorn räckte honom handen och bad honom stiga in, såg han att alltsammans hade varit en fantasi, en lögn. De breda, trötta dragen tillhörde ett mänskligt och ganska vanligt ansikte. Hans nya idé hade bara varit samma gamla romantiska frestelse i ny form.

- Stig in i mottagningsrummet, sade läkaren. Där är faktiskt den enda bekväma stolen i huset. Sitter du bra där? Skönt. Nej, stoppa in snuggan, när jag inte låter mina patienter fördärva sig med sådant,

varför skulle jag vara mindre människovänlig mot mina vänner? Du ser inte glad ut, gosse. Hur är det med dig? Vi får lov att vara glada, annars orkar vi inte uträta något i det här förbannade samhället.

- Se där, sade målaren. Jag ser att du fortfarande har min spårvagnshäst på väggen. Skissen där är nästan bättre än tavlan själv. Om du visste, vad det höjer ens självkänsla att se den hänga här.

- Nonsens! Inte behöver du komma till medicinmän för att få din självkänsla höjd. Eller är det så illa med dig?

- Så illa är det. Vad tjänar det till alltsammans! Kan du säga mig vad jag är till för? Du, ja du har en livsuppgift, men vad har jag! Du hör till dem som för världen framåt. Du är nyttig. Men vad är jag!

- Så du pratar! sade doktorn förargad och satte sig till rätta på skrivbordshörnet. Konsten är ingenting annat än ett vapen, det vet du lika väl som jag.

- Ja ja, jag vet, svarade den andre trött. Tror du inte jag har sagt det till mig själv tusen gånger: konsten *är* nyttig, konsten är ett vapen i förnuftets hand; den breda publiken låter sig luras av att den vädjar till sinnena - den tar tavlan som ett sockerpiller och märker inte förnuftet, som är insmugglat i sockret. Ja ja, allt det där har jag sagt mig.

- Ser du! Och det är sant. Romantikerna söver publiken och låter den slippa ifrån. Men du, är inte du på samma linje som den strängaste vetenskapsman? Vad är du ledsen för? På vägen från apa till människa, från mörk instinkt till klart förnuft går du med i spetsen - är inte det nog kanske?

- Det borde vara nog. Men jag orkar inte. Det kväljer mig. Om du visste, hur jag har strövat på gatorna dagar i ända för att hitta ett motiv - vilket som helst - och jag kan inte ...

- Men de finns ju i vart gathörn!

- Nästan med våld ställde jag upp mitt staffli på en bakgård. Den var sådan att den kunde tala till vem som helst. Men jag orkade inte. Du ska inte tro att jag gav tappt. Jag tvang mig måla färdigt. Men det blev uselt. Jag kan inte.

- Hm. Hur länge har du känt dig så där?

- Månader. - Jag gick ut på landet och slog mig ner för att måla gräs. Missförstå mig inte, det var avsett som förstudier.

- Missförstå! Menar du att det skulle vara under din värdighet att helt enkelt avbilda verkligheten precis som den är? Kan man egentligen komma längre? Är det inte det mest exakta konsten kan komma till?

Med lysande ögon och glömsk av all trötthet reste han sig från sitt skrivbordshörn och började gå fram och tillbaka med händerna i byxfickorna. De knarrande stegen nästan satte spår i golvtilljorna, så fulla av vilja var de. Målaren satt stilla i sin stol och följde honom avundsjukt med ögonen. Han orkade leva, fattigdoktorn! Han hade hänförelse för många, och det var för att få lite del i hans överflöd man kom hit. Man kan ju dela med sig av mat och pengar - varför inte då också av mod och livsglädje?

- Ser du, sade doktorn, ser du, mänsklighetens utveckling går ju fram mellan två poler: den subjektiva, som är vildens - myternas och vidskepelsens - och den objektiva polen - civilisationens, vetenskapens, förnuftets. Det högsta stadium en människa kan nå är den absoluta objektiviteten.

Vilden ombildar, han gör som romantiska målare, tar bort och lägger till lite som han tycker i det han har framför sig. Han ser syner och har uppenbarelser. Eller hur? De breda massorna har fortfarande alltför mycket av vilden kvar hos sig. Men en gång i framtiden kommer människan att stå klarnad och stark, utan andra föreställningar än de rent faktiska och objektiva - en oändligt fin mottagningsapparat bara för verkligheten omkring oss, utan undanflykter och utan godtycke. All hårt verklighetstrogen konst är ett steg på vägen dit. Den ska lära oss den rena objektiviteten. Säg själv - kan man inte nästan säga att den är en gren av vetenskapen? Ja, det är det finaste jag kan hitta på om den, och jag vet att du tycker detsamma.

Men målaren satt trött och tyst. Det var sant alltsammans, han hade tänkt och sagt det tusen gånger, och ändå! Slutligen sade han:

- Jag orkar inte det heller. Jag målade gräs, jag målade vått i gräset, för jag var inte säker på att jag kunde det. Tre dar arbetade jag som besatt utan att riktigt lyckas. De tre nätterna är de enda jag har sovit gott på sista tiden. Fjärde dagen visste jag hur jag skulle bära mig åt, och då orkade jag inte det heller. Varför skulle jag måla vått i gräset? Var det inte vått nog förut? Var det inte gräs nog förut? Ja, jag vet att alltihop är vapen och medel - men jag orkar inte.

- Visst! Alltihop är medel, svarade läkaren allvarligt och stannade framför den andre. Alla tavlor, alla böcker, alla upptäckter och uppfinningar är medel och detaljer. Egentligen finns det bara en enda stor bild - och den kan ingen måla riktigt naturtroget. Jag menar: framtiden som kommer.

Målaren stönade. Naturligtvis, sant alltihop. Men det hjälpte honom inte. Framtiden. Ja, ja, naturligtvis. Han försökte bygga upp något för ögat av alla ord som hörde dit: ljust - levnadsglatt - rättvist - rikt - förnuftigt - men det föll sönder i småbitar, det lydde honom inte, ville inte smälta ihop till helhet. I stället dök den långa, gråa gatan fram på nytt och slukade orden. Där satt han och försökte tvinga fram en bild för sitt hopp och såg bara hopplöshet.

- Svara mig, återtog läkaren, som blev ängslig - är det något fel på dig?

Målaren ryckte på axlarna.

- Var?

- I den så kallade själen!

- Alltså i kroppen, fast du inte kan lokalisera det. Kanske inte jag heller. Hur känns det?

- Som att vara död. Som att vara i helvetet.

- Ingetdera har du varit med om, och tro mig, det är erfarenheter som vi slipper göra. Har du ont? Inte? Jag ska undersöka dig i alla fall.

Han plockade fram sina verktyg och började lyssna, klämma och pröva. Till sist suckade han.

- Lite undernörd förstås, som de flesta av mina patienter. Och jag förmodar det inte bara är slarv, lika lite som hos dem. Annars hittar jag inget, vilket inte betyder att det inte finns. Hjärnan har vi ju inte tillgång till - och där försiggår ändå mänsklighetens sista och avgörande Ragnarök mellan oförnuft och förnuft, mellan subjektivt och objektivt. Men vänta bara, det kommer väl en tid, en mikroskopets storhetstid, och kirurgiens ...

- Börja nu inte dricka, sade han därpå skarpt. För då kan jag ge dig ett bättre recept på stimulans. Vill du ha en skön förargelse? Gå in till stadens centrum, till de rika stadsdelarna, det gjorde jag i

går, och det känns än. Man undgår inte en stöt för bröstet förstår du ... Det skulle inte förvåna mig, om du fann ett bra motiv där - inte bara ett som du själv tyckte om, utan ett som tillfredsställde oss alla, ett nyttigt, ett bra motiv i stil med din spårvagnshäst!

Han pekade mot väggen, mot den magra kraken i blyerts. I samma ögonblick ringde dörrklockan, och sköterskan kom in för att anmäla en sjuk.

- De kommer alla tider på dygnet, sade läkaren. När det är akut, kan man inte dra sig undan. Sjukdomen drar sig inte undan, minsann. Du får förlåta mig.

Just som målaren stod färdig att gå, sade den andre:

- Vad var det vi talade om? Jo, spårvagnshästen. Har du sett den nya elektriska spårvagnen, som har börjat gå nu? Snart blir alla banor elektriska, så hästkrakarna slipper. Ser du där, att världen går framåt i alla fall! Visserligen är det väl inte precis din tavla som har gjort det, utan vetenskapens och teknikens segrar - men hon rör sig dock! Om det är vi som gör det eller tekniken - samma sak. Det görs, det görs.

- - -

Utkommen på gatan stod han först och stirrade villrådigt in i samma butiksfönster, på samma väggalmanacka: 11 juni 1883. Fortfarande. Men det gick ju framåt. Och han satte sig i gång.

Kanske för första gången, eller åtminstone för första gången som han blev uppmärksam på det, gnagdes han av en lätt misstro till sin vän fattigdoktorn. Ingen kunde personligen vara så absolut anspråkslös som den lille livlige och stålspänstige mannen, och ingen kunde ha sådana storhetsidéer för den exakta vetenskapens och för teknikens del. Just de båda egenskaperna var det, som vann både patienters och vänners förtroende och gjorde honom till en så fläckfri förebild för många. Men de ord han nyss hade uttalat: "en enda stor bild - framtiden som kommer" - var de verkligen helt exakt vetenskapliga? Fanns där inte ett stänk, ett litet stänk, av vildens syner? Målaren kunde inte säkert avgöra, om besvikelsen var oblandad eller om där fanns en skugga av skadeglädje i hans nedslagenhet, då han frågade sig, om alltså också den renaste och starkaste människa till sist behöver en aldrig så liten fantasi att leva av - en myt och en vidskepelse.

Men han slog bort frågan. Alltför väl visste han, att den också var ett försök från hans sida att själv komma undan. Han, som var född förfalskare, skulle inte sätta sig till doms över en så långt kommen man. Som rudiment måste väl något av skumrasket finnas kvar hos var och en, annars tillhörde man ju inte sin egen tid längre. Och åter snuddade tanken vid samma barnsliga fantasi: om han varit född femti år senare ...

Långsamt började han gå mot stadens centrum, som han blivit rådd. Åtminstone ville han se den nya elektriska spårvagnen. Det var ett slags skyldighetsvisit, så som en gammal soldat går i kyrkan och tackar för seger, av tillbörlig hövlighet mot Vår Herre. Han var också en soldat i Utvecklingens armé. Han ville så att säga blotta sitt huvud inför elektricitetens hjälpande makt.

Doktorn hade påmint honom om hans mest omtalade duk, hans spårvagnshäst, och han försökte tänka på den och trösta sig i sin kraftlöshet med att han ändå en gång hade gjort något riktigt bra. Kritikerna hade berömt den, målarkamraterna beundrat den, en mecenat hade köpt den, och reproduktioner hängde på väggen i flera djurskyddsföreningar. Först hade det gjort honom glad och stolt, sedan, då djurskyddsmänniskorna tog honom under sina vingars skugga, började han känna sig bortkommen. Något inom honom sade: "Du har misslyckats - du menade någonting annat." Eftersom han inte själv riktigt klart kunde utreda vad han menat och inte menat, hade han nog stannat vid att misstänka sig för struntförnämt obehag över sällskapet snarare än för skam över berömmet. Men nu,

då han gick här och i tankarna försökte klänga sig fast vid detta enda storverk, upplöste det sig slutgiltigt i rök. Hans bästa duk var ingenting. Med plågsam skärpa såg han att han innerst inne aldrig varit nöjd med den. Ett förnuftigt skäl tyckte han sig åtminstone ana: världen gick ju sin gång ändå, hans tavlor förutan – därför att tekniken ville det.

Gatorna började vidgas och butikerna få en förnämare prägel omkring honom. Han hade kommit ut ur de fattiga stadsdelarna och in i de rika. Här och där bars en portal upp av muskulösa stenkroppar, husen var prydda med ornament i romersk stil. Också här lät han blicken svepa över hela gatan och tänkte på att här bodde välmågan och glädjen – men också här svämmade han över av leda. Utanför ett kafé stannade han och iakttog det allt tätare eftermiddagsvimlet, herrar med små mustascher och svängande käpp, snörda damer med fåglar på hatten. Han tänkte på att gå in och ta sig ett glas vin, men kunde inte förmå sig till det. Inget hat, ingen förtrytelse kunde han uppbringa över lyxen, som levde vid sidan av nöden – bara leda. Han var sannerligen död. Framför varietéernas affischer med fotografier av atleter och yppiga kuplettsångerskor stannade han och stirrade. Tomt, dött, intet. Hade doktorn menat, att han skulle se något i detta som ingenting var? Att han skulle avslöja det tomma intet? Naturligtvis, han var ute på fel tid, han skulle kommit vid mörkrets inbrott, inte för skymningens skull, som var romantisk, utan för gaslyktornas, som var sanning och realitet. Frånsett klara dagsljuset skulle han aldrig välja annan dager till sina tavlor än gaslyktans obarmhärtiga, avslöjande spökbelysning: den ensam var grym nog för en pensel, som vägrade prostituera sig till nöje för lögnlystnaden hos den förnäma pöbeln. Då skulle han sett det vita gaskenet falla som hån över slappa ansikten med flagrande lager av smink, då skulle han kanske ändå kunnat gripas av ett värdigt motiv, sökte han intala sig. Men han visste, att det var undanflykter. Han orkade inte.

Här kunde han inte stanna. Han skulle göra sin skyldighet och gå fram till den nya elektriska, sedan vända. Djupt i sitt hjärta längtade han tillbaka till de sina i fattigkvarteren, de som slogs för framtiden.

Då han kom fram till tvärgatan, gick den förbi honom – den stora, gnisslande maskinen, fullsatt med människor, på sin raka väg fram utefter skenorna. Ingen häst behövdes längre – allt var maskin.

- Vi segrade! mumlade han pliktskyldigt. Det var soldaten, som blottar sitt huvud. Men en sådan våg av hopplöshet slog samman över honom, att han måste sätta sig på närmaste bänk i parken. Vi är slagna, vi är slagna! gnydde varenda fiber i honom, och han visste inte varför. Vilka vi? Höll han på att bli sinnesrubbad? Han satt och önskade den utslitna hästen tillbaka!

Med ens förstod han, varför hans tavla var misslyckad. Den sortens medlidande som djurskyddstanterna bestod, den hade han aldrig haft. Där hade han målat en trött, mager krake, och målat den bra, målat den illusoriskt, så man ynkade sig och kände lasset. Men det var inte den kraken han brydde sig om. Den som fått honom att måla tavlan, den fanns inte där.

Över stäpperna, där saltgräset växer, löper han och stannar med skälvande muskler. Han lyfter huvudet, klipper med öronen, vädrar med vidgade näsborrar i vinden som stryker över milsvidderna. På språng igen, han och hans flock med honom, snabba, starka, vilda – manar och svansar fladdrar rakt ut i luften, de lätta, oskodda hovarna klappar förbi och dör bort i stäpptystnaden ...

Honom var det han sett, och inte sett, spänd framför spårvagnen, honom var det han hade velat måla – ett fantastiskt, sagolikt väsen i förnedringen. Och vilken förnedring! Inte bara töm och piska, inte bara lasset, utan det värsta: skenorna. En väg som var förutbestämd från början, utan val, utan mål, år efter år, livet i ända – maskinvägen. Tyngre lass fanns det kanske, men ingen större förnedring. De medlidsamma, de vänliga med sockerbitarna kunde aldrig dela hans raseri. De hade äcklat honom, som om de kommit stickande med sockerbitar åt honom själv.

- Djurskyddsföreningar, mumlade han. - Om det fanns föreningar till förnedrade gudars skydd, skulle jag bli medlem ...

Och där satt han och önskade kraken tillbaka, utan att bry sig om att han förbröt sig mot Utvecklingen och utan att skämmas över vanmakten i sin reaktionära inställning. Han önskade hästkraken tillbaka ... Att också han nu var borta, det var värre än allt annat - värre än själva förnedringen var den ensamma mekaniska lådan, som kom glidande längs samma obönhörliga skenor. Förnuftet insåg, att det varken fanns logik eller mening i hans känslor och att den elektriska spårvagnen var en god och nyttig uppfinning och ett oskyldigt fortskaffningsmedel - men det hjälpte inte. För första gången på månader var hans inre i fullt uppror. För första gången på månader hade han sett en bild, som betydde något för honom. Hela hans själ var full av denna enda bild, och han hatade den. Om han kunde måla den eller inte var honom fullständigt likgiltigt. Det gällde inte en tavla, utan livet och mänskligheten och allt. Månaders kvalm höll på att lösa sig i ett inre vulkanutbrott, som han inte kunde tyda eller behärska, bara uthärda.

Först en lång stund senare fann han, att han var på hemväg. Så intensivt hade han varit upptagen av spårvagnen, att han inte märkt, när och hur han gav sig av. Han hade helt enkelt hatat sig därifrån och stod redan på sitt eget område, bland sitt eget folk. Han såg sig omkring för att söka lättnad.

Men han fann ingen. Efter den korta utflykten hade han blivit främmande i sin egen värld. Människorna runtomkring honom, arbetarna i sina blåblusar, kvinnorna med schal över axlar och huvud, barfotaungarna på rännstenskanten, allihop hade fått något skrämmande över sig, som han inte märkt förr. Han blev rädd. I dem alla var spårvagnens ande. Framåt längs skenorna ... Från nödvändighet till nödvändighet, utan val ...

Det var hans egen syn, som blivit förvänd. Just i tanken på utvecklingens nödvändighet hade han haft sin trygghet. Enstörig som han var hade han ändå lyckats skaffa sig vänner bland människorna här - grannarna i huset där han bodde, stamgästerna på det lilla mörka ölkaféet, gamla och unga, som han övertalat att stå modell - och den rent mänskliga kontakten hade fått ett särskilt skimmer av något de hade att ge honom utöver sitt rent personliga umgänge: den triumferande vissheten om att genom dem snuddade han vid själva framtiden, vid utvecklingen, som måste komma och som ingen kunde hindra. Ty framtiden tillhörde dessa. Hade han någon gång frågat sig *varthän?* - så hade alltid de invanda orden räckt till, orden som han senast i dag förgäves sökt smälta ihop till en bild: ljust - levnadsglatt - rättvist - rikt - förnuftigt. Nu skymdes orden fullständigt av den förfärliga bilden, som han inte kunde jaga bort: skenorna - maskinen - det livlösa, som segrade över det levande. Hans eget folk, hans stridskamrater, hade fått en spöklig ny dimension. Bakom blåblusarna anade han samma herrar med käpp och mustascher, bakom schalarna samma snörda damer med fågelhattar som de andra han nyss flytt från. Han såg nöjeskvarteret breda ut sig och erövra fattigdomens marker, kaféerna tusenfaldigas, varietéaffischerna växa i höjd och bredd och fladdra ut kring de forna bakgatorna. Var det den kommande segerns innebörd? Var det framtiden? Om han ändå aldrig hade sett den förbannade spårvagnen ...

I ett gathörn råkade han in i en grupp människor, som samlats för att se något. Först ville han otåligt tränga sig förbi, men det var lättare sagt än gjort, och rent mekaniskt såg han åt samma håll som de andra. Där stod ett barn, en flicka på knappt fem år, i kort, urblekt grön klänning och med bara fötter. Armar och ben var magra och blåaktigt genomskinliga, och det lilla färglösa ansiktet med bred mun och spetsig haka sov som en sluten vit blomma. Modern stod bredvid och höll henne i hand, en ganska lång, smal kvinna med något av spejande fågel över sin framskjutna hals och sitt hungriga ansikte, där de små skarpa, klara ögonen låg tätt intill en välmodellerad örnnäsa. I ett slitet läderband över axeln bar hon ett positiv och instucken över det en mattstump. En god stund vände hon sitt spejande fågelansikte fram och tillbaka över den församlade gruppen, sedan böjde hon sig över barnet och frågade utan otålighet:

- Ska vi dansa för dem nu?

Barnet betänkte sig ett ögonblick och nickade sedan. Modern halade fram den illa medfarna mattstumpen, och de hjälptes åt att breda ut den över gatstenarna. Där stod den lilla och kraftade på mattan med sina smutsiga, bara tår och väntade med blicken rakt ut i rymden, medan positivt höjde sin grova speldoseröst utan nyanser.

Under de första takterna blev flickan stilla och tycktes försjunka i sig själv. Så lyfte hon huvudet, inte mot de kringstående, utan mot något annat, som bara hon såg. Nästan ofrivilligt höjde sig de tunna armarna. Ett förklarar skimmer slog ut på hennes ansikte. I början långsamt, sedan hastigare, rörde hon sig med små graciösa hopp och böjningar, som positivmusiken inte tycktes ha annat inflytande på än att den satte henne i extas för dansen.

"Men detta är ju konst", tänkte målaren. Han hade aldrig tänkt på dans som konst. Den var ett slags färdighet, en inlärd skicklighet av lägre art än konstens medvetna vilja. Vad som överväldigade honom här var kanske mest flickans högtidlighet - som om hon utfört en tempeldans för någon hemlighetsfull gudom - och hennes hängivna glömska av sig själv.

"Naturligtvis", tänkte han åter, "så leker ett barn. Ett barn glömmet sig själv under leken. Hängivenhet? En älskande kvinna kan vara hängiven - men ett barn?" Ändå verkade det inte onaturligt.

Han kastade en snabb blick på modern. Lång och klumpig, intelligent i ögonen, men med slapp mun och undergiven hållning - av henne hade inte barnet lärt sig sina förnämna rörelser. Varifrån kom det? Vad har en femåring annat än från sin omgivning? Vad har någon människa annat än från yttervärlden? Han lutade sig fram och vågade knappast andas, rädd att gå miste om ett steg, en böjning av denna underliga skapelse i rytm och tillbedjan.

Plötsligt mattades och vissnade flickans rörelser, och modern lät positivet tystna. Åskådarna kastade slantar på mattan, och barnet, som åter vaknat till deltagande i vad som skedde, sprang omkring för att samla upp dem. Med häpnad såg målaren, att hennes leende, då hon neg och tackade, varken var barnsligt eller hängivet längre, utan kokett och utstuderat som hos vilken liten slinka som helst, då hon utnyttjar sina guldgruvor. Det hade hon hunnit lära sig! - Så brutalt var fallet från paradiset till bakgatan, att han häftigt bröt sig ut ur mängden, som skrattade lättat och igenkännande bakom honom, medan slantarna klirrade mot gatstenarna och mot varandra.

Han nästan vacklade, där han gick. Vad hade han mött? Konst, hade han själv nyss sagt. Men inte i den meningen han själv använde ordet. För honom kom själva begreppet konst likaväl som ordet av *kunna*, och dess enda helgd var att den kunde ställas i utvecklingens och de stora idéernas tjänst. Så, som en linje inifrån, som en bjudande medfödd rytm att ge ut åt världen, hade han aldrig anat den och aldrig velat kännas vid den. Att möta den hos ett barn som ett redan bleknande morgonskimmer, det kom jorden att gunga under fötterna på honom. Den lilla magra figuren i sin urblekta gröna klänning var en hälsning från ett begynnens paradiset, som var främmande för hans tankar och som han helst skulle velat förneka.

Men han kunde inte förneka det. Synen var hans. Kanske han var den enda av åskådarna, som verkligen sett den, och han hade sett, därför att han var mogen att se. Inför sin vän fattigdoktorn skulle han stå som en främling nästa gång de möttes. "Vilken radikal omsvängning i åsikter!" skulle doktorerna säga, spydigt men tolerant - som man bemöter en mer eller mindre sinnesrubbad. I själva verket var det ingen ny klyfta, som plötsligt öppnat sig mellan dem. I doktorns framtidssyn hade han aldrig haft del och hade aldrig kunnat leva av den. Han hade bara sagt efter orden. Kanske måste var och en leva av egna syner. Sina hade han fått nu. Alla exakta, objektiva ideal hade smält till tomt

intet för två bilder, som ingenting betydde för andra: en spårvagn - ett dansande barn.

Så kom alltså en livsåskådning till? Tvärtemot ens eget vilda motstånd, inifrån, ur det mörka oförnuftiga som man inte ville kännas vid. Och om man vägrade: döden. Svältdöden.

Då han kom hem, föll han utmattad på knä vid sängen och gömde ansiktet i armarna. Ännu upprörd, men befriad låg han alldeles stilla och visste att bölden hade brustit. Synerna hade räddat honom. Fördörelsens syner och tröstens syner - men räddning allesammans. Makten i honom, äldre än alla idéer, den som tvang honom mejsla ut sin egen linje, sin egen djupa mening ur de tusen ting han mötte en dag på gatan, hade visat sig lika obönhörlig som hunger och törst. Utan nåd krävde den sin tribut, och han måste ge sig, om han inte ville torka bort som ett strå i solhettan - om han inte ville förlora sista sammanhanget med det sjunkande paradiset.

Bilderna myllrade inom honom. Träd som han gått förbi i parken, ansikten som han urskilt i vimlet steg inom honom och gled över i varandra som spegelbilder i rinnande vatten. Nytt arbete, nytt liv på nya villkor. Han ville, han skulle kunna. Ännu var han inte spänd för spårvagnen som den trötta kraken han själv målat, ännu var inte vägen utstakad med skenor från tomhet till tomhet. Den skulle bli det först i samma stund som linjen inifrån hade böjt sig till lydnad under bud utifrån - i samma stund begynnens paradiset hade försvunnit under horisonten.

Converted and published on <https://SamoLit.com/>